

РУСИН

www.rusynacademy.sk

RUSÍN r. XXVIII, č. 2 / 2018

Доц. ПгДр. Анна Плїшкова, ПгД., од 1. марца 2018 директорка Центра языків і культур народностных меншын Пряшівской універзіты. (Інтервю з новов директорков приносиме на сторінках 26 – 28.)
Фотка: А. Зозуляк

КУЛТУРА • ЛІТЕРАТУРА • ЯЗЫК • ІСТОРІЯ

• 7. научный семинар карпаторусинистики на Пряшівській університеті, організований ІРЯК ПУ 31. 3. 2010, був присвячений 15. роковинам кодифікації русинського языка на Словакії. З той нагоди на семінарі виступили: (зліва) доц. ПгДр. А. Плішкова, ПгД., директорка ІРЯК ПУ, доц. ПгДр. В. Ябур, к. н., кодифікатор русинського языка на Словакії, і Мгр. А. Зогуляк, єден з главных організаторів святочного акту выголошіня кодифікації русинського языка 27. 1. 1995 в Братіславі.

• 1. засідання шыршого кругу языковой комісії як порадного органу ІРЯК ПУ у вопросах нормотворіння, яке ся одбыло 16. 2. 2017 і на котрім были обговорены пропозиції на управу нормы правопису русинського языка на Словакії. На 2. засіданю 8. 12. 2017 они были сконкретізованы і схвалены, а мы їх приносиме на 2. і 3. стор. нашого часопису.

Фоткы: З. Цітрякова

ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., (координаторка языковой комісії), Інститут русиньского языка і культуры Центра языків і культур народностных меншын Пряшівской універзіты у Пряшові (Словакія)

Корекції в правилах правопису русиньского языка на Словакії по 20-ёх роках од кодифікації

На другім засіданню шыршого кругу языковой комісії як порадного органу Інституту русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові (ІРЯК ПУ), яке ся одбыло 8. децембра 2017, были обговорены вшыткы дотеперішні пункты пропозицій на управу нормы правопису русиньского языка на Словакії. Пропозиції на корекції правопису приправили і научно їх здоводнили членове вузшого кругу языковой комісії ІРЯК ПУ – лінгвісты, котры на засіданню 9. марца 2018 вирішили, же зміны будуть опублікованы в 2. тогорічнім чіслі часопису *Русин* і як додаток будуть доповнены до актуальных правил правопису з року 2005.

На основі приятых заключінь языковой комісії, ІРЯК ПУ рекомендує, жебы про вшыткых видавателїв русиньских періодічных і неперіодічных, друкованых і интернетовых медій зачали нижеуведжены зміны платити од 1. мая 2018.

Про комплексность уводиме, же ІРЯК ПУ на основі вызвы Культурной і едукачной агентуры Міністерства школьства, науки, баданя і шпорту Словацькой републіки (КЕґА), приправив трирічний проект, котрый є уж схвалений і в році 2018 ся зачав реалізовати. Вислідком проекту буде, окрем іншого, і виданя новых орфографічных правил, нового орфографічного словника, а таксамо першых орфоепічных правил, сучастёв котрых буде ай першый орфоепічний словник русиньского языка на Словакії. То значіть, же суть ту реалны предпосылкы, же до трёх років новы публікації высшеуведженых правил орфографії і орфоепії бы могли быти выданы ай у книжній формі.

Сумарізуючі, на основі 3-річної систематічної работы членів вузшого і шыршого кругу языковой комісії русиньского языка при ІРЯК ПУ, і згоды з пропозицієв на зміны правопису переважной части єй членів можеме конштатовати, же **у правописі русиньского языка на Словакії од 1. мая 2018 настануть слідуючі зміны:**

1. Зміна в правописі, котра была зроблена по десятих роках од кодифікації (в року 2005¹) в словах: *міджі, кідь*. вертатъ ся назад на форми *меджі, кедь*. У высловности даных слов іде о фонетічний яв, в котрім гласный **е** наслідком мягкого консонанту, котрый за ним наслідуюе, высловлюеме як заперте (звужене) /ê/, т. є. **е** з наближінём до **и** (**е^и**), аж до **і** (**е^і**), што дакотрых лінгвістів в році 2005 інспіровало ай к зміні у правописі.

2. Про русиньский правопис є при творіню адъєктивів од назывників характерный суфікс **-ск-** із помягшінём попереднёго консонанту стоячо-го перед **-ск-** в такім припаді, кедь тот має свою корелачну пару подля

ОБСЯГ

ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД.: Корекції в правилах правопису русиньского языка на Словакії по 20-ёх роках од кодифікації	1
ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД.: Далшый рочник научного зборника	4
ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД.: Народный будитель Русинів – Александер Зозуляк	5
ТгЛіц. Міхал ГЛЕВАНЯК: Єпархіална бібліотека (1819) як сполочный проект пряшівского єпископа Ґрігорія Тарковіча (1745 – 1841) і угорьского філантропа Яна-Батісты Ковача (1764 – 1834) (2)	9
Мгр. Міхал ПАВЛІЧ: ПОЗДРАВЛІНЯ РУСИНІВ на рік 2018 ч. 2:	13
Мгр. Зденка ЦІТРЯКОВА: 46. научный семінар карпаторусиністики	14
Елена ХОМОВА: Осінь, Стром на дворі, Боцаны, Коза, Псик	14
Гелена ГІЦОВА-МІЦОВЧІНОВА: Глупа муха, Пришла ярь, Спокійна родина	15
Осиф СТОРНІНСКИЙ: ВЕРЬХНЯ ВЫШНЯ	16
Юрко ХАРИТУН: Здогадай, школярику	20
Мгр. Івана СЛИВКОВА, ПгД.: Културна ідентічность Русинів у творчости Штефана Сухого	21
Вышов новый русиньский учебник	25
ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., Центер языків і культур народностных меншын Пряшівской універзіты має нову директорку і новы планы	26
ПгДр. Люба КРАЛЁВА, ПгД.: Вечерні школы літературного русиньского языка – рішіня абсенції школьської системи русиньской народностной освіти на Словакії (2)	29

критерія твердості – м'яккості, напр.: *пан – панський (жыво́т), дірі́єнт – дірі́єнтська (палі́чка), сомар – сомарська (драбина), школа – школьський (рі́к)...*

Такий правопис ся буде дотримувати ай при ад'єктивіах, в котрых настає алтернація, яка є выслідком історичної палаталізації, напр.: *Прага – пражський, Парі́ж – парі́жський,² Улі́ч – улі́чський, гра́ч – гра́чський, Сні́ш – сні́шський, Комло́шка – комло́шський, Га́г – га́гський, Луксембу́рг – луксембу́ргський³...*

3. Правопис префіксів **с-, з-** решпектує фонетичний правописний принцип (конкретно принцип асіміляції по дзвонкості/глухості). Перед глухыма консонантами (в корешпонденції з высловностєв) пишемо префікс **с-**, напр.: *скресати, сцїдити, спалити, счухати...*, перед дзвонкыма і сонорныма согласныма (в корешпонденції з высловностєв) пишемо префікс **з-**: *зметати, збалити, зняти, здути, звити...*

4. Префікси **роз-, рос-, без-, бес-** пишемо так, як ай іншы префікси в русиньскім языку – подля фонемно-морфемного принципу,⁴ напр.: *розписати,*

розстрілити, розколысати, безправный, безсмертний... В дотеперішній нормі був правопис того префікса оснований на принципі фонетичної асіміляції: *росписати, росстрілити, бесправный, бессмертний*, але *розглас, розметати...*⁵

5. В демінутівах женьского роду і у назвах женьских професій у парадімі (в датіві і локалі сінгулару) пишемо м'яккий знак тогды, кедь корінь, або основа слова у формі номінативу сінгулару ся кінчіть на м'яккий согласный, напр.: *куля – кулька – кульці, дыня – дынька – дыньці, поштарька – поштарьці...* Подля того правила будеме писати і назывник *пультка – пультці*. Правило буде ясно виділівати розділ меджі словами (главно їх парадігмов), котрых корінь або основа у формі номінативу сінгулару ся кінчіть на твердый согласный, як напр.: *палець – до палця* (не до пальця), *столець – на стільцю* (не на стільцю), і высше уведженыма – котрых корінь або основа ся кінчіть на м'яккий согласный.⁶

6. На розділ од правил з року 1995, при часословах із припонков **-ова-** будеме хосновати у правописі – в кон'югації лем єдну форму: *купувати – я купую – ты купуєш – він (она/вна, оно/вно) купує, мы купуєме – вы купуєте – они/вни купують...* Подля першых правил (з року 1995) за норматівну была поважована і форма: *купію, купієш, купіє, купієме, купієте, купіють*, котра є характера лем про часть русиньских діалектів, взятых за основу кодифікації.

7. Части рока будеме писати окреме од приназывників: *в яри, в літі, в осени (восінь – у восени), в зимі*. Окреме ся будуть писати ай із приназывником **з-**, напр.: *з яри, з (в)осени...* Напротів того, при частях дня будеме решпектовати правило, же присловники пишемо доведна із приназывниками, напр.: *зрана, звечера, надраном, попівночі, дополудне...*

8. У часословах е-часованя із вставным **-л-** будеме у третій особі сінгулару і плуралу за норматівну поважовати лем єдну форму: *ламати – ламле – лам-*

лють (не ламають), *тримати – тримле* (не тримать) – *тримлють* (не тримають), *копати – копле* (але копать до лопты) – *коплють* (але: копають до лопты)...

9. У лінгвістичній термінології будеме намісто терміну *звонкий* (слов. *znelý*) вживати термін **дзвінкий**, як протиставный проти терміну *глухий* (согласный). В русиньскім языку маємо лексему *дзвін*, котрым є даный ад'єктив мотівований.

10. У дакотрых назвах держав будеме хосновати двоякы форми, напр.: *Сербія – Сербско, Хорватія – Хорватсько, Словакія – Словенсько, Італія – Таліаньско* (в тім контексті ай *Італіянець – Таліян*), *Чехія – Чесько, Румунія – Румуньско, Булгарія – Булгарьско, Греція – Грецько, Польща – Польско, причім преферувати будеме першу форму*. В дакотрых назвах держав будеме за норматівны поважовати дві форми: *Гунґарія – Мадярьско, Германія – Німецько* і дакотры іншы.

11. Назвы языків, котры суть утворены од ад'єктивів із суфіксом **-ск-**, будеме писати лем в єдній формі: *руський язык* (не русчіна або руціна), *польський язык* (не польсчіна або польціна), *чінський язык* (не чінсчіна або чінціна)...

12. У перевзятых словах із суфіксами **-елн-, -алн-, -ерн-, -арн-** будеме писати і высловлівати тверде **-л-** (в корешпонденції з суфіксами **-ерн-, -арн-** і тверде **-р-**), бо в нашім языку (в порівнаню з іншыма выходославянськыма языками, ся захоvalo тзв. середне **-л-** (або європске **-л-**), напр.: *медіалный (партнер), нормалный (чоловік), професіоналный (театер), театралне (выступліня), модерный (герок), популярный (філм), прімарный (проблем)...* В домашніх словах такого тіпу буде в уведжєных суфіксах м'яке **-ль-** [л'], **-рь-**, [р'], бо основа базового слова ся кінчіть на м'яккий консонат, напр.: *чітатель – чітательный (підпис), приятель – приятельне (рішіня), волитель – волительны (предметы), календарь – календарьный (рік)...*

13. В назывниках утворєных за помочі суфікса **-ство** м'яккий консонант з основы слова зістає м'якким, так як у базовім слові, напр.: *свиня – свиньство, господарь – господарьство, дротарь – дротарьство, царь – царьство...*, таксамо як ай в припадї закінчіня основы на твердый консонант, коли тот зістає твердым, напр.: *шофер – шоферство, камарат – камаратство, сомар – сомарство...*

14. Слово *діскузія* будеме писати із **-с-**: *діскусія* в корешпонденції із далшыма перевзатыма словами, як напр.: *шанса*, причім в орфоєпії заховаємо дотеперішню высловність [діскузіја, шанца]...

15. Призвіска ад'єктивної форми: *Сухый (Suchý), Златый (Zlatý), Малючкый (Maľučký), Конєчний (Konečný), Маяковский (Majakovský), Білський (Bilský), Маґочій (Magocsi)...* будеме склонєвати подля ад'єктивів прислушного взору, причім призвіска кінчаючі на **-і** будуть несклонны, напр.: *Чакі, Медєші, Бурі, Петєфі...*

16. Род у перевзятых субстантивів і їх склонєваня.

Субстантивны на **-ум** типу **форум, пленум, вакуум...** будеме односити к мужскому роду і подля того їх будеме склонёвати: **форум – на форумі** (не на форі), **пленум – на пленумі** (не на плені), **вакуум – у вакуумі** (не у вакуу). Субстантивны типу **музей (túzeum), лицей (lýceum), крематорій (krematórium), радій (rádium)**... суть таксамо мужского роду і будеме їх склонёвати подля відповідной деклінації: **музей – до музея** (не до музеуму), **радій – од радія, крематорій – до крематорія**... Назвники на **-а, -ія** типу: **штіпендія (stipendium), гімназія (gymnázium), привілеція (privilegium), анекдота**... належать к женському роду і склонюють ся подля прислушной деклінації: **штіпендія – од штіпендії, анекдота – од анекдоты**... Ід женському роду прирядиме ай слова типу: **емблема, система, проблема** і будеме їх склонёвати подля прислушной деклінації женського роду.

17. Назывник **семінар** буде мати в локалі мягке закінчення і не будуть припустны дві форми **-ї, -ю** (сінг.: **семінар, од семінара, семінару, семінар, о семінарі** (не о семінару), із семінаром, пл.: **семінары, семінарі, семінарам, семінары, о семінарах, із семінарами**).

18. Правопис графемы **ё**. У вшитых словах, враховано іншоязычных, на означіня мягкости попереднього согласного будеме писати **ё**, напр.: **до нёго, нянё, дзёбати, клёпкати, канён, карманёла, шампінён**... Назывники з основ на **-ію** (**радію, Токію, трію**...) будеме склонёвати подля прислушной деклінації середнього роду, взору **условіе**, што значить, же у вшитых падах мімо номінативу і акузативу сингулару буде у флектівній морфемі (у закінчіню) йотована графема: Н: **радію, Токію, трію**, Г: **од радія, Токія, трія**, Д: **радію, Токію, трію**, А: **радію, Токію, трію**, Л: **о радію, Токію, трію**, І: **з радіём, Токіём, тріём**; плурал Н: **радія, Токія, трія**, Г: **радій, Токій, трій**, Д: **радіям, Токіям, тріям**, А: **радія, Токія, трія**, Л: **о радіях, Токіях, тріях**, І: **з радіями, Токіями, тріями**).

19. Часослово **лячі** має такы формы простого будучого часу: **ляжу, ляжеш, ляже, ляжеме, ляжете, ляжуть**, розказовый способ: **Ляж! Ляжете!** (не **Лязь! Ляжьте!**) Формы **лягний, лягне, лягнуть**... не будеме поважовати за нормативны.⁷

20. Вокалічны алтернації **о>і** будеме дотримувати у вшитых припадах, окрім слов уведжених в публікації **Русинський язык в зеркалі новых правил**... (с. 14, напр. в назывниках женського роду на **-ость**: **радость, мягкость, скупость**...; в парадігмі дакотрых слов з повноголосём: **борода – бород, голова – голов, береза – берез**. К тому списку придаєме ай слова, в котрых в українськیم языку, таксамо як в попередніх, настає алтеранція: **школа – школ, слово-слов, пчоло-пчол⁸**...). В інших словах, враховано таких як **рік – року – рочный, паробок – парібка – парібци – парібчѣти, нога – ніжка – ніжки – од ніжок, сіль – із солёв**... дотримуєме алтеранцію (не суть припустны двоякы формы в таких словах, як напр.: **парібка і паробка, ніжки і ножки, од ніжок і од ножок, із сілёв і із солёв**...).

21. Старшы формы компаративу у адъєктивів

близко, низко, далеко тыж будеме поважовати за нормативны, также будуть дві формы компаративу: **близше і ближе, низше і ниже, далее і дале**. При формі адъєктива **высоко** – **выше** то не платить, бо форма **выше** не буде компаратив од присловника **высоко**, але синонім компаративу од присловника **велё** – **вече**, в конштрукції з числовником (**вече як...**) напр.: **Было їх там выше дваство. / Было їх там вече як дваство.**

22. Перша особа презента часослов **бити, пѣти** буде мати форму: **бю, пю** (з основы слова выпадує вокал **и**). Формы: **бию, пию** не будеме поважовати за нормативны.

23. Правопис властных назв. На розділ од словацького правопису, в русинськیم правописі будеме з великов буквов писати (окрім інших історичных подій) ай **Другу світову войну**. З великов буквов будеме писати таксамо назвы свят в адъєктивній формі: **Великдень – Великодні свята, Рождество – Рождественны свята.**

Позначкы:

1 ЯБУР, В. – ПЛІШКОВА, А.: Русинський язык в світлі першых змін правил правопису. In: *Грекокатолицький русинський календарь на рік 2006*. Меджілабірці: Общество св. Йоана Крестителя, 2006, с. 139 – 144 (пункт 5).

2 В ествуючих правилах русинського языка є нормативный правопис адъєктивных дериватів подля прикладу українського правопису, котрый акцептує спрощованя у групах согласных: **празький, парізький, уліцький, грацький, спіський, комлоський, гадзький, луксембурдзький**...

3 В писомній подобі сьме у Русинів на Україні зареєстровали такы формы адъєктивів, утворених од назывників: **Берегово – бережский, Уг – ужский** (в публікації: Алмашій, М. – Керча, І. і кол.: (1999). *Материнський язык. Писемниця русинського языка*. Мукачово: Общество А. Духновича, 98 с., с. 7), што нам дає інформацію, же в тых словах ся на Підкарпатю не притримують моделу українського языка. Таксамо такы формы платять ай про войводинських Русинів, польських і мадярських Русинів (к уведженим проблематіці позерай статью: КОПОРОВА, К – ПЛІШКОВА, А.: Актуална сітуація в зближованю графіки і орфографії варіантів русинського языка. In: *Świat za tekstem*. Pod redakcją Jolanty Lubochy-Kruglik i Oksany Malysy. Katowice: Śląsk, s. 305-319).

4 Такый самый правопис ся аплікує і в сусіднім словацькیم, але тыж в українськیم языку.

5 Позерай статью: КОПОРОВА, К.: О правописі префіксів роз-, рос-, без-, бес- з-, с-, в русинськیم нормативнім языку. In: *Ювілейний збірник на честь професора Павла-Роберта Марочія. A Jubilee Collection: Essays in Honor of Professor Paul Robert Magocsi*. Ужгород-Пряшів-Нью-Йорк: Видавництво В. Падыка, 2015, с. 363-372.

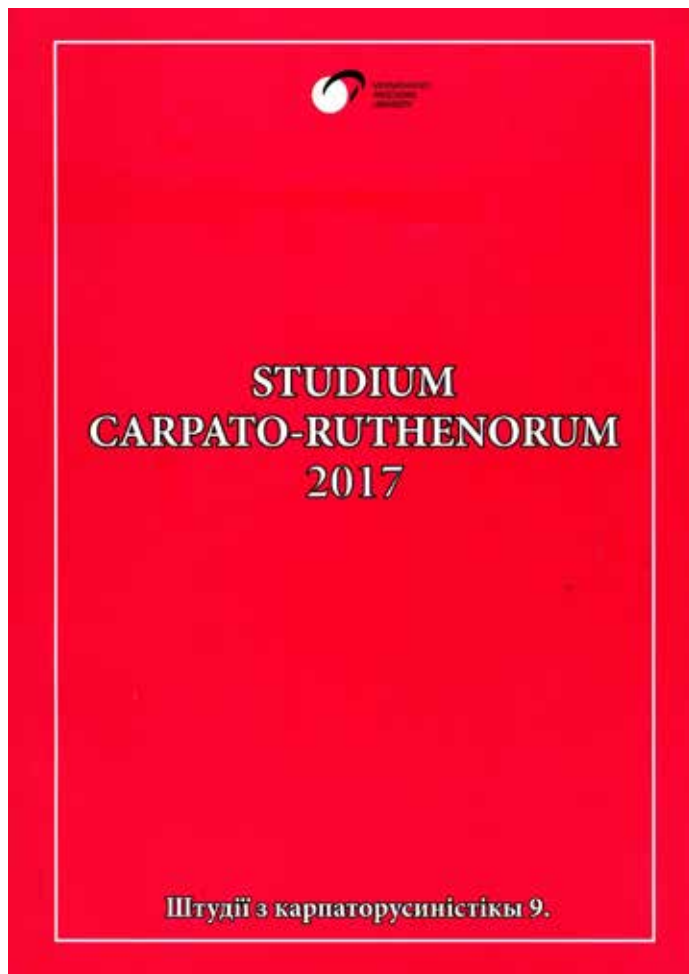
6 Позерай статью: КОПОРОВА, К.: Дакотры орфографічны і орфоєпічны проблемы в русинських масмедіях на Словакії. In: *Русинський літературный язык на Словакії: 20 років кодифікації. Зборник рефератів з IV. Міжнародного конгресу русинського языка. Пряшів: 23.-25. 09. 2015*, с. 180-184.

7 Формы імперативу: **лязь, ляжьте**, подобно, як ай у часослов: **помочи – помозь, встрічи – встрізь, печі – пець** і в дакотрых далшых, котры суть характерны про область взяту за основу кодифікації, будеме поважовати за ненормативны.

8 Порівняй з укр. языком: **борода – борід, голова – голів, береза – беріз, школа – шкїл, слово – слів, бджола – бджїл**.

(Статья была написана з дотримованём высшеуведжених корекцій у правилах правопису русинського літературного языка на Словакії.)

Далшы рочник научного зборника

Вступне слово едіторкы

Скінчив ся девятый рочник серії научных семінарів карпаторусиністики і маєме перед собов уже девятый зборник рефератів STUDIUM CARPATO-RUTHENORUM 2017/ Штудії з карпаторусиністики 9. Фінанції на видання тогорічного зборника дало Видавельство Пряшівської університету, за што хочеме подяковати (Позн. ред.: Пряшів: Пряшівська університет, 2017, 136 с., ISBN 978-80-555-1952-4, рецензенты: доц. ПгДр. Василь Ябур, к. н., проф. Др. Михайл Капраль, к. н.).

Семінары карпаторусиністики, котры регулярно організує Інститут русинського языка і культури Пряшівської університету у Пряшові (ІРЯК ПУ) од року 2009, то значить, же рік по взнику ІРЯК ПУ як самостатного інституту, суть простором на презентацію найновших вислідків научных бадань з области карпаторусиністики – релативно молодой научной дисципліны, котра ся етабувала на Пряшівській університеті. В контексті з пріорітныма цілями народно-обродного процесу Русинів як міноріты в рамках середньоевропейского простору, темы семінарів девятого річника корешпондують з тыма цілями. Суть присвячены передовшыткым области упевнёваня статусу і розвоя материнського языка Русинів, а таксамо едукації в нїм. Бадателям, котры роблять у тых сферах був выділений найбівший простор (сєдєн семінар був

присвячений зміцнёваню статусу русинського языка, далшы три аплікації материнського языка Русинів до школьської і церьковной сфєры). Не забыли сьме ани на сучасну русинську літературу, котров уже од року 2013 зачинать каждый новый рочник проекту **Научных семінарів карпаторусиністики**.

Ай в тїм році першов темов была сучасна русинська література. Выступаючий – інтерный докторанд ІРЯК ПУ, занимаючий ся розвоєм русинської літературы на Словакії по році 1989 – Мгр. Міхал Павліч прочітав тему **Літературна рефлексія войны в оповіданях Людмілы Шандаловой**. Додаваме, же зборник повідань з періоду другой світової войны на основі розповідей своєї мамы выдала авторка в році 2016 під назвов *Червений берег*. Семінар, котрого сполуорганізатором був Споллок русинських писателїв на Словакії ся одбыв 22. 2. 2017 і був споєный з презентацієв выдань умелецькой літературы в русинськїм языку на Словакії, котры вышли в уведженїм калєндарьнім році.

5. 4. 2017 ся одбыв другой семінар карпаторусиністики, на котрїм выступила русинська активістка, авторка і організаторка проекту вечерніх школ русинського языка – ПгДр. Люба Кралєва, ПгД. Тема семінара **Вечерні школы літературного русинського языка – рішіня абсєнції школьської сїстємы русинської народностной освїты на Словакії** ся стала высоко актуалнов главні в корешпонденції з фактом, же розвоєм русинського народностного школства на Словакії уж довгы roky стагнує. Проект з назвов Вечерні школы літературного русинського языка є єдиный такого характеру, котрый був од року 2013 каждыйрочно предкладованый на Урядї влады – в програмі Підпора културы народностных меншын в ревіталізацїм процесі третєго народного оброджїня Русинів по році 1989. Ёго авторка і координаторка за пять років фунгованя того проекту вказала, же Русины мають інтерес о освоїня сї свого материнського языка в єго норматівній подобі. Ініціатівны крокы і бівша підпора ся ту чекать з боку компетентных органів на містній і цілоштатній уровни.

Далшы семінар був присвячений звышованю статусу русинського языка як мінорітного языка. З темов **Языковий менежмент як приступ в штандартизації і пропагації меншынового языка** выступив 31. 5. 2017 гость з Чеськой републікы – Мгр. Маріан Слобода, ПгД., соціолінгвіста з Інституту середньоевропейских штудій Філозогічної факулты Карловой університету в Празі. Нажаль, выступаючий із часовых прїчїн не додав уведжену штудію до зборника. Будеме ся надїяти, же свій довг сповнить і статю будеме мочі опубліковати в наступнім році.

Проблематиков русинського народностного школства з погляду методіка про русиньскы школы ся занимав на далшїм семінарі (одбыв ся 4. 10. 2017) Мгр. Марек Гай, довгорічний учїтель русинського языка, котрый представив інововану концепцію навчаня русинського языка і літературы в передпрїмарній і прїмарній еду-

кації на Словачії. Штудія є цінна ай тым, же обсягує сумар штатистичных даних, сучастёв котрых є напр. число вшитых школярів (в рамках єднотливых основных школ), котры ся в сучасности учать русинський язык в розлічных формах, а таксамо выслідки сондованя інтересу о навчаня русинського языка на дакотрых середніх школах. Можеме конштатовати, же уведженов концепціёв ся зачала займатися нова міністерка школства СР **Мартіна Лубіова** в сполупраці із штатным таємником Міністерства школства СР – **Петром Крайняком**.

Вопрос хоснованя церковнославянського і сучасного літературного русинського языка священниками православної церквы представив **о. Петро Савчак**, православный священник, походжінём Русин, котрый є заєдно високошкольскым учітелём на Катедрі практичної і систематичной теології Православної богословской факулты Пряшівской універзіты у Пряшові. Назва темы **Православны Русины на Словакії і вопрос їх богослужбного языка (Погляды, вызвы, прямованя)**, котра была прочітана 25. 10. 2017, на істо многих заінтересовала. Отець Савчак ся став першым православным священником, котрый прияв позваня выступити на семінарі карпаторусиністікы з темов, котра дакілько років резонує нелем в колах як православных, так ай греколатолицьких священників, але ай меджі Русинами, котры суть традиційными вірниками обидвох церквей выходного обряду. Будеме ся надіяти, же ёго статя ся стане імпульсом на далшы дискусії односно уведженой проблематики.

Тогорічны семінары завершыла не менше интересна тема **Книжніця греколатолицькой єпархії у Пряшові (1819) як сполочный проєкт пряшівського єпископа Грігорія Тарковича (1745 – 1841) і угорьского філантропа Яна-Бабтісты Ковача (1764 – 1834)**, з котров

выступив 22. 11. 2017 **ТгДр. Міхал Глеваян**, бадатель, котрый ся займає бібліографічным фондом греколатолицькой єпархії, в сучасности працівник Універзітної книжніці Пряшівской універзіты у Пряшові. Із статі ся можеме дізнати интересны факты о вызначных особностях нелем церковного, але ай світського жывота (походжінём Русинів ай Нерусинів), котры ся стали донаторами книжніці. Книжніцю, котра є знама під назвов „*Bibliothecae Kovancsiano-Dioecesanæ*“ у свій час засновав пряшівський єпископ Грігорій Таркович ведно із угорьскым філантропом Яном-Бабтістом Ковачом. Міхал Глеваян меновав у статі понад 20 донаторів, котры уведженій бібліотеці подаровали цінны публікації. Окрем высшеуведжених, были меджі нима ай такы особности як: **Матей Бенё, Іван Ольшавський, Іван Орлай, Антон Кутка, Йонаш Заборьскый, Ян Лацко** і іншы.

У додатковій штудії представив **Мгр. Валерій Падяк, к. н.**, з Інштитуту русинського языка і културы ПУ тему **Театралне дійство авады містика? (за єден давный обычай у карпаторусинів)**, в котрій ся мож дочітати о интереснім звичаю меджі Русинами в минулости званім «лопатка/лопатки», або «забава при мертвім».

Єднотливы статі публікуєме в языку, в якім были прочітаны на семінарі. Як традиційно, частёв зборника є професіонална біографія єднотливых выступаючих на семінарах.

Віриме, же ай тогорічний зборник притягне позорность вшитых, котры не мали можность быти участны на семінарах, але довгодо бо проявлюють интерес о дакотру з областей карпаторусиністікы, заступлену в зборнику конкретнов статёв. Тішиме ся на юбілейный – десятиый рочник проєкту Інштитуту русинського языка і културы, котрый є од року 2016 частёв Центра языків і култур народностных меншын Пряшівской універзіты у Пряшові – Научных семінарів карпаторусиністікы.

ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., Центр языків і култур народностных меншын – Інштитут русинського языка і културы Пряшівской універзіты у Пряшові (Словакія)

Народный будитель Русинів – Александр Зозуляк

(Ід 65-ым народенинам єдною із найвыразнішых
особностей русинського руху на переломі 20. і 21. стороча.)

Лем немногы особности новодобого русинського руху, історіками поменованого як третє народне возроджіня Русинів, можеме означіти за лідрів, котры ся не спроневірили своїм ідеалам наміряным на благо властного народа, а то і в часах приязных, і в тых гіршых, барз часто аж в таких, котры гранічать з властным бытём, ці небытём. Може тых других пережив дакус веце як заслуженой славы ай наш юбілант – **Александр Зозуляк, котрый 6. апріля 2018 ославив свої 65. народенины**. Хто знать, ці на таку путь го не наміряло хрестне мено – єднаке з народными будителями Русинів 19. стороча Александром Духновічом ці Александром Павловічом... Саша, як го вшиты знамы і близкы неформално клічуть, є особностёв, котра ся уже за свого жывота записала до новодобой історії Русинів не-

лем на Словакії, але таксамо в меджінароднім русинськым контексті.

О вшитых ёго заслугах на благо Русинів мож ся дочітати нелем в енциклопедічных геслах[1], но передовыштыкм в статях, написаных при ёго животных юбілеях, котры уводиме на кінцю нашої статі, але таксамо в многих далшых, публікованых главні в **Народных новинках**[2] і часописі **Русин** – што ся записали до історії як першы пореволучны періодікы нелем о Русинах, але ай друкованы по русиньскы. Якраз тоты періодікы суть спяты з меном А. Зозуляка як їх основателя і шефредактора. І якраз на тоту часть народно-будительскых активіт нашого юбіланта ся попрубуєме заміряти в статі, бо новинарська професія нас звязала із Сашом Зозуляком на довгы роки.

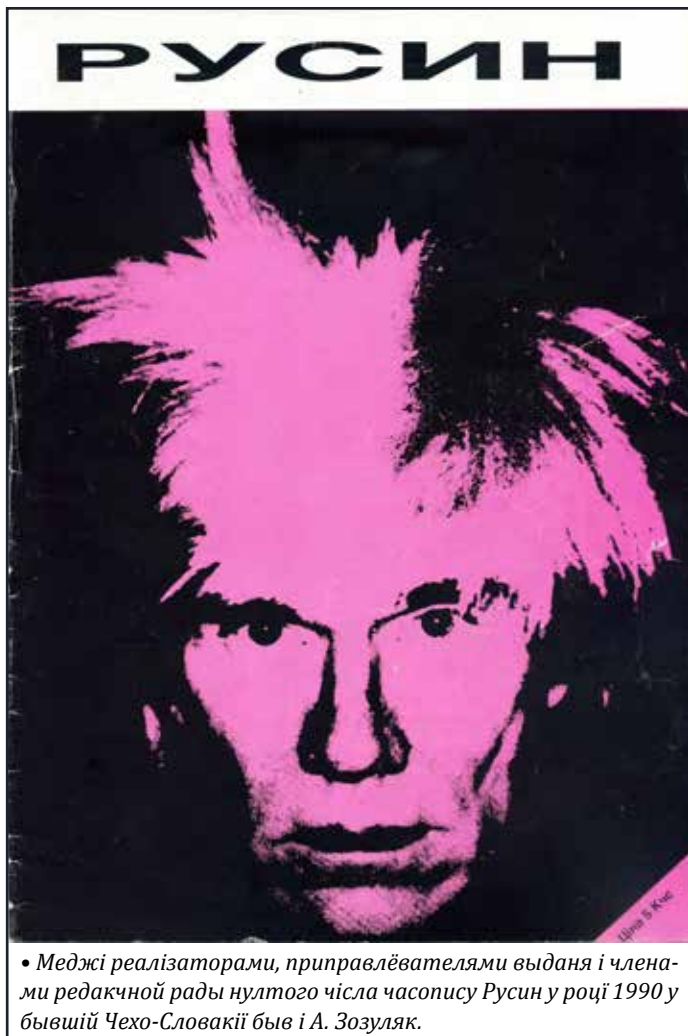

• Мгр. Александер Зозуляк ся став нелем шефредактором першой русиньской періодичной і неперіодичной преси на території Чехо-Словачії, пізніше Словачії, але був і довгорічним таємником Русиньской оброди і Світової рады Русинів, єден час і председом Світової рады Русинів, председом Словацької асоціації русиньских організацій і дондесь є председом Академії русиньской културы в Словацькій републіці і шефредактором часопису Русин і русиньской літературной творчости.

Із бывшим редактором, пізніше шефредактором українськязычного дореволючного тижденника „Нове життя“ сьме ся спознали восени в році 1987. При наступі до редакції уведженого періодіка бы ся нам ани не пришло, як радикално ся змінить жывот навколо нас за нецілы два roky і яку роль в тых змінах буде одогравати якраз наш тогдышній колега – редактор Саша Зозуляк. Самособов, був то час, кедь ай в українськязычній редакції молодша генерація редакторів зачала дедале веце наперед діскутовати, а потім ай публікувати статі не чисто по українськы, але языком, котрому бы розуміли читателі – Русины на северовыході Словачії. Были то першы несмілы пробы обробкы матеріалів дописователів – на языку близшому містному жытельству. Так ся поступно родила рубрика – **Голос Русинів** (регулярно зачала як двойсторінка виходити в рамках „Нового життя“ од януара 1990). Самособов, новембер 1989 лем прискорив прорусиньскы тенденції части редакторів у „Новім життю“, котрого ся наслідно Александер Зозуляк став шефредактором. Функцію перебрав по бывшій шефредакторови Юркови Дацкови, котрый, хоць ай наслідком револючных змін припустив факт, же новинкы про Русинів мають быти писаны языком близким Русинам, але не був прихылний прорусиньській тенденції в шыршій контексті. По непорозуміню новой лінії у бывшего видавателя – КСУТ-у („Культурного союзу українських трудящих“, котрый ся меджітым, реагуючі на пореволючны зміны в сполочности, переменовав на „Союз русинів-українців ЧСФР“ – іщі все ідеологічно стоячий на позиціях сперед новембра 1989, же Русины суть частёв українського народа і їх язык є найзападнішим українським діалектом) наслідно А. Зозуляк заложыв нове періодікум – Народны новинкы і зачав будувати нову редакцію з тімом бывших редакторок українських видань – **Аннов Кузмяковов, Марієв Мальцовсков, Аннов Плішкочов і Кветославов Копоровов** (авторков той статі) за активної участі бывшего председа Русиньской

оброды на Словачії Василя Турка. Помічну руку подав ай Ярослав Сисак, тогдышній директор Театру А. Духновича у Пряшові, в просторах котрого редакція мала першу свою канцеларню і найнутнішы потреби на роботу. Може на тоты часы уж малохто памятає, но друкованы русиньскы медії одограли в зачатках возродного процесу Русинів по році 1989 найважнішу роль, а Саша од самого зачатку стояв на їх челі, приймав рішєня што публікувати, але таксамо яким языком публікувати. Обсяг і язык споминаных періодік. Зданливо два протиполы – в єдній сімбіозі. Кедь сі колектів редакторів на челі із А. Зозуляком поставив за ціль писати якнайобєктивніше, толєровати ай погляды інакше думаючіх в контексті народностной політики, давати простор шырокому спектру поглядів і „діскутерам вшеліякой масти“, бо така лінія выплывала з револючных змін поновембровой doby, яка мала принести в першій ряді слободу думаня і прояву, то в припаді формальной сторінки – языка періодік був час „певно зощнуровати“ язык Русинів і прямовати до єднотной нормы, котру бы акцептовав передовшыткым світ „великих“ славянських языків. Народны новинкы і Русин были тоты періодікы, на котрых ся пробовав, „тренував“, а поступно коріговав родячий ся нормативный русиньскый язык. Першій в історії Русинів. А Саша був тот шефредактор, котрый все рєшпектовав погляды скушєных лінгвістів – **Юрія Панька, Василя Ябура**, кодифікаторів русиньского літературного языка на Словачії. Хоць ся му ай многы корекції правопису не любили, бо віділо ся му, же лем комплікують правопис, але нігда не сховзнув до того, абы сам од себе самовольно „поправляв“ прияту языкову норму подля властного уважєня. Про Сашу нелем обсяг (за котрый як шефредактор був одповідный, а не были то просты рішєня – ці публікувати або не публікувати дакотру контрєверзну статю), але таксамо формальный бік – язык періодіка, за котре був одповідный, був барз важный, бо сам сі усвідомлєвав, же праві народжена дітина – молодый русиньскый язык мусить мати штонайліпшу підпору, мусить быти приятый і рєшпектований ёго вжывателями, кедь хочєме, абы здобыв статус достойности нелем у властного народа, але главні в меджінароднім контексті. Ниякы причіны (докінця ани фінанчны, кедь на выдаваня Народных новинок у році 2005 не приділила „одборна комісія“ при Міністерстві културы СР ани єдну коруну на їх выдаваня[3]) не заставили А. Зозуляка выдавати Народны новинкы, глядаючі спонзорів (котрых в краю з найвысшов міров незаместнаности было лем барз мало), докінця жертвуючі властны фінанції на выдаваня новинок, продовжовав у своїм ділі. Меджітым іншы субєкты, котры поступно зачали розвивати в русиньскім народностнім контексті свої активіты, вытішовали ся з богатой фінанчною дотациї, хоць їх продукцію лем тяжко мож было назвати роботом профєсїоналів.

Час плывув а постуно зачали ай до русиньского медіального жывота проникати інтернетовы медії – а ту знову як єден з першых зарєаговав Александер Зозуляк, котрый в році 2005 заложыв інтернетову сторінку www.rusynacademy.sk, котру выдає організація **Академія русиньской културы в Словацькій републіці** (єї установча громада ся одбыла 10. сєптембра 2005 у Пряшові[4]) і котра здружє особности русиньского руху з розлічных областей жывота. Наш юбілант ся став **губєрнатором той інштїтуції про світську область, а о.**

• Меджі реалізаторами, приправлєвателями видання і членами редакцной рады нултого числа часопису Русин у році 1990 у бывшій Чехо-Словакїї був і А. Зозуляк.

Франтішек Крайняк губернатором про набоженську область. Триязычна русиньско-словацько-англїцька интернетова сторінка, пізніше интернетовы новинкы Академія русиньской културы в Словацькій републіці, котры выходили в роках 2014 – 2015, притягли позорность главні молодой генерації Русинів, таксамо Нерусинів. А то нелем зо Словакїї. Интернетовы новинкы пересягли ай європський контекст. Знову не было легко здобувати нелем дописователїв, але главні фінанції на ход интернетовой сторінки ці интернетовых новинок. В році 2016 під веджінєм А. Зозуляка зачала зась выходити интернетова сторінка за мінімальной фінанчною підпоры штату. Но в році 2017 „одборна комісія про русиньску културу“ уповномоченого про народностны меншыны Влады СР не пропонувала схвалити на сторінку нияку дотацію, также, снаживши ся заховати тоту сторінку, юбілант ю цілый 2017 рік фінанцовав сам. Боком интересу новинаря А. Зозуляка не зістав ани **Facebook**. На своїм профілі на Facebooku, як і на профілі Akademia rusínskej kultúry v SR послідні три roky дає выбраны статї і фотографії зо сучасного культурно-освітнього живота Русинів на Словакїї.

Аж по 15-їх роках видаваня Народных новинок і часопису Русин (в році 2006) їх шефредактор рішыв ся написати о періпетїях, котры го спроваджають при реалізованю єго благородного діла про властный народ. Статя під назвов **Редакчна квітка і по 15 роках жыє (а то наперек вшыткым періпетїям, перешкодам і нежычливцям)** [5] многе одкрыла читателям. Но Народны новинкы і їх шефредактор не страчають своїх сімпатізантів як з боку

читателїв і дописователїв[6], таких як **Штефан Сухый**, писатель (На многая сторінок і благая пер!), **Марек Гай**, тогдышній председа Сполку русиньской молодежи (Дякую вам – Народны новинкы), **Марія Гірова**, русиньска активістка і писателька (Щіры слова), **Гавриіл Бескид**, русиньський активіста (Юбілующі русиньскы Народны новинкы), **о. Франтішек Крайняк**, грекокатолицькый священник (На початку був Русин), **Штефан Смолей**, писатель (Редакції Русина і Народных новинок), так ай з боку редакцного колектіву: **Марія Мальцовска** (На платформі азбуки і незалежности), **Кветослава Копорова** (Были сьме молоды і мали сьме амбіції), **Анна Плішкова** (Голос Русинів переріс до Русина і Народных новинок).

Ай в часах найбівшой фінанчною нужды Саша не полївив з професіональности. Як журналісты, як здатного фахмана, котрый решпектує авторіты, в тім контексті ай авторіты лінгвістичны. Свідчіть о тім пріяты корекції у правилах правопису по десятих роках од кодифікації (од року 2005) як в періодіках **Народны новинкы** і часописі **Русин**, так ай при выдаваню **неперіодічных титулів у русиньскім языку** (учебників, публікацій одборной і умельської літературы – котрых выдав коло 150). Свою ясну позицію демонштровав і на III. Меджінароднім конгресі русиньского языка у Кракові, де выступив з темов: **Акцептація нормативности в русиньській публіцистіці в Словакїї**[7]. Уведжена статя была прочітана ай на меджінароднім научнім семінарі Языкова култура і языкова норма в русиньскім языку, котрый організовало

• Єдным із закладателїв першого пореволючного русиньского часопису в бывшій ЧСФР (теперь на Словакїї) був А. Зозуляк, котрый у функції шефредактора часопису Русин є уж 28-ый рік. За тот час ся часопис Русин став єдным із визначных періодік Русинів у світі.

тогдышнє Одділїня русиньского языка і культури Інштїтуту народностных штудїй і чуждїх языків на Пряшівській універзитї.

В тых найтяжшых часах, як сам часто конштатовав, хоць не мав уже достаток сил, на тоты „жабячо-мышачї“ войны, рїшив ся выдавати дале, докы не найде способного чоловіка, котрый бы з повнов одповідностїв перебрав єго роботу. Ай тоты роки Саша переживав... Днесь ся може каждому смїло попозерати до оч, бо за ним стоїть честна і жертвенна робота на благо Русинів. Не перестав выдавати часопис Русин, хоць продовжованя традиції Народных новинок звїрив „до старостливости“ **Петрови Медвідєви** – молодому шефредактору періодїка Інфо-Русин, котрый ся в сучасности в русиньскім народностнім контексті випрофілював на солідного новинаря.

А мы із Сашом зістали надале новинарьскы колеґове, дозволиме сі твердити, же ай особны приятелї.

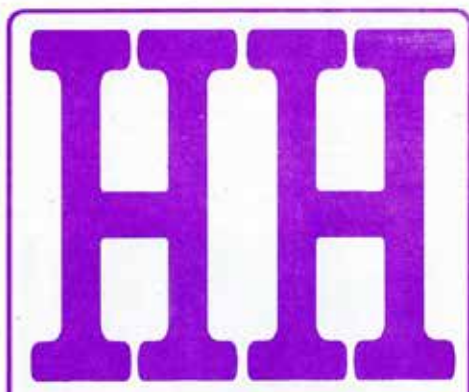
До далшого жывота хочеме зажелати нашому юбілантави – Сашови Зозулякови міцне здоровя і мноґо сил до далшой роботы на благо Русинів, але ай фалаток особного щастя і успокоїня.

Лїтература:

ПОПОВІЧ, М.: **Скромный продовжователь будительского діла А. Духновича.** (Ку 50. народенинам шефредактора русиньских выдань і председы Світовой рады Русинів – Александра Зозуляка). In: Народны новинки. Культурно-сполоченський тыжденник Русинів. Ч. 13-14/2003. Пряшів: ОЗ Русин і Народны новинки.
КОПОРОВА, К.: **Про русинство зробив фалаток роботы.** In: Народны новинки. Культурно-сполоченський тыжденник Русинів СР. Ч. 9-12/2008. Пряшів: ОЗ Русин і Народны новинки, 2. с.
МАГОЧІЙ, П. Р.: **Жыва легенда.** In: Русин. Культурно-хрістіанський часопис Русинів. Ч. 2/2013. Пряшів: ОЗ Русин і Народны новинки, с. 2-4.

Позначкы:

- [1] Зозуляк, Олександр. In: Енциклопедія історії та культури карпатських русинів. Укладачі Павло Роберт Маґочій – Іван Поп. Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2010, с. 248, ISBN 978-966-387-044-1.
- [2] Народны новинки і часопис Русин (єго нулте чїсло вышло в Меджілабірцях в августї 1990) зачали выходити в році 1991 у Пряшові. Координачный выбор Русиньской оброды як выдавателя тых періодїк на єднім із засідань зволив А. Зозуляка на чело редакції русиньских періодїчных і неперіодїчных выдань. Од року 2004 – по внуторных незгодах і критїці з боку Русиньской оброды – А. Зозуляк із тїмом редакторів (А. Плїшкова, К. Копорова, М. Мальцовска) і іншыми сїмпатїзантами заложили обчаньске здружіня Русин і Народны новинки і в рамках того здружіня зачали обидвї періодїкы офіціално выходити. Народны новинки перестав А. Зозуляк выдавати в році 2016, коли офіціално передав выдавательскы права Русиньскій обродї на Словакії. Од року 2017 (по 25 роках реґуларного выдаваня) Народны новинки перестали выходити і стали ся сучастїв періодїка ІнфоРусин, выдаваного Русиньсков обродою на Словеньску.
- [3] [Редакція] Ганебный „дар“ к 10. вырочу кодїфікації або: ТЕНДЕНЦІЯ ЛІКВІДАЦІЇ РУСИНЬСКИХ ВЫДАНЬ ПРОДОВЖУЄ. In: Народны новинки. Ч. 5- 8/2005. Пряшів: Русин і Народны новинки, с. 1.
- [4] Світова академія русиньской культуры была заложена в році 2002 меценатом і філантропом русиньского походжіня Штефаном Чепом із Торонта з цїлєм заховати богатство і красу русиньской культуры про цїле людство. Подля єї прикладу А. Зозуляк був ініціатором і організатором заложїня Академії русиньской культуры в Словацкій републіці.
- [5] ЗОЗУЛЯК, А.: Редакчна квітка і по 15 роках жыє (а то наперек выштыкм перїпетїям, перешкодам і нежычливцям). In: Народны новинки. Культурно-сполоченський тыжденник Русинів. Ч. 31-34/2006. Пряшів: Русин і Народны новинки, с. 1-2.
- [6] Народны новинки. Культурно-сполоченський тыжденник Русинів, чїсло 31-34/2006, котре вышло сімболїчно – 21. августа 2006 (перше чїсло новинок вышло 21. августа 1991).
- [7] ЗОЗУЛЯК, А.: Акцептація норматївности в русиньскій публіцистіці в Словакії. In: Русиньскій язык меджі двома конґресама. Зборник рефератів з III. Меджінародного конґресу русиньского языка, Краків, 13.-16. 9. 2007. Анна Плїшкова, едіторка. Пряшів: Світовый конґрес Русинів, Інштїтут русиньского языка і культуры ПУ, 2008, с. 103-112, ISBN 978-80-8068-896-7.

НАРОДНЫ НОВИНКИ

ДВОЙТЫЖДЕНІК РУСИНІВ ЧСФР

річник I, ч. 1
21 августа 1991
ціна 2,- Кчс

**Слава Ісусу Христу
до Вашого дому...**

Най Бог благословить нашу путь

Мати камїнь на шыї - то не жыют. А так то было на КСУТІ-СРУЧІСІ, де єдних панів-товаришів вымїнили други панове-товариші. А шї векшы сталїніці, як їх попередники, хоць дакотры, головно „український президент“ Микола Гиряк, были по першій „контрреволюції“ вышмарены з комунїстичной партїї і роботы, а друга революція їх, за нашої помочи, бодай бы ся то нїгда не было стало, вынесла на трон. А під такыма людми, як Микола Гиряк, Мілан Бобак, а до тройні добре запов Віктор Коваль, тяжко было роботы. Хоць і зме не были слухняны, але камїнь - тройцю з їх слїпыма приказамі і догматїчными поглядамі, то не было мед лїзати.

Але дость уже о давно „мертвых“, хоць они собі то не припушають, дость о тїм, што піде до збытї, дость о нашій роботї в новинах „Нове жытї“, де зме одробили немало років, де зме, кідь уж нїгдїше, хоць зачали із „Голосом русинів“. А жебы тот голос русинів было дале чути, вирішили зме выдавати „НАРОДНЫ НОВИНКИ“. Цїлы по-русиньскы, цїлы о русинах і про русинів у ЧСФР. Хочеме, жебы то были, саравады, новинки, яким бы розумїли наші люди, якы бы были їх, а не групу українофілів і сталїніців, як тепер новинки „Нове жытї“. Хочеме, жебы то были новинки незалежны на тых, котры собі думают, же кідь штат дасть пїнязі на їх выданя, та то они дають їх до сво-

Рисунок Федора ВІАН.

23-Ю РІЧНИЦЮ „ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОМОЦІ“ СОБІ ПРИПОМИНАМЕ УРІВКАМИ ЗО „ЗОЛОТОГО ФОНДУ“ ПИСАНИНЫ КОМУНІСТІЧНОГО РЕДАТОРА

Наїсто многы з вас, напы читачі, познате рисункы русиньского карикатуристу Федора Вїана, і до першого чїсла „Народных новинок“ нарисувал

у новинах „Výchoď“ з 12-го септембра 1969 року. В матерїалї „Kopni sľidiť, družko vpred?“ ся спомїнають і тодішній шефредактор того часопису

Папір знесе выштыкко?!

дашто на задуманя. Але менше вже з вас знать, же у 1969 році був, як умельсько-технічний редактор „Дружно вперед“, вышмареный з той редакції за то, же на першы „нарсїсеныны интернациональной помощи“ войск пятьох социалистичных штатів хотів опублікувати на

Андрїй Стефанко, котрого за тот припад дєградували на заступню. Тыма урївками, перекладенима зо слованьского до русиньского языка, хочеме рєабілітувати Федора Вїана і Андрїя Стефанка, другого хоць і підписав ганебне „Ставлення української частини інтернаційної“

• Єдным із закладателїв першых пореволючных русиньских новинок у бывшій Чесько-Словацкій федеративній републіці був А. Зозуляк, котрый єдночасно був і першым їх шефредактором, а в тїй функції одробив цїлых 25 років.

Єпархіальна бібліотека (1819) як сполучний проєкт пряшівського єпископа Грігорія Тарковича (1745 – 1841) і угорського філантропа Яна-Батісты Ковача (1764 – 1834) (2)

(В минулім числі Русина у першій частині вище уведженої статті пана Глеваяка з технічних причин в тексті ся стратили вшитки індекси позначок, хоць на кінці є список вшитках 40 позначок, за што ся авторови і читателям оправдуєме. Але 1. тогорічне число нашого часопису є і на нашій вебівій сторінці http://www.cms3.rusynacademy.sk/files/pn_1_2018.pdf, де собі можете статью прочитати комплетну – зо вшиткыма індексами позначок в ній.)

Ситуація про Русинів Австро-Угорська не была приязна і наперек тому, же мали охрану цісаря. Треба підкреслити, же праві австрійське освітянство помогло взникну русиньскы інтелектуалів, котры штудовали главно на віденьскій і львівській університі. Маляры все глядали способ, як народностный рух придусити. На основі того многы русиньскы інтелектуалы опуцали Австро-Угорсько і снажили ся реалізувати за границями. Кінцём 18. ст. ся їм подарило найти своє місце в Росії, котра не мала одборників. У російскых владных колах выникла думка позывати з австрійської монархії інтелектуалів славянського походжіння.

Много з тых амбіціозных особ таку можливість і выужыло. Меджі першыма, котры выужыли тоту понуку, був підкарпатський Русин народжений у Хусті, **Іван Орлай** (1770 – 1829).¹ Теологію штудовав у Львові і Пешті і став ся членом Чину піаристів. Не був высвячений за священника, учив на великоварадинській гімназії математику і фізику.² Пізніше жадав о переложіння на штатну гімназію, але на того не дістав повоління. В році 1791 емігровав до Росії, де штудовав медицину. Перешов вшиткыма ступнями докторської практики і був членом многых докторських обществ. Діяв як дворный хірург, був закладателём і організатором медичинської системи в Росії, закладателём ліцея в Одесі і Нежині. Попри роботі в рамках медицины ся інтересовав і о історію Русинів. У рамках той проблематики написав і дакілько штудій, як наприклад „Исторія о Карпато-Россахъ“ (1804), „О Юго-Западной России“ (1824). Иван Орлай як европський інтелектуал, окрем своєю педагогічною роботою, брав участь у створінню списків книжок, котры бы російська влада мала довести з Европы до російскых бібліотек про потреби освіти. У звязи з рішінём нашого вопросу (вопросу дарованя книг єпархіальній бібліотеці – позн. ред.) є релеватна праві особа Івана Орлая. Наперек своїй високій сполученьскій позиції був все у контактї із своєю отчизнов. Дакількораз ю і навщивив. При своїх навщивах даровав одборны і белетристичны книжки про высше спомянуту книжницю.³ О тых донаторствах нам свідчать ёго підписы і позначкы на многых екземплярах. Наприклад, на титулній сторінці книги „Корифей или ключ литературы II.“ є венованя: „Его высокопреподобному Грегорию Тарковичу подарил Надворный советник Иван Орлай 1802 г.“.

2. Остатні добродителі „Bibliothecae Kovancsiano-Dioeceseane“

Книжниця ся стала в околїці важнов інституцій. То ся проявило і на книжних дарах, котры поступно діставала. Векшый книжний дар є од **Андрея Урбана**, інспектора народных школ і справцю маєтку Йозефа Галлера з Бегаровець. Бібліотека обсягвала старшу літературу, догромады

121 титулів у 78 томах.⁴ Меншу кількість книжок даровав у році 1822 **Антон Кутка**, справця чакієвських маєтків і **Йозеф Шіпош**, професор єпископского ліцея у Великім Варадині. В році 1823 умер канонік **Ян Габіна**,⁵ котрый подля заповіту даровав книжниці свої книжки. Далшыма донорами были: **Василь Поповіч**, **Александр Томаш Пехі**, **Габрієл Замборі** – учтовник Абовской жупы, **Войтех Антон Брестенський** – професор математики в Рабі і пряшівський канонік **Василь Годобай**.⁶

В році 1825 од **Александра Рудная**, острігомского архієпископа, і в році 1826 посылаєть свій книжний дар конціпієнт дворьской канцелярії **Йозеф Маршовський**. Пряшівський канонік **Михал Канюк** в тім самім році написав заповіт, у котрім вшиткы свої книжки дарує „Bibliothecae Kovancsiano-Dioeceseane“.⁷ На збогачінню книг із словацькой і чеськой літературы выразно взяв участь і **Йонаш Заборьський**. Мав властну богату книжницю і дакілько титулів даровав і єпархіальній бібліотеці. Зато бы ся в ній мало находити і дакілько книжних титулів, котрых властником був праві Йонаш Заборьський.⁸ В часі свого пасторачного діяльства в Жупчанах утримовав приятельскы одношіня к русиньскым діятелям – Александрови Духновічови, Александрови Павловічови і Адолфови Добрянському. У писмі Мартінові Гатталови з року 1860 Добрянського описує як єдного „z tech dvoch Slovanov, ktorí są v celej prešovskej diecesi nalézajú..., učený muž akého si Rusíni uhorští ne hned dochovávají“.⁹

Йонаш Заборьський вецераз у писмі Мартінові Гатталови споминаєть Александра Духновіча, котрый одбєрав „Slovník náučný“ і „Kroniku práce“, а докінця, жебы то мав одбєрати і єпископ Осиф Гаганець.¹⁰ „Bibliothecae Kovancsiano-Dioeceseane“ є в рамках пряшівскых бібліотек найбогатшов на першодруку. Їх список зробив Ян Туркіняк в році 1897.

3. Ян Лацко – першый книгольник „Bibliothecae Kovancsiano-Dioeceseane“

Першым книгольником був **Ян Лацко** (1795 – 1844). Близшы інформації о нїм не маме, не знаме, одкы походив, де штудовав, ани де вмер. Наперек тому маме дакілько непрямых інформацій, подля котрых ся можемо догадувати, же походив із грекокатолицькой священницькой родини Мукачовской єпархії. О ёго освіті не маме близшы інформації. Было звичком, же молоды кандідаты на священництво або кандідаты на можливість штудувати на даякій університі скінчили гімназіалны штудії в Ужгороді. Было неписаным правилом, же сын священника продовжовав у родинній традиції, зато міг штудії філософії скінчити у Великім Варадині (теперішня Румунія, Орадеа). Николай Бєскід коротко споминаєть на то, же був абсолвентом теології у Відню.¹¹ Праві у Відню міг здобыти і основны знаня о справованю книжниць, што наслідно выужыв у Пряшові, кідже із незнамых причін не прияв высвячїня за священника. В рамках семінарії была створена і книжниця, котрой книжны фонды комплєтізовав сам префект семінарії. Фонды были поскладованы подля алфавіту, як і тематічно. При тій роботі префектови асістовав єден семінариста з высшых клас. Раз за рік была зроблена інвентарізація книжного фонду. Основу семінарной бібліотеки творили дуплікаты *цїсарьской приватной книжницї*, а тыж книги з фондів бывшых єзуїтських біблі-

отек. Семінарісти могли поуживати лем тоты книжки, на котры дав поволіня, респ. сконтролював їх префект, ці суть вгодны на штудії. Прічінов той контролі были обавы надряджених, абы штуденты теології не читали книжки проти католицької церкви і єй учіню, як і проти папскому престолу.¹² Ян Лацко по перевзятю функції книговника зачав ся інтензивно займатися з тым спосовом роботы. Просторы, даны про „Bibliothecae Kovancsiano-Dioeceseane“, ся зачали скоро заповнѣвати і поступно перестали быти про ню достаточны.

В році 1827 приходить Ян Лацко із пропозицієв купити про бібліотеку самостатну будову. З тым але Ян Ковач не був согласный. Настояв на тім, жебы книжниця была умістнена в просторах єпископства. Кебы але мало дійти ку купліню новой будовы, сума на єй заплачїня бы мала быти дана з уроків фінанчнй основы на розмножованя книжницї і з гонорару книговника, а то таким спосовом, же ся на 8 – 10 років заставить купованя новых книжок і выплачованя гонорару книговникови, а із зашпорених пїнязей буде куплена нова будова. Таке рішїня але Яна Лацка уразило і было про нѣго дефінітивным рішїнем на одход із позиції книговника, ку чому дішло в році 1829, кедь приймає місце приватного вихователя в родині графа Дежеффїя.¹³ Позиція книговника молодого Лацка не успокоєвала. В архіві гімназії в Нежині ся заховавло писмо в латиньскім языку з 1824 року, в котрім Яна Лацко написав Іванови Орлаєви, тогдышнѣму директорови гімназії. У писмі інформує Орлая о Пряшівській єпархії і Ковачовій книжницї. Довіра ку нѣму выплыває з того, же Орлай позывав освѣчених Славянїв і Карпаторосїв до Росії. Тоту уповномочїня дістав од міністра духовных діл і освѣты.¹⁴ Ян Лацко не зіставав лем при інформаціях. Просить Івана Орлая, жебы му поміг дістати ся до Росії і там, абы міг діяти як учитель філософії в єднім з інштїтутів у Петроградї. Уводить, же уж давно „присвятив вшыткы свої способности выхові молодежи“, знать дакілько языків, на позицію професора є приправлений теоретично і практично, конкретизує, же „по мадарьскы, як і по карпаторуськы“. Іван Орлай інформовав о тїм веджїня Гїмназії высшых наук в Нежині. Їго особный выслыв к Лацкови був позітивный. Веджїню гімназії презентовав Яна Лацка як чоловіка, котрый знає дакілько языків і є одборником і в педагогії. Але аж по реалізації офіціальных урядных поступів буде мочи прийти.¹⁵ В документах гімназії в Нежині але Лацкове мєно не фігурує, што може значіть, же єго жадость не была выслухана. Лацко в писмі презентує, же позицію книговника заставав у роках 1819 – 1829.¹⁶ Одход з позиції книговника, а потім і одход з Пряшова, міг быти способлений і низким платом, котрый у тїм часї уж му не стачів на забезпечїня достойной животной уровни. Ліпшы условія відїв Лацко в інших частях Угорьска, але главно в Росії.¹⁷ Краєзнавчїй словник Русинів-Українців уводить датум єго смерти – рік 1840.¹⁸ (Позн. ред.: у словнику є уведжено: „після 1844“). Тот рік є первзятый з мадарьскых жрїдел, котры были публікованы в 19. стор.¹⁹ На зачатку своєї книговницької роботы вєновав Лацко книжницї велику старостливість і зложив дакілько каталогів. В рамках свого баданя Йосиф Шелепець нашов у фондї Штатной научной бібліотеки у Пряшові Лацків книжний каталог з року 1821.²⁰ Першый каталог „Bibliothecae Kovancsiano-Dioeceseane“, котрый зложив Ян Лацко, має велику цїну про сучасных бадателїв. Каталог є списком тых, котры собі пожычили книги з той книжницї. В каталогу є уведжєых 80 выпожычених книжок. Першым читателѣм є римокатолицькый каплан Михал Вісолайскый. Прїзвіско послїднѣго читателя в каталогу ся не находить. Зато Йосиф Шелепець собі думать, же ним був книговник Ян Лацко. Вєкшына читателїв была з рядїв грекокато-

лицького духовенства. Находять ся меджі нима прїзвіска пряшівскых каноників, як і молодых абсолвєнтів теології. Найчастїше сі книжки жычав єпископскый таємник і пізнїшый мукачовскый єпископ Василь Поповіч, каноници Василь Годобай, Ян Мегай, Михал Канюк, Андрій Хїра і молоды абсолвєнты теології Михал Віслоцькый, Михайл Герберїй, Пантелеймон Балащак, Анатолій Яроміш, прїятель Александра Духновїча і дакілько молодых священників, котры собі з книжницї пожычили лем єдну книжку. Меджі читателями є зазначєный і кантор Катедрального храму св. Іоана Хрестителя у Пряшові – Йосиф Петрашевіч.²¹ Книжки сі жычали і людє з околіці Пряшова. Барз активным читателѣм подля Лацкового каталогу був римокатолицькый каплан Ян Тырнка. Окрем пряшівского духовенства, читателями были і пряшівскы міщанє, як Матей Ромбавер, Вінцент Буяновіч, Андрій Крібет. Меджі читателями ся обявлять і мєно визначного угорьского штатного урядника – барона Вінцента Околїчанія. Лацків книжний каталог читателїв є цїнным жрїдлом познаня культурного жывота в Пряшові у 20. роках 19. стороча. По одходї Яна Лацка із позиції книговника ся в тій функції вымінили урядници єпископского уряду.²² Можемо спомянути холєм тых книговників, котры зробили, респ. зложили менный або предметный каталог. У пятьдесятих роках то був Петро Шіріла (1816 – 1877, пізнїшый каноник і священник у Руській Новій Всі, у вісемдесятих роках – Николай Смолиговіч. В році 1897 зоставив каталог Ян Туркіняк. Може найважнїшов особностѣв у тій позиції є Николай Бєскід (1883 – 1947).

4. Зборник літургїчных текстів – Великий зборник

Важным елементом в літургїчнїм жывотї візантїйской церкви є літургїчний спів. Тексты і мелодії ся записовали до літургїчных книг, котры мають своє шпєціалне названя. Выплыває то з чїсла текстів, котры ся поуживають почас дня, тыждня, місяця і рока. Посередництвом літургїчных співаных текстів віруючі ся учили правдам віры, історії церкви, значіть, спів ся таким спосовом стає інструментом катєхїзації.²³ Парафії у высше споминанім способі аплікації текстів і мелодій бы їх не могли поуживати про множество віруючих. Зато ся мусило приступити ку компромісному рішїню. Прото ся вытворив тзв. зборник (цсл. *свѣрникъ*), котрый обягує основны літургїчны тексты про жывот віруючих.²⁴

В році 1866 був у Відню у друкарні Карла Горішека выдрукованой в кіріліці і церковнославяньскім языку *Великий зборник – ВЕЛИКИЙ СБОРНИКЪ: илїи собрание тропарей, пѣсней, стихиръ и ѿмосѣвъ, поѣмныхъ въ недѣли, прѣздници Господскїа, и Богорѣдичны, и нарочитыхъ святыхъ, во слѣвѣ святыхъ, єдиносѣщныа, и нераздѣлимыхъ Трѣбцы*.²⁵

У зоставлїню зборника ся активїзовав Андрій В. Поповіч, мол. (1809 – 1901), грекокатолицькый священник із Великої Копаніці в Мукачовській єпархії.²⁶ Зборник був спершу у властництві пізнїшого пряшівского єпископа Яна Валїя, котрый го міг здобыти почас своїх штудій у віденьській духовной семінарії. Своє мєно і місто, де го здобыв, має уведжєне в латиньскій формі на 2. сторінці зборника (*Joannis Valyi..., Vindobonae 1866*). Перед выдрукованѣм зборник дістає благословлїня од пряшівского єпископа Осифа Гаганця.²⁷ У вступі Андрій Поповіч уводить, же зборник є: „Пѣматникъ Богослѣженномѣ нашенѣмъ ѡзыкѣмъ посѣбіємъ котѣрагѣмъ спасєна Рѣсскаа народность ѿ погїбели“.

Зоставователь зборника вызыває вшыткых єдного роду, жебы обяли (Пана), і vzdавали славу Богу Отцѣви у Тройці єдиній. Клічє отцїв, матери, братів, сестры, парібків

і дівчата, аби з тым зборником входили до Божого храму, котрый їм буде в їх серцях і устах твердов обранов віри і „про вічне спасіння і веце на потіху як злато, стрібро і топаз – солодки суть слова горла і веце як мед, будуть наші уста. Попробуйте і відьте, який добрый є Пан“. Упозорніня на „*lingua sacra*“ як богослужебного языка має в часі взнику зборника істы цілі. Тоты можуть быти звязаны главно з народноусвідомлюючим процесом Русинів, котрый ся зачав у 19. стор. Тот процес є узко споєный із церковным животом. Грекокатолицька церьков была інституцій, в котрій проходив нелем набоженський живот Русинів, але і сполоченський, освітній, культурный живот, як і освітянськы активності.²⁸ Одволення ся на богослужебный язык (церковнославянський язык карпаторусинської редакції) приспівало к захрані руського (русинського) народа. Тот язык в данім контексті ту фунгує як з'єднуючий елемент у згаданих народноусвідомлюючих процесі. Штефан Папп (1917 – 1990) конштатує, же видання того зборника ся тяж заслужило о культурне і набоженське повзнесення грекокатоликів на території Пряшівської єпархії. Єднов з главных причін было розширення і освоєння сі мелодій. Александер Митрак (1837 – 1913), священник і культурный діятель, пише: „...по дорозі з Марамороша єм собі сповнив давне силне желаня увідіти Велику Копанію і увідіти плоды безприкладного пастырського діятельства містного священника о. Андрія Поповіча, котрый цілий свій жывот присвятив освіті народа. Найвекше успокоєня і радость єм пережыв у храмі на утрєній і літургії. Ніч подобного єм не відів і не чув у руськым храмі. Є то істо католицький і сполочный храм жывого Бога, в яким ся єдным серцем і єдныма устами славить, оспівує найчестніше мено Отця і Сына, і Святого Духа. Вышты дівчата і хлопці приходили до храму з книжков Великий зборник, котру выдав містный священник, а з котрой ся в єго парохії продало 150 фалатків. Лем што зачав дяк перше слово пісні, цілий храм ся сполочні к нєму припоїв, дружнє продовжовав прекрасно і єдногласно почас цілої утрєній аж до кінця“.²⁹

Заключіня

Єпископ Грігорій Таркович при створєваню книжничі у сполупраці з Яном Ковачом ся одкликовав на недостаточну уровень освіти священства своєї єпархії. Тот недостаток ся не тыкав лем теологічної освіти. Таркович мав на мысли звышыти їх цілкову уровень освіти, чім бы досяг і їх ліпшу сполоченсько-господарську позицію, котра споєна з обцим розглядом. Тот ся міг здобути праві посередництвом книжок. Ян Ковач внимав книжничю іщі в шыршій контексті. У даровачім договорі ся высловив, аби книжниця была публічна, приступна студуючій молодежи, жытелям міста і околиці.³⁰ Тот замысел выходив з того, же в Пряшові были освітні інституції, як євангелічна колегія, католицька гімназія або дівчій освітній інститут. Александер Духнович в році 1846 конштатує, же Тарковичів замір ся цілком не сповнив. В часі того желаня книжничя не мала іщі належны просторы на уложіння книжного фонду, як і на самостатну читалню. Множество книг было поскладованых у малій містности або у дзвоніці, ці на хорушу пряшівської катедралы. Під впливом вогкого середовиска і недоброго ускладніня дішло к пошкодженю дакотрых книг, котры не было мож поуживати. За выникнувшу ситуацію каноник Александер Духнович не винив єпископа Тарковича, але тых, котры в тім часі недостаточно рішыли ситуацію з єпископсков резиденцією.³¹

По часі бібліотека дістала свою будову, поступно ся доповнєвав книжный фонд і з померщіны священників. Суть списованы каталоги. Выходнославянськы публікації приходили як дары із царської Росії од особ, емігрантів із

Австро-Угорьска. Тоты публікації ся до Пряшова діставали нерегулярно і часто нагодно од тых, што почас своїх студійных заграничных дорог навщівляли Угорьско. При тій нагоді навщівили і Пряшів або діяли як царськы урядници на російській амбасаді у Відню. По часі книжничя была запертов інституцій Пряшівської єпархії.

Список бібліографічных термінів:

Жрідла

Великий Гєбюрникъ: илїи собраніе тропарей, пѣсней, стихирь и ірмосовъ, поемыхъ въ недѣли, праздники Господскіи, и Богородичны, и нарочитыхъ святыхъ, во славѣ святыхъ, єдиносѣщныи, и нераздѣлимыхъ Троицы, 1866, 424 с.

Zakladacia listina knižnice a jej donácia pre gr.kat. diecézu v Prešove, ktorú spísal Ján Baptista Kováč. Fond Prezidiálne listy, inv. č. 8, r. 1820, sign. 2030/158. (Historický archív Gréckokatolíckeho arcibiskupského úradu v Prešove).

Література

БАЙЦУРА, Т. (1977). Иван Семенович Орлай. Жизнь и деятельность. Пряшів : Словацкое педагогичне издательство в Братиславе, отделение украинской литературы в Пряшеве, с. 37-38.

BENYÓ, M. (1808). *Pia Cordis vota honoribus...* Joseph Novaky. Leutschoviae : Typis Joannis Werthmüller R. privit. Typogr. (Titulný list).

БЕСКИДЪ, Н. (1933). Пряшевская епархия. In: *Kalendar Sojedenenija. Hod Izdaniya XXXVIII. Homestead* : Typografia Sojedenenija, с. 76-77.

DOMENOVÁ, M. (2009). Úvod. In: *Z dejín knižnej kultúry východného Slovenska*. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, ISBN 978-80-85734-77-5, с. 5.

DUCHNOVIČ, A. (1971). *The History of the Eparchy of Prjašev*. Rome : PP. Basiliani, 64. (pozn. 66).

ДУХНОВИЧЪ, А. (1877). *Исторія Пряшевской Епархіи*. С.-Петербург : Издание Петербурскаго Отдѣла Славянскаго Комитета, с. 30, 71, 73.

FOGARASSY, J. (1833). *Historia per Ioannem Bapt. Kováts Agriersem. Viennae*. In: REPČÁK, J. (1966). *Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy*. In: *Nové obzory. Spoločenský zborník východného Slovenska 8*. Košice : Múzeum Slovenskej republiky rad v Prešove. Východoslovenské vydavateľstvo, с. 244.

GLEVAŇÁK, M. (2012). Wielkie Wydanie Zebrane opublikowane w 1866 r. przez Józefa Gaganca, biskupa preszowskiego, oraz znaczenie historyczne tego dzieła dla życia liturgicznego Kościoła greckokatolickiego w ówczesnej Monarchii Austro-Węgierskiej. In: *Powrót do źródeł : metodologia i teologia w badaniach źródeł liturgicznych*. Kraków : Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, ISBN 978-83-7438-313-4, 114 (pozn. č. 17).

КАРПСКИЙ, Е.Ф. (1979). *Славянская кирилловская палеография*. Москва : Академия наук СССР, с. 310.

Лацко, Иван. In: *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівчина*. Андрій Ковач, ед. (1999). Пряшів : Союз русинів-українців Словацької республіки, ISBN 80-85137-15-1, с. 197.

LACKO, M. (1982). *Prešovské biskupstvo od ustanovenia (1818) do konca prvej svetovej vojny*. In: *Mária. Úradný mesačník slovenského gréckokatolíckeho biskupstva sv. Cyrila a Metoda v Kanade*, 1982, vol. XXII (XXVII), № 0. 7, 15.

LACKO, J. *Diara diocesanae bibliothecae Eperiessensis per... Joannem Kovats... Fundatae, pro annis 1819 – 1829*. In: REPČÁK, J. (1966). *Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy*. In: *Nové obzory. Spoločenský zborník východného Slovenska 8*. Košice : Múzeum Slovenskej republiky rad v Prešove. Východoslovenské vydavateľstvo, с. 239.

LAZAR, E. (1956). *Jonáš Záborský. Život – Literárne dielo – Korešpondencia*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, с. 42, 244.

MAGOCSI, P.R. (1993). *The Rusyns of Slovakia. An Historical Survey*. New York : East European Monographs. Distributed by Columbia University Press, ISBN 0-88033-278-6, s. 34.

MITRAK, A. (1867). In: *Svit*, 16. In: PAPP, S. – PETRAŠEVIČ, N. (1970). *Irmologion. Greckokatolíckij liturgijnij spiv eparchiji mukačevskoj*. Prešov : Greko-katolíckij ordinariát, с. 186-187.

PASIAK, Š. (1957). *Dejiny slovenských ľudových knižníc*. Martin : Osveta, с. 30.

PASIAK, Š. (1977). *Dejiny knižníc na Slovensku*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, с. 88, 93.

ПЕКАР, В.А. (1997). *Нариси історії церкви Закарпаття*. Львів : Мici-

онер, ISBN 966-7086-26-7, s. 137-142.

РЕКАРОВА, К. (2009). Prešov a východné Slovensko v pripravovanej bibliografii almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1701 – 1918. In: *Z dejín knižnej kultúry východného Slovenska*. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, ISBN 978-80-85734-77-5, c. 142.

ПОЛЯНСКИЙ, П. (1891). *Церковь и приходъ св. Варвары въ Вьдни*. Львовъ : Накладомъ „Нового Галичанина“. Типография Став. Инст., ч. 2, 7, 38.

Орлай, Иван, Семенович. In: ПОП, И. (2001). *Энциклопедия Подкарпатской Руси*. Ужгород : Издательство В. Падея, ISBN 966-7838-23-4, c. 286.

Фогораши, Иван. In: ПОП, И. (2001). *Энциклопедия Подкарпатской Руси*. Ужгород : Издательство В. Падея, ISBN 966-7838-23-4, 385.

ПРИСТАЙ, М. (2003). *Львівська Греко-католицька Духовна Семінарія. 1783 – 1945*. Львів – Рудно : Львівська Духовна Семінарія Св. Духа, c. 24, 46.

РЕПЧАК, J. (1966). Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy. In: *Nové obzory. Spoločenský zborník východného Slovenska 8*. Košice : Múzeum Slovenskej republiky rad v Prešove, Východoslovenské vydavateľstvo, s. 244, 260-261.

Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Munkacsiensis ad annum M.D.CCC.XIV. (1814). Cassoviae : Ex Typographia Ellingeriana, c. 5, 304.

Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Munkacsiensis ad annum M.D.CCC.XVI. (1816). Cassoviae : Ex Typographia Ellingeriana, c. 4.

Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Munkacsiensis pro anno domini 1865. (1865). Unghvarini : Typis Caroli Jäger, c. 132.

Brevis Historia dioecesis Eperjesiensis. I. Gr. rit. vicariatus cassoviensis. In: *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno domini 1898*. (1898). Eperjesini : Typis Pannoniae, c. 19.

Kováč, Ján (Kovács). In: *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990) III. zväzok K – L*. (1989). Martin : Matica slovenská, c. 205.

SZINNEYI, J. (1899). *Magyar írók élete és munkái VI. (Kende-Kozocsa)*. Budapest : Hornyánszky. [cit. 2016-03-10]. Dostupné na internete: <<http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/k/k12282.htm>>.

ŠELEPEC, J. (2006). *Knižnica Mateja Beňa*. Prešov : Štátna vedecká knižnica, ISBN 80-85734-64-8, c. 8, 55.

ŠELEPEC, J. (2003). *Knižnica Gregora Tarkoviča*. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, ISBN 80-85734-48-6, c. 8, 77.

ŠELEPEC, J. (2009). K dovozu kníh z Ruska do Uhorska v 18. storočí. In: *Z dejín knižnej kultúry východného Slovenska I*. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, ISBN 978-80-85734-77-5, c. 69, 73.

ŠELEPEC, J. (2010). K súkromnej knižnici prvého gréckokatolíckeho biskupa v Prešove – Gregora Tarkoviča. In: *Historické rukopisy a neznáme rukopisné dielo vo fondoch historických knižníc mesta Prešov I. (Venované životu a dielu Jozefa Šelepca)*. Prešov : Štátna vedecká knižnica, ISBN 978-80-85734-86-7, c. 66.

ШЕЛЕПЕЦЬ, Й. (2016). Бібліотечний каталог Івана Лацка 1821 – 1829 рр. In: *Дукля – літературно-мистецький та публіцистичний журнал*, 2016, № 4, ISSN 0419-8131, c. 64, 66, 67-68.

ЗАКЛИНСЬКИЙ, К. (1952). Документи до культурної історії Пряшівщини. In: *Дружно вперед*, 1952, рік видання II, Пряшів : Орган Культурно Союзу українських трудящих в ЧСР, № 1 – 22.

Позначки

1 Орлай, Иван, Семенович. In: ПОП, И. (2001). *Энциклопедия Подкарпатской Руси*, c. 286.

2 БАЙЦУРА, Т. (1977). *Иван Семенович Орлай. Жизнь и деятельность*. Пряшів : Словацкое педагогичне издательство в Братиславе, отделение украинской литературы в Пряшеве, c. 37.

3 MAGOCSI, P. R. (1993). *The Rusyns of Slovakia. An Historical Survey*. New York: European Monographs. Distributed by Columbia University Press, c. 34.

4 REPČÁK, J. (1966). Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy, c. 244.

5 Ján Habina bol špirituálom v užhorodskom „Kráľovskom biskupskom seminári“, prednášal aj dogmatickú teológiu. *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Munkacsiensis ad annum M.D.CCC. XVI*. (1816). Cassoviae : Ex Typographia Ellingeriana, c. 4.

6 REPČÁK, J. (1966). Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy, c. 244.

7 REPČÁK, J. (1966). Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy, c. 244.

8 LAZAR, E. (1956). *Jonáš Záborský. Život – Literárne dielo – Korespondencia*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, c. 42.

9 LAZAR, E. (1956). *Jonáš Záborský*, c. 42.

10 List Martinovi Hattalovi z 12. novembra 1865. In: LAZAR, E. (1956). *Jonáš Záborský*, c. 244.

11 БЕСКИДЪ, Н. (1933). Пряшевская епархия, c. 77.

12 ПРИСТАЙ, М. (2003). *Львівська Греко-католицька Духовна Семінарія*, c. 46.

13 REPČÁK, J. (1966). Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy, c. 245.

14 БАЙЦУРА, Т. (1977). *Иван Семенович Орлай. Жизнь и деятельность*, c. 37.

15 БАЙЦУРА, Т. (1977). *Иван Семенович Орлай. Жизнь и деятельность*, c. 38-39.

16 REPČÁK, J. (1966). Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy, c. 261.

17 ШЕЛЕПЕЦЬ, Й. (2016). Бібліотечний каталог Івана Лацка 1821 – 1829 рр. In: *Дукля – літературно-мистецький та публіцистичний журнал*, 2016, № 4, ISSN 0419-8131, c. 69.

18 Лацко, Иван. In: *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* (1999). Пряшів : Союз русинів-українців Словацької республіки, ISBN 80-85137-15-1, c. 197.

19 ШЕЛЕПЕЦЬ, Й. (2016). Бібліотечний каталог Івана Лацка 1821 – 1829 рр, c. 68.

20 „*Catalogus Librorum e Bibliotheca Dioecisana Eperjessensis per Spectabilem, ac Generosum Dominum, Dominum Joannem Kováts etc. Etc fundata a die 1ma Martii 1821*“. ШЕЛЕПЕЦЬ, Й. (2016). Бібліотечний каталог Івана Лацка 1821 – 1829 рр, c. 66.

21 ШЕЛЕПЕЦЬ, Й. (2016). Бібліотечний каталог Івана Лацка 1821 – 1829 рр, c. 67-68.

22 Bližšie: GLEVAŇÁK, M. (2012). Wielkie Wydanie Zebrane opublikowane w 1866 r. przez Józefa Gaganca, biskupa preszowskiego, oraz znaczenie historyczne tego dzieła dla życia liturgicznego Kościoła greckokatolickiego w ówczesnej Monarchii Austro-Węgierskiej. In: *Powrót do źródeł: metodologia i teologia w badaniach źródeł liturgicznych*. Kraków : Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, ISBN 978-83-7438-313-4, c. 114 (pozn. č. 17).

23 DEREJANÍKOVÁ, A. (2007). Súčasné podoby pravoslávneho cirkevného spevu na Slovensku. In: *Aktuálne otázky praktického bohoslovnia Pravoslávnej cirkvi*. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity, ISBN 978-80-8068-685-7, c. 1.

24 Prvá cirkevnoslovenská kniha bola vytlačená 41 rokov po Gutenbergovej knihe (1450) v roku 1491 v Krakove. Prvým tlačiarom týchto kníh bol krakovský mešťan nemeckého pôvodu Schweipolt Fiol (lat. Sweboldus Fiol).

КАРСКИЙ, Е.Ф. (1979). *Славянская кирилловская палеография*. Москва : Академия наук СССР, c. 310.

25 *Z formálneho hľadiska* má zborník 424 strán, 12 x 18,5 cm a je v pôvodnej väzbe. Je zviazaný - hnedá koža. Na prednej a zadnej strane zborníka je vyrytý jednoramenný kríž. Na chrpte zlatá tlač – linajky (11) Dolná časť chrpta knihy má výraz popínaveho listu a horná má prerušovanú linajku. Vonkajší povrch listov je pozlátený.

Z obsahového hľadiska zborník začína bohoslužbou večerných modlitieb (начало вечерни), po ich skončení nasledujú ranné modlitby (начало утрени). Po týchto modlitbách nasleduje *Oktoich*. Po nich „*Минея празнична*“, ktorá končí sviatkom apoštolom rovného Vladimíra, ktorý pri krste prijal meno Bazil. Nasleduje Božská liturgia sv. Jána Zlatoustého, v ktorej sú zakomponované všetky tzv. menlivé časti, teda špecifické texty, ktoré sa spievajú iba na konkrétne sviatky (antifony, prokimeny s veršami, irmos sviatku so zvelebením a pod.).

26 Farnosť Andreja Popoviča sa nachádzala v Užskom (Ugocsensis) archidiaconáte v komjatskom dištrikte. *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Munkacsiensis pro anno domini 1865*. (1865). Unghvarini : Typis Caroli Jäger, 132. Na tvorbe zborníka sa podieľal aj istý Emilián (Емилианъ И. П.). *ВЕЛИКИЙ СБОРНИКЪ*. (1866), c. 424.

27 *Благословеніємъ Єпископа Прѣшевскаго Кіръ Іѡсифа*.

28 DANILÁK, M. (2008). Vplyv gréckokatolíckej cirkvi na formovanie národného vedomia Rusínov (Ukrajincov) v Uhorsku v 19. storočí a na začiatku 20. storočia. In: *Cirkev a národy strednej Európy (1800-1950)*. Prešov : Universum, ISBN 978-80-89046-47-8, c. 137.

29 MITRAK, A. (1867). In: *Svit*, 16. In: PAPP, S. – PETRAŠEVIČ, N. (1970). *Irmologion. Greckokatolíckij liturgijnij spiv eparchiji mukačevskoj*. Prešov : Greko-katolíckij ordinariat, c. 186-187.

30 *Zakladacia listina knižnice a jej donácia pre gr.kat. diecézu v Prešove, ktorú spísal Ján Baptista Kováč*.

31 ДУХОВИЧЪ, А. (1877). *Исторія Пряшевской Епархii*, c. 73.

ПОЗДРАВЛІНЯ РУСИНІВ на рік 2018 ч. 2

Дорогы читателі,

хотів єм зачати оригінальным словом редактора Поздравлїня Русинів, лемже по довгых годинах думаня і двох літрох кавы єм зістав з думков: в ідеалнім припадї бы мала быти оригіналїта єднов із властностей каждого писателя. Русиньска літературна історія, але і Літературный конкурз Марії Мальцовской уж вецераз доказали, же такый твор як писатель, наїсто не є меджі Русинами огроженев категорієв. Може не каждый з них є оригінальний, але каждый з них дав до своїх творів дашто із себе. Стишки Елены Хомовой суть выражінєм любви к природі, душа Гелены Гіцовой-Міцовчінової думать на будучность Русинів і їх языка. В прозі нового автора Осифа Сторінського мож найти носталгію за молодыма часами і выображену схопность дітей поранити ся ай на тім найбезпечнішій місті. Може бы братя з того повіданя ліпше зробили, кебы дома читали русиньску літературу. Яку? Но, наприклад і гаданкы Юрка Харитуна, котрый в книжці Здогадай, школярику доказує, же не є лем автором лірікы про дорослых.

Різнорода творчость публікована на сторінках Поздравлїня Русинів своїма темами па-трить до пруду сучасной русиньской літературы, має сполочну любов ку грї із словами і тужбу дістати ся до сердца своїх читателїв. А єднов із можностей є Ваша регулярна рубріка Поздравлїня Русинів.

Мгр. Міхал ПАВЛІЧ, докторанд Центра языків і култур народностных меншын – Інштїтуту русиньского языка і културы ПУ.

• Протагоністки 46. научногo семінара карпаторусиністики на Пряшівській університі в Пряшові 28. фебруара 2018: (зліва) Мгр. Івана Сливкова, ПгД., ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., Мгр. Міхала Голубкова. Фотка: Аліца Ветошєвова

46. научный семінар карпаторусиністікы

28. фебруара ся в просторах Ректорату Пряшівской універзіты одбыв **46. научный семінар карпаторусиністікы**. Семінар бив присвяченый літературній темі. За аналізу творів Штефана Сухого ся взяла **Мгр. Івана Сливкова, ПгД**, з Катедры україністікы і середньоевропейскых штудій Філософичной факулты Пряшівской універзіты в Пряшові. Лекція несла назву *Културна ідентіта Русинів у творах Штефана Сухого*. В лекції Сливкова зосумаризовала характер творів Штефана Сухого, причім основу лекції творило друге видання книжки гуморістичных повідань *Як Руснакы релаксують*. Авторка у своїй штудії зосередила позорность на выкресліня автором стереотіпу Русина як з погляду героїв – Русинів, так з погляду героїв – Нерусинів.

Івана Сливкова є одборнов асистентков і ведучов Катедры середньоевропейскых штудій на Інституті україністікы і середньоевропейскых штудій Філософичной факулты ПУ. Замірює ся на славянську літературну комапратістіку, умелецький переклад із замірянём на білоруський язык. Є авторков і співавторков дакількох учебників, словників і інших одборных публікацій. Од року 2014 є председкынёв комісії Літературного фонду на уділёваня Премії А. Павловича за найліпший літературный твір в

русиньскім языку.

Сучастёв семінара карпаторусиністікы была і презентація найновшых публікацій. Шпеціфіков семінарів, котры суть уж дакілько років організованы зачатком рока на тему русиньской літературы бывають ай автограміада нововыданных белетрістичных творів. Так то было ай на першім тогорочнім семінарі. Меджі презентованыма была і книжка **Штефана Сухого: Як Руснакы релаксують**. Автор на жаль, з особных причін на автограміаді не бив притомный, хоць многы участници семінара ся надіяли, же дістануть книжку ай з венованём од Штефана Сухого.

На презентації были представлены і далшы публікації красной літературы, котры вышли в році 2017 в рамках проєктів Уряду влады, програму Култура народностных меншын – книжка кресленого гумору *Хто ся сміє, є одважний*, автора **Міра Жолобаніча** і книжка про діти *Дякую, мамко* автора **Юрка Харитуна**, але ай інші публікації, котры вышли од посліднёго семінара і дотыкають ся ці то карпаторусиністікы як научной дісціпліны, або карпатських Русинів, жыючих в сучасности в розлічных штатах Европы, але ай мімо Европы.

Елена ХОМОВА

Осінь

Перешло літо, приходить осінь,
тискать ся холод звонка до сінь.

Дождік наробиw млачкы по дворі,
зо стромів листя падать по волі.

Молгы панують уж тыма днями,
сиво на дворі бывають ранами.

На обід сонце дре ся із неба,
пущать світелко – так нам го треба.

Осінь на дворі нам припоминать,
же ся на довго при нас не стримать.

Так ся нам черяють місяці в року,
скоро втікають, як вода в потоку.

Дотык мотыля

На крылах мотыля
одыйду гет од вас.
Знесу ся до вышок
і полечу до хмар.

Понад краї і міста,
зелены лісы, океаны...

З неба поздравлю
поля – няньковы ланы.

Як весмірный порох
одвіє, однесе вітор мене
на незнаме місце,
де з близких никого не є.

Мотыль дотыком крылця
поцілує вшитых дома.
І верне ся в неконечно –
там, де ся жыє вічно.

Стром на дворі

Розкошатиw ся стром
на дворі нашім.
Припоминають рочки
пережыты на нїм.

Запустив коріня
глубоко до землі,
ту на роднім дворі –
грунті давных предків.

Каждый рік – то конарь
выроснутый з кменя,
звив красну коруну
до самого неба.

Коло той коруны
пташатка літають,

своім звучным співом
нас розвеселяють.

Зелены листочки –
то дні і години
котры сьме прожыли
у кругу родины.

Радо ся вертаме
під стром на лавочку,
бо ту споминаме
на няня, мамочку.

Боцаны

Младый боцан з боцанихов
шпацірують ся фурт тихо.
На рыбки в млачці чекають,
і дзёбачкы отварають.

По водичці шляпотають,
очками скоро глядають,
таке місце вызерають,
де рыбочкы перебувають.

Голодны не можуть быти,
мусять ся кус посиленити.
Притім треба памятати –
гніздо на комині звити.

Про боцаню маму, тата
і про малы боцанята,

што ся клюють з яець трёх,
акуратне – в конарёх.

Коза

Мама коза при ярочку
верьбу окусує,
а козлятко при ній скаче,
щиро ся радує.

„Подь ту, подь ту, ку ярочку,
вербину торгати!“ -
кліче дітя мама-коза,
хце му їсти дати.

„Я так не знам, не досягну
вербину кусати,
я маленьке кізляточко,
я знам лем скакати.“

Псик

Гавкать, бреше, побігує,
є така потвора,
же нігда не пустить чужіх
до нашого двора.

Барз рад з буды выкукує,
добрі газдівство вартує,
газда го зато похвалить,
смачну кісточку му шмарить.

Гелена ГІЦОВА- МІЦОВЧИНОВА

Глуна муха

Женуть з горы до верьбины
уж лісного духа,
лемже справы не слухала
єдна глуна муха.

Може плано в комаровій
школі ся учіла,
же так рівно до павучой
сітькы собі сіла.

Тішыла ся, же в колысці
ся розколысала,
лем не знала, же од рана
з постількы не встала.

Не збачіла, же плетена
сітька без ключіка,
же там буде на гостину
лем про павучіка.

Пришла ярь

Своїм дыхом ярь в долині
одбланила млачкы,
а на меджі кучерикы
розпустили крячкы.

З фуявіцёв не танцює
вітор тіню-ліню,
хусточка ся не біліє
на кождім каміню.

Сховала уж снігурочка
чіпкованы влочки
а свербегузь намалёвав
ружовы квіточкы.

І павуки із годвабу
свої сіті плетуть,
а хабза вже поставила
розцвиту букету.

х х х

Із веселым криком летять
гості із чужіны
бо уж красні зеленіють
голузкы лозины.

Розплыла ся із долины
стрібросніжна манна,
а з кошаром божых дарів
летить ярьня панна.

Уж з фарбами красной дугы
сіла коло бранкы
і малює ярьні квітки
на лісны полянкы.

Спокійна родина

Несу тобі Боже
розцвиту квіточку,
зошлий з неба здравя
про кожду мамочку.

Прошу тебе Отче,
просить тя і мамка,
дай силу і спокій
про кождого нянька.

Та і щастя просить
про діточкы мати,
няй спокійно ляжуть
до постількы спати.

х х х

Яка же то Боже,
щастлива година,

кедь ведно заспівать
русиньска родина.

А як ся радує
і нянько і мати,
кедь внучата люблять
побісїдовати.

А яка же дітём
превелика хвала,
кедь ся понагляють
із міста на валал.

х х х

Не страть ся Русине,
в тім шырокім світі,
не выганяй мамко
з хыжы свої діти.

Няй квітки зберають
в літі серед гаю,
русиньскы співанкы
собі заспіваять.

В світі ся не тішать
„гавзу“ новенькому,
лем дражочку найдуть
до родного дому.

Де вітор з радости
черкоче із бранков,
а на ганку чекать
їх нянько із мамков.

Не забудьте як ту пахла
розквітнута лука,
головочку погласкала
материна рука.

х х х

Тішить у валалі
уж маму і нянька,
же до школы ходить
їх дівочка Ганька.

Та і сын Іванко
є уж тыж школярник,
і в нёго на столі
русиньський букварик.

Щастлива родина
радує ся з того,
же у школі чітать
своє родне слово.

Школярі з радостёв
отворяють бранку,
і шумні співають
русиньску співанку.

Осиф СТОРИНСКИЙ

ВЕРХНЯ ВЫШНЯ

На Верху, на краю Гієвого Кружка, ограниченно закладками, в ряді свербогузковых кряків стояла висока черешня. Была неприступна хочьякому шыбеникови, мусив то быти порядный шыбеничиско... А Юрко такый був. Як ящурка ся вышкрябав на найверхнішый вершок черешні. На зачатку по высокій гладкій части черешні, без конарів, гладкий, як электричный стовп. З часу на час ся приліплёвав на свіжу живіцю черешні. На верху повнов горстёв пхав великы червены кулькы черешень до уст. Раз до уст, раз до дінеркы. Была іщі рання роса, выпівовав хор птахів. Юрко сі посвистовав, выдріжняв ся пташкам, а потім ся їм прислуховав і снажив ся писканём одповідати пташкам. Осифко під черешнёв пробовав заспівати:

*Черешень бомбочкы,
Дай мила гамбочкы,
Няй ті їх выбочкам,
На обидва бочки...*

Юрко з повныма устами хотів братикови дашто повісти. Осифко выкрутив шыю, заклонив голову і з отвореныма устами і напнутыма ухами снажив ся порозуміти, што му брат хоче повісти.

– Почекай, отвори іщі ліпше гамбу, пушу ті черешні.

Першый раз трафив го до чела, другый раз – до носа... Але нияк не міг трафити до маленьких Осифковых уст.

– Мусиш ся навчіти хватати... Якый буде з тебе бранкарь.

– Я бы хотів поїмати черешню, але сонце ня осліплює.

– Але, але... невыкручай ся, не выгваряй ся Ошічкуу... Бо будеш січі січку.

Наконець, не знам на який раз, подарило ся Юркови добрі зацілити.

– Ідь горі, під тоту камяну меджу. Вылізь на ню... На меджі є низка, розконарена вышня... Кедь підскочїш, та одторгнеш собі вышні. Не потолоч посїяне, бо там наша пшеніця.

– Вылізу на вышню, – потихы пошепотів Осифко сам про себе.

– Не лізь високо Осифку, жебы єсь не цупнув як грушка-лежушка.

Уж мягше, сердечніше, по камаратьскы пожартовав брат.

– Мам уж скоро повну дінерку, гордо загласив Осифко, теперь наоберам до свого брішка-бамбушка.

– Як добрі ся гойдати...

Спокійно, даяк ліниво роздумовав Осифко на най-

спіднішій, найгрубшій конарю.

– Гойда-гойда-гойду...

Осифко ся снажив дашто выдумати, але не дарило ся му.

– Несе баба зайду..., - законтровав наймолодшому братови Юрко.

– Не відів єсь даякы ягодкы? Дай позір на гадів, они стражать ягодовиско, – страшив старшый брат молодшого.

– Не страш ня, Юриско! Гады суть лем на райских яблонях!

Сонце ступало, двигало ся высье і высье, припікало, як у пекарнику, готовім на саджання хліба. Так припікало, же само бы ся могло впечі як хліб. Не знам ці задзвонило в моім уху, або на турни недалеко церкви. Єдным окном під найвысшов турнёв влетів великий чорный птах... Тихо задзвонило... Онедовго през напротивне окно вылетіли два чорны птахи споены доведна. Наісто ся передтым клубчили і замотали ся до мотузів. А може хотіли розкльовати сердце найменшого дзвона. Одразу прашання, крик, ёйк, тупый звук...

Т и х о.

Осифко позерать на верх черешні – Юрка не видно. Скочів з вышні, збіг під черешню.

Юрко лежав на потоптаній свербогузковій постелі. По цілім тілі повно подряпаних смуг, роздерты тренірки, повно заколотых в ёго тілі остнів і острых колячих бодаків. Лежав непогнуто. Осифка охопив великий страх.

Спробовав зняти братика з тернёвой постелі, але тот був як приклинцёванный. При одторгованю Юрко болестно засычав, зёйчав, застанава. Стонавчі попросив братика:

– Возьмий, одорвий дручок зо закладків, штурь під мене і одкатуляй ня на луку з того дівана, снажив ся Осифка посмілити. Затиная зубы од болести. І молодшый брат затяв зубы перед каждым вытягнутём остня з Юркового тіла.

На черешни уже давно не белембала дінерка з оббитов глейтов. Рідкий круг з розсыпаних черешень, місцями і капок кровли вытваряв пестрый червено-зеленый покровець. Даяка змішана злость і сила вошла до Осифка, кедь ся завзяв, же знесе дінерку зо строуму долов. Быстро ся вышкрябав на самый верх. Дінерка вісіла припасана на старім реміню, на звышку одломленого конаря. Одпасава дінерку і опатерно, дакус і зо страхом, зліз на землю. Юрко, пошкрябаний і замадзуреный од засхнутой кырве сидів уж на луці, недалеко покровця.

– Видиш, уж єсь як вовірка... Тоты розсыпаны черешні зо землі не будеме зберати, зостануть ту на мою памятку.

– Хвала Богу, же сьме ведно, - повіли братя скоро нараз і зістали довго тихо в обятю.

– Так ся мі віділо, же єм був дагде в іншій світї, у векшій світлі, як світло сонця на небі, – наголос роз-

думовав Юрко.

Задзвонив на церкві дзвін, одбивав обідній час. Брат поміг зо вшиткых сил Юркови встати. Помалы, в часі найвекшого сонця ся повлекли ку їх хыжі.

– Скрыю ся у загородці за хыжов, там – при шопі, а ты мі принесь тренірки, кошулю і старшы ногавіці, – приказав Юрко Осифкови, кедь ся ближыли ку хыжі. Як дух вліз молодшый през мале окенко, до напівтемной пивніці, в якій в літні дні вшиткы бывали, а спати ходили горі до великой хыжы або до кухні. Братя найрадше спали на розкладачій лавці у шпайзику, а кедь цілий день были добры, та ся їм од мамы подарило выдранкати собі таке спання скоро на каждую ніч.

Нащастя, ниhto не був дома, родічі ся іщі не вернули з міста. Юрко міг сміло прийти днука. Хотів на брата засвищати, але подарило ся му лем таке дашто, як зафучаня пары з парника.

– Ниhto не є дома, – отворив Осифко окенко і подав братови зайдочку лах.

– П а р н и к ! А мы сьме мали стражити парник з бандурками, што ся варять про свині, – застарано припомянув Осифко Юркови.

– Кедь выкпіла вода, та свині будуть жерти печены бандуркы, може такы їм – крохкачам, ліпше засмакують, – уж цалком весело зажартовав Юрко.

Нащастя, на дворі од парника не смерділа нияка припаленина. Брат омыв брата водов з лавора од збытків кровлі і поміг му облечі ся. Юрка охабив даяку годинку поспати на шырокій лавці. Кедь заспав, злегка го прикрыв з деков, а сам пішов прикласти дровенко до парника і прислухав ся, ці булькоче вода. Потім при капурі слухав, ці не гуркоче даякий віз. Опатерно одхылив капуру.

На дразі ся обявили обидві старшы сестры з двома камаратками. Дашто „барз важне“ розоберали, наісто о своїх фраїрах. Приходили ку двору. Осифко ся вернув до пивніці, жебы дінерку замасковав за печом, бо кебы обявили сестры черешні, та бы з них не зістали ани кісточкы.

– Гей, дримаку, принесли сьте даякы черешенкы ?

Брат ся ани не гнув. Або твердо спав, або ся лем робив, же так твердо спить.

– Не принесли, не принесли... червячки їх пожерли, а червячків вороны поїли, – снажив ся захранити черешні Осифко.

Загуркотів віз, заерджав Шарго. Сестры гнедь забыли на черешні. Зохабили выслух выслухом і выбігли на двір. Были звездавы, ці родічі їм принесли даякы брошні, чачкы, машлі, сілонкы, медовникы... Кедь няне розбалили гарінгы, зачали выкручати носы і цофати ся ку отвореній капурі, ку камараткам. Отець ся наголос засміяв, може го было чути на пів валаву, а Шарго підняв свою кінську голову, потряс гривов і таксамо ся розреготав.

х х х

Меджі прогоном і луков у тіни, під великим кряком, там де ся стрічали Долинкы з Углусками, Осифко сидів при коровах і нетерпезливо чекав на братняка Михала.

– Та што, буду на тебе, Михалку, чекати аж до Михала – до кермеша!

Аж тепер ся здогадав, же Михалко говорив, же ліпше бы было йти до Лісківця. Іщі веце посмутнів, же не потвердили меджі собов камаратьску догуду. Пробовав, ці не учує дзвончок ёго найстаршой коровы або голос ёго горганків, вітрик му приніс слабу мелодію дагде од Лісківця. Посмутнів, але наконець вытяг зо старого, наторгнутого ґерока мериндю – великий фалат домашнёго хліба, дві на твердо варены яйця і кус ковбасы. Мама приказала дрібному Осифкови порядні їсти, бо інакше буде малый, як горошок. Она не знала, же Осифко мати і тайну мериндю: файный кусок перерастаной солонины і шовдры, жебы міг понукнути і Михалка. Осифкови барз хыбило Михалкове граня на горганках. Наконець, кедь му в брісі зачали гудаци выгравати, выбрав часть меринді і отворив цалком новий ніжик, што му подаровав старшый брат. Набушений був, як жало.

– Дай позір, – часто му наказовав брат. Осифко ручков ножику поклепав яйце. Натвердо варене яйце їв з ковбасов і хлібом. Падало то до нёго, як до студні. Не доїв вшитко, бо му зачало быти даяк недобрі. Ліг собі на розпростертый ґерок. На почудованя, стара корова і зо своёв молодов ялівков ся красно пасли. Хмары, котры спокійно плавали над ёго головов на выход дагде аж за Маковіцю, застали і зачали ся колысати, крутити... Земля ся зачала одразу раз двигати, а раз падати. Облуку оцілёвых дротів меджі двома высокыма желізныма стовпами над Осифком швыкали, свистали, пищали... Фарбы кряків, буків, грабів, яворів ся зливали, мішали до єдной мішанины. Нараз вшитко потемніло...

Горі потоком помалы, опатерно рушав ся, ліз Шпартак. То было друге або третє авто, котре прошло того дня по дразі до валалу. При выязді зо закруты, учітелів Шпартак освітив луку за потічком. Шофер збагнув на луці під кряком дашто чудне. Даякы лахы, а на них малу скобарчену поставу, даяку дітину. Загамовав авто, але мотор зохабив біжати. Перешов през потічок і у слабім світлі увідів лежати на ґероку даякого хлопця. Порушав з ним, обернув...

– Та то мій школярь Осифко!

Закрічав на нёго. Ніч. Затряс з ним. Быв студений. Притулив ухо ку ёго твари, цалком слабо дыхав. Ани не збаг, же меджітым зачав падати додж, наперед дрібный, закоротко густійший і густійший. Не дбав на воду в потічку, змачаний перешов як найскорше ку авту. Іщі раз близко при рефлекторі ся пересвідчив,

же ці дїтвак дыхатъ, і положыв го опаретні до авта. Не знав, ці обернути назад, до міста, до шпыталью, але не був собі стопроцентні певный, ці му авто не скапать на півдразі, бензину мав барз мало. В минуті вирішив: Авто ся розбігло як дике до валалу. През цілий валав трубіло на раты. Люде отворяли розсвічени облакы...

– Што, пан учитель зоваліли, ці што ся їм стало?!

х х х

Корова пришла домів сама і при капурі покорно зістала стояти. Зачала ся оголошовати, міцным бучанём. Телятко покорно ішло за своёв мамов.

Кедь ся малый пастушок довго не обявлявав, зачала мама ходити од сусіда ку сусідови і звідовала ся меншых і старшых пастухів, ці не віділи Осифка, але нхто о нїм ніч не знав. Мусив пасти в такій часті хотаря лем сам, ани братранець Михалко не знав, де бы міг в тот день пасти. Мама ходила горі-долів, хватала ся за голову, заламовала руками, боженькала... Ани не збачіла авто, котре прудко заскрипіло, скоро ю зразило. Учитель стяг окенко і руков ю прикликавав...

– Боже мій, сыночку мій! Зейкла мама, кедь увіділа в авті на заднім сїдадлі лежати Осифка прикритого під деков.

х х х

На дівані меджі креденцём і шпаргетом ся Осифко прикритый перинов пробрав. На дылях при дівані був приставлений лавор. На повалі сліпкала єдна жаровка, далшы дві были поволены, жебы лустер не світив барз ясно. При дівані, на стілцю ся черяли брат з мамов, давали позор, кебы Осифко вертав. Круговой орнамент грозна намалёваний коло лустра на повалі ся розкрутив, діван розгойдав. Брата напло і... блюз! З Осифковых уст выблюзла жовто-зелена гіркота. Быв цілком мокрый од поту, зачала го бити зима. Брат го цілого осушыв рушником, мама вымінила мокре простерало і натягла сухе. На хвільку ся пробрав, не знав де є, што ся робить, ці є вечур або рано...

– Што ся ті сніло? – потихы ся просив Юрко, бо хотів знати, чом ся Осифко неспокійно крутив, копав ногами і выкриковав зо сна.

– Керуй, керууй, бо летиме до ямыы....

Кедь Осифко не одповідав, попозерав ся близше і увідів, же брат уснув. Спокоїли ся. І Юрко, і мама.

х х х

На Вєрху старшы парібци з кресачками кресали невеликы смереки, до купы їх споевали клямпрами, будовали даяку чудну конштрукцію. Наконець з того вышов ліжарський мостик на зиму. Онедовго як на приказ зачав густіше і густіше падати сніг. Як выстрілены выбігли Юрко і Осифко на Вєрх, але сніг

зачав гынуги, лем мала смужка зіставала в яружці, што ей каждую зиму діти выглублявали санками з Вєрху ку церькви при Кружку. Старшы ліжарі ся розгодли, же собі поставлять такый мостик, який віділи на пошткартці, котру нашов дома у шуфладці єден парібчак. Кого з камаратів стрітив, каждого му указовав чудо, яке уж давно поставили в Татрах, скакали з нєго ліжарі в часі, кедь іщі їх отцёве были парібци. Раз ся зышли на дразі, зробили собі там „парібчацьку сходзу“ і догодли ся, же собі подобный выбудують на Вєрху, при Гієвім Кружку.

Братя конечні вышли на Вєрх під ставениско мостика. Старший брат приказав молодшому сїсти допереду, а сам сїв за єго хырбет, жебы міг каровати. По білій дражці спущали ся барз быстро, наміряне мали рівно на церьков – на мурик коло церькви. Санкы перелетіли понад мурик і перед нима ся розтворила глибока, чорна яма меджі гробами. Осифко зачав кричати: Керуй, керууй, бо летиме до ямыы....

х х х

До облакавдарив даякий ночный птах. Осифко ся зорвав, скоро впав з дівана. Коло нєго ся зо вшыткых боків шкірила чорна темнота. Не знав де є. Над ним чорно, при нїм чорно, під ним тыж чорно. Лем запах свічки вісів дагде в повітрю. Зразу ся обявило мале червене світелко по єго правій руці і профіл головы з довгыма, сплетеныма до варкочів волосами, які ся розкрутили з контяти. Мама фукла до отвореных дверцей на шпаргеті і розсвітила пару угликів, приложила трісочки. Помалы ся розгорів огник, червеножовты язычки зведаво облизовали найблизшу тму при дверцях. Мама тримала в руках кусочки свічок. Даколи в ночі выпли електрику, може то буря зробила, дагде поторгало дроты. До рана уж недалеко, може витримлють свічочки. І кедь не была осінь іщі така студена, мама приложила дрывно до шпаргета, жебы Осифкови не было студено. На шпаргет положила горнятко з чаєм, з таким лічівым, гіркастым. Подля запаху ся Осифко здогадав, же то буде з цінтерієв або даяков іншов лічівов ростлинок.

– На, выпий, то не є аж така гіркота, як єм ті давала, кедь тя недавно болів бріх. Дала єм ті ай кус меду од пчол пана директора, твоєго учителя. Тот медик збирають пчолкы з лип, што ростуть коло церькви. А церьков стоїть недалеко школы. Я пані учительці за мед дала сликовый лекварь, бо они лекварь не варять. Тот наш був густый і чорный як смола.

Наперед Осифко помалы лем хлипнув з чаю, а потім выпив вшыток до дна. Уснув під маминов ласкавов руков. Гев-там з ним торгло, але на єго твари ся обявив слабенький усміх.

х х х

На хотарю сніг гынув, щезав. На верху зістали лем поторганы пантличкы брудного снігу, по них ся спушчали діти з Верьха. Там де не было снігу, сходили по мокрій лепкавій глині, а де був сніг, сідали знову на санки і спушчали ся низше. Ку вечеру хлопці носили в діравых ведрах воду і поливали дражку, може же в ночі замерзне і можуть знову прийти зо санками. І Юрко з Осифком пришли попробовати, ці замерзла дражка. Рихтовали ся спустити на тяжкых, арджавых сусідовых санчисках, бо їх – легкы деревяны дахто сховав. Желізны санки з тяжков старов дочков, яка ся тримала привязана мотузками. Сусід Тимчак їх пожычів може лем зато, же были такы незграбны. Теперь Осифко ани не просив, жебы го пустив Юрко каровати, знову сидів ззаду. Саниска летіли як шалены ку мурику церькви, але перед муриком набігли на камінчікы, зачали іскрити і розчезли ся. Загамовали уж скоро цалком тісно перед муриком. Обидвоме братя наперед мовчали, а потім ся зачали неконтролёвано сміяти, реготати.

x x x

До церькви од фірткы помеджі два крижы приходили молодый і молода, за нима свадьбяны гості – вшытко малы діти. Молодый і молода были лем дакус старшы. При кованих дверях стояв старый біловолосый піп. При нїм костелник довго проберав цілу бунчу ключів. Розъярены діти переступовали на місці з ногы на ногу. Отець духовный покорчів плечіма, розтяг руки і повів, же ся не дасть ніч робити, жебы пришли нескорше, може о рік, о два...бо не годен найти ключ. Вітор підняв довгий невістин шлаєр, розкручовав го в люфті, все высше і высше, аж на Верьх.

Осифко з братом ся спушчали по шлаєрі. Теперь каровав Осифко на легонкых білых санках з крылами. Двигли ся і перелетіли високо понад мурик потім поміджі першу і другу турню на церькви, полетіли аж над Рачканю, над Горы.

x x x

Осифко ся збудив надраном і учув маму бісідовати нянькови, як замлів-заспав, кедь пас коровы. Чудовав ся розспатый Осифко, же няне пришли домів. Отець приходив все нескоро вночі з драгы з Чех, де ходив продавати кошыкы. По ґарадічох ішов тяжкым кроком, причім голосно кашлав. Кедь ся то вшытко з ним – ёго наймолодшым сыном так стало, вшытко ся так нараз збігло, мама была рада, же няне суть уж дома. Вшытко му розповіла і тихо заплакала. І од радости, і од жалю.

x x x

Коло валалу ходили даякы панове з чудныма апаратами, тройножками, таблами, лінійками, цирку-

лями... Стары люде їм говорили – гінджіміре, але Юрко твердив же то суть геодеты і міряють Землю. Осифко ся не міг дочекати, же коли піде до школы і там ся такой попросить пана учителя, же хто вни суть тоты гінджіміре або геодеты. Кортіло го тото вшытко знати, але няня ся не міг попросити, бо рано, кедь Осифко встав, няне уж був на полю, а вечур був змукаренный од тяжкой роботы. Не было кого ся звідовати... Часто выходив на двір ці не підуть гінджіміре коло їх хыжы. Аж раз ішов єден і заставив ся за розбудованым домом, недалеко од хыжы, де бывав Осифко. Осифко був сам дома і мав заказане дагде ходити. Вшыткы з дому были на полю, през жнива было роботы выше головы. Выше чіей головы? Выше Осифковой, то може не аж так барз, але выше няневой, та то уж буде повна фура...

Кедь ніхто не є дома, та ніхто не буде знати, же і я не єм дома – роздумує наголом Осифко.

Але так роздумовали і хлопці од сусідів. Но Осифко як першый выштартовав за розоставляный дїм, довго ходив коло геодета, ніч не відів, міг ся натяговати як хотів, ніч не помогло. Онедовго ся зышла добра купка хлопців. Геодет, кедь відів, який має „ансамбель“ коло себе, знав, же хлопчиск ся легко не збавить. Порозкладавав на луці вшытко, што мав, і выяснив, што на што ся поужувать. По выкладі ся вшыткы розышли, але Осифко зістав недалеко.

x x x

– А ты што, хлопчіку, дашто єсь не розумів?

– Уйку... пане геодете, а што значать тоты покривены колеса, єдно велике, в нїм менше а в тім далше менше?

Геодет ся задумав, пошкябав ся за правым ухом.

– Тоты кривы колеса, єдно в другім – то є позначеный ваш Верьх. Кебы были вшыткы кругы єднако округлы, та бы Верьх був як половина обровской, обернутой головки капусты, але таких півкулястых верхів не є. Мы креслиме такы, які суть, але зменшены на паперю. Кедь будеш старшый, та подля такого паперя, подля такой мапы, будеш знати, де што ся находит і лем так легко не заблудиш. Осифко ся спамятав, же уж довго є гет з дому, з хыжы. Побіг чімскоре домів. Аж дома собі спомянув, же не подяковав панови геодетови.

x x x

– Куп мі, Юричку, куп мі мапу нашого валалу, кедь підеш до школы – до міста.

– А нашто ті така мапа буде, такы мапы в місті не мають. Такы мапы мають лем воєньскы велителі, а мы кебы сьме мали мапу валалу, та бы нас заперли як шпіонів до гарешту.

– Не страш, не страш братку, мапу мож купити, бо повідали пан геодет.

– Мож, мож, але во векшых містах, але то такы

мапы, де много того не найдеш, то суть скорше на парад... Вонка є шумні, подьме ся радше перейти, не думай на мапы. Вышли на Вєрх, над Ратицєву долинку. Юрко указав направо.

– Видиш там тоты два верышки стромів над крячїнов? То вышня і черешня при Кружку. Теперь сьме над Ратицєвов долинок, ту на єднім місці є червена глина. А є тота глина дагде позначена на мапі? Підеме наліво, теперь сьме на комині. То не є такый комин, як на хыжі, з цеглы, але з глины. Нихто го не муровав, так ту є од давна, а тыж не є на мапі. Кєдь підеме дале рівно, та прийдеме ку черешні – вышні. Дахто їх скрижыв – заскіпив єдну до другой.

Пришли аж ку кривому строу, котрый ріс під камянов меджов, як бы го дахто нароком так посадив, жебы ся дали ліпше оберати тоты вышні-черешні.

– Одторгний собі, видиш, не є ани світлочервена, ани тмава. Покоштуй...

– Не є ани барз солодка ани киселкава, – Осифко був гордый, же то сам обьявив.

– Што єсь такый неспокійный, же так перебераш ногами? Што ся ті хоче сикати? Осифко прикывнув, і кєдь ся му не хотїло. Дакус побыв в лісі і вернув ся назад.

– Не бій ся, ту не є гадів меджі каменями, – посмілєвав го Юрко і продовжовав бісїду:

– Стром росте у тїни ліса, є ту холодок, а холодок гадины не люблять, они ся радше выгрївають на

сонцю. Кєбы сьме ішли фурт дале рівно по лісі, та бы сьме през ліс пришли аж на Вовчу путь, потім дале ку Кружку аж назад над Ратицєву долинку, але ліс барз загущавений, та тяжко ся по нїм іде а найтяжше през Вовчу путь.

– Забыв єм ті розповісти, – здогадав ся Юрко, – о тїм, як єм недавно був з коровами ту на перелозї. Коштовав єм черешні-вышні, а ту нараз прифырчала буря. Я єй не чув, пискав єм собі... Зачала ту недалеко тамтого строу была барз велика копа сїна. Або дахто забыв, або єй не хотїв звезти, бо было в нїй повно осетя, была уж ціла спліснїта... Нараз ся заблисло, гнедь загырміло і вдарив перун до востроговки, яка стырчала з копы. Аж потім єм збачїв, же на востроговці сидить сокол, ани ся не гне. Загнав єм коровы домів, а сам ся сховав меджі корїня у Комині. Кєдь долляло, пришов єм ку копї і з чеперужковов палїцєв зняв сокола. Мам го схованого дома, забаленого в старых ногавїцях, дам сі го выпрепаровати. Цїлый час, кєдь ляло, сокол ся ани не гнув, сидїв, як кєбы дістав інфаркт. Барз довго єм сокола перезерав. Вызерало, же не мать ніч спалєне, ани не смердїв по спалєнінї, аж потім єм обьявив єдну малу дїрку, як шпендликова головка. Была на головї, а другу єм збачїв на лївїй ножці...

– Укажеш мї го? Скоро біжме домів! – єдним дыхом выкрик зведавый Осифко. Сокола іщі нїгда не відїв. Обидвоме братя ся розбігли долов берегом домів.

Юрко ХАРИТУН

Здогадай, школярику

Як приповідкы читала
із страшных шарканїв,
драків
великий страх мала.
Лем гадала і не знала,
кого зїли, кїлько голов мали.
Як выросла не боїть ся
хоць увидить гада
наша смїла Данка,
тадь гад, Данка
то лем така
/?АКНАДАГ/

Што то за гаданка?
По чеськы уколебавка,
по словацкы успаванка,
по русиньскы колысанка.
Єдна, друга, третя,
прекрасна співанка.
Кажду дїтину потїшить,
коли співать
/АКМАМ/

Все, кєдь має прийти буря
чудачиско ся надувать.
Бзучїть, пє кров, кусать,
утїкати нєлем люде,
но й звїрята мусять.
Што то є за чудачиско?
Дайте позор –
/ОКСИДАВО/

По дворї ходили
і цілый день рыли.
Хто умыє малым рыла?
І на загородку
збігають ся слинky.
Хто такый є?
Нашы малы
/ЫКНИВС/

Коло бочки –
боччата.
Цїпу-цїп
клїче мати на обїд.
Бочка – квочка,
а хто боччата?
Маленькы
/АТАЧРУК/

В нашїм садї велє стромів,
а лем єдна грушка,
на нїй выросло сто яблук,

єдно зїла мушка.
Кїлько їх зістало?
Кєдь сто – велє,
девятьдесят девять – мало?
Правда така,
на грушці не ростуть ябка.
То
/АНШІМС АКНАДАГ/

То не качка,
глядать млачку,
в нїй зелену жабку.
Доджік падать,
не боїть ся,
двигне єдну лабку.
Хоць він пан,
не треба му стан.
Я го знаю, то
/НАЦОБ/

Не є лодька,
але весла має.
Не летадло,
но лїтати знає.
Цїла біла
і барз смїла.
То не сестра Зузка.
Знаєте хто?
/АКСУГ/

Мгр. Івана СЛИВКОВА, ПгД., Інститут україністики і середньоевропейських студій Філософичної факульту Пряшівської університету у Пряшові (Словакія)

Культурна ідентичність Русинів у творчості Штефана Сухого

Культура як сполученьський яв і єдночасно процес впливнєваня множеством факторів, меджі котрыма мате важне поставлїня і вниманя самоідентифікації (в мыслі і географічно), языка, релігії і далшых пілірів народной ідентичности. Термін культура є у своїй основі двойязычний, бо на єднім боці суть сі культурны люде подобны, а на другім боці є праві культура то, што їх взаємно одлишує. З ествующіх розборів і описів історії русиньской літературы на Словакії знаме, же народностна тематика (напр. Блихова, 2010) належить к найрозшыренішым проявам русиньской умелецькой творчости. Можеме увести велике множество прикладів ці уж з поезії, або прозы, на основі котрых є ясне, же Русины ся ідентифікують із своєв народностєв і з історичного погляду в будьякім штаті барз добрі. Приклади русиньской народной ідентичности у вшыткых подобах ся дадуть найти у векшыні творів сучасной русиньской літературы на Словакії. Найчастіше то суть образы, вытворены на основі споминів авторів на дітинство (Ксеняк, Германова, Гірова...), котре было позначене і соціальными розділами, і історичным контекстом, бо у днешній модерній добі розділы меджі народностями на Словакії не суть великы. Сімболом русиньского народа в старшім періоді были главно дротарі (трілогія о дротарєх М. Ксеняка), респ. іншы робітници, мігруючі за роботов найчастіше до Америки, люде із села з тяжков жывотнов дорогов (особнов і сполученьсков – напр. пререселєваня, затоплїня сел і под. – Мальцовска, Харитун...). Культурна ідентичность є свідомость приналежности к істій культурі і приниманя очеквань, котре має єго околіця. Є частєв груповой ідентичности, яка є споїнєм особности і групи. Належить к ній і перебераня істых соціальных і культурных характеристик (подля Сливкова, 2015). Будує ся поступно, розвивать ся і найліпше ся ідентифікує в контактї з чужов культуров, напр. в мултікультуралнім оточіню (напр. місто, село, робота, школа).

К основным знакам русиньской народной ідентичности, котра ся розшырює в контекстах і одношінях, належить: язык, простор (географічно ограніченый ареал, але і споїня із сільськими коріннями), віра, і доповнити можеме і шырший концепт: думаня – в тім припадї скоріше позитівне, яке споєне з великов силов і рішінєм переконавати прекажки. Подобны характеристики бы ся обявили і при описі культурных формул. Типічними цінностями суть здравя, любов, віра, моралка, сила, освіта, котры Русинів одлишують од векшынового жытельства Словакії, але до векшой міры ся і в сучасній русиньській літературній творчости одзеркалюють народны традиції (што є про словацьку літературу призначніше в іншій історичній періоді). На основі творів, з котрых сьме черпали приклади при попередніх подібных аналізах, можеме назначіти і істе сполученьске табу в русиньській культурі, як напр.: інтєррупція, корупція, невєра, біднота і под., але тоты знакы підлігають цілосполученьським змінам і часом ся мінять.

Єднако, як у векшыні інших народных літератур, в русиньській літературі ся стрічає із стереотіпізацієв, а в рамках нєй із позитівными автостереотіпами. Русины у векшыні пригод суть силны окремы люде – переконавают прекажки, переконавают тяжку судьбу, найдуть рі-

шіня, здобудуть то, по чім тужать (напр. по освіті).

Позитівны характеристики самоідентифікації выважують скептіков, побоєванєм о будучность (Русинів), критічними позиціями „к властным“. Негатівне оцінїня при гетеростеотіпах не є таке єднозначне. До контрастных односин в русиньських умелецьких текстах вступать скоріше місто і село, богатство і біднота, щастя і нещастя, а з тым звязаний бой героя проти вшыткым і вшыткому, проти судьбі (безу огляду на народный контекст). Критічно суть оцінєваны тыж негатівны явы і властности (лакомство, атеїзм, неосвіченость...) і їх носітелі без огляду на то, носітелями якої культуры суть.

Сучасна русиньська література доказує, же вопросы народной ідентичности, самоідентифікації і де факто народного возроджєня в сучаснім літературнім процесі на Словакії іщі все барз інтензівно резонують. Характерістіку народной ідентичности Русинів, одзеркалюючу ся в умелецькій літературній творчости і опис шпєціфік інтеркультурной комунікації, аплікательных на русиньський контекст на Словакії, снажме ся ідентифіковати і у творчости етаблованого автора **Штефана Сухого**.

У творах Штефана Сухого проявы культурной ідентичности ся дають обявити главно у творчости про дорослого чоловіка. Творчость про діти до істой міры назначує едукатівну функцію літературы і підпорує у цілєвой групі гордость на своє коріння, а тыж спрощено рефлектує потребу природного поужывателя русиньского языка і повноцінної варіанты списовного языка країны, в котрій жыє. Выходячі з перегляду творчости про діти, суть Сухого тексты частєв тзв. читанковой/повинной літературы і їх основным комунікатівным ефектом є вытворїня в собі позитівного одношіня к русиньскому языку. Основов прінципу в будованю єго творчости є гумор і легкость зображєваня реалности як природной части жывота чоловіка – річі, плоды, звірята мають людськы властности і характеристики, жебы были дітьскому читателєви легко зрозумітельны.

Тематічно ся автор замірює, ці уж у творчости про діти, або про дорослых, на:

- вселюдськы і всеплатны правды, як напр. де ся двоє бують, третій выграє; не треба мати силу, стачіть розум і под.;

- інтереснов частєв є запоєваня ся до родовых розділів і підкреслєваня стереотіпных властностей (напр. **Воробель і Сова**, зборник Азбукова мама, 2010; пыската свєкра – **За телевизор**, Русиньський співник, 1994; **Співанка о старій дівці Анці**, **Хлоп думать**, Русиньський співник, 1994);

- рефлектованя інтеркультурных розділів (напр. **Русин і граблі**, зб. Азбукова мама, 2010; **Чом Американе сивы**, Русиньський співник, 1994);

- тіпізованя русиньской народностной свідомости (**Я – мала Русинка**, зб. Слон на Кычарі, 2007);

- сполученьско-політична критіка (**Валальський філозоф**, Русиньський співник, 1994);

- гуморны ремінісценції (**В автосервісі**, Плоды осіннєй загороды, 2016; **Есемеска пану богу на Новый рік**, **Репп о самоті**, **Змерканя**, **Журавы з Америки**, **Балада о**

скривленім клинцю, зб. Трете крыло, 2014) і под.

Мудрость і винаходливість героїв Сухого пригод домінує і в порівнянні з остатніма характеристиками, котры суть дефіновані скоріше у інших русинських авторів (попозерай текст *Образы народной ідентити в русинській літературі на Словенську*), діє як єдна з основных рисів Русинів, а єдночасно як авторський рукопис.

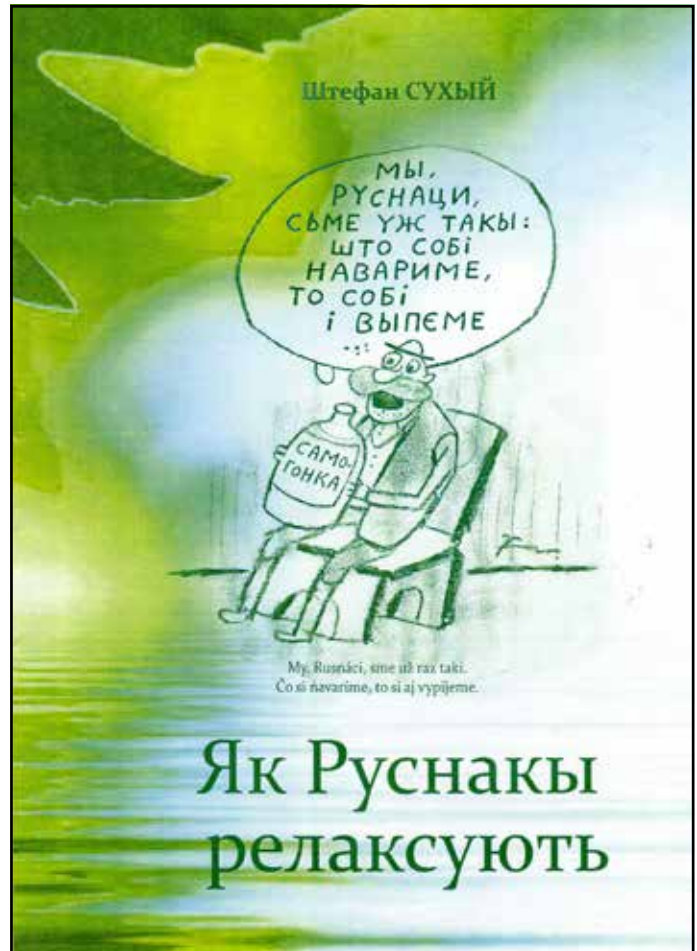
В днешнім рефераті ся зосередиме на інтерпретацнї аналізу тексту **Як Руснакы релаксують** (1997; реєдіція 2017), котрый одзеркалює нараз веце слідованих аспектів – культурні приклади Русинів, контрастні світоглядні бісіды на осі – ми і они, русинську поетіку, то значить сполочні ідентифіковательні знакы поетікы русиньской літературы на Словакії, гуморный надляд як єден із знаків Сухого творчости, мудрость і винаходливість рішїня, одлишуючі Русинів од маєрїтної популяції, і далшы знакы культурної ідентичности, як напр. географічна самоідентифікація (назвы сел і міст, одкы походять герої пригод) і языковий вопрос.

Основнов естетічнов категоріїв в комедії є комічне, то є в теорії літературы дефіноване як „выбудоване на порівнянню особы або предмету з ідеалным передобразом“. Причїм предметом комічного суть у векшыні людьскы недостатки і хыбы, котры суть звелічованы. Комічне розділюєме на дакілько ступнів: гумор (смішна сітуація) – сатіра (морална і сполоченьска критіка) – гротеска (звелічованя неприродных явів) – абсурд (без логічного смыслу). У Сухого зборнику **Як Руснакы релаксують** находиме передовшыткым першы два ступні комічного, то значить гумор і сатіру.

Такой на зачатку книги і в пригоді **О пекелнім цапови** (с. 3) чітаме: „Чей ани єден народ на світі не любить так чуда, як нашы Руснакы, бываючі по невеликых валаликах, розметаных меджі лісами.“ Причїм пригода, окрема віры у надприродны силы, одзеркалює і богабойность Русинів, котры як віруючі боять ся пекелных знаків (червений цап). Притім але не іде о жадны міфічны зъявлїня ани пекелного посла, але о выдумку і жарт молодых хлопців, котры хотять пострашити частіше попиваючу бабку. Важнов є ту тыж думка, же перед нечїстима силами ся мож охоранити лем силнов молитвов і віров. Бабка є цапом наслідована, не як нечїстов силов, але як газдыня властным домашнім звірятєм, што але она не видить і не спознає про алкогольне опоїня. Важность жарту додає час, коли ся сценка одограє – на переломі років, котрый є векшынов часом біланцованя, і єдночасно очекованя.

В пригоді **Гріх і поканяніє Юрка...** (с. 11) ся стрічає з поставов мужа у продуктивнім віці, котрый вирішїть отестовати, ці го єго манжелка любить так, же ся зробить мертвым. Із жартом му помагають єго приятелї, котры при нїм до погробу тримлють страж і скрывають єго тайну дотогды, покы ся сам не рішїть прозрадити. Значїня приятелїв і дотриманя догоды є барз важна часть жывотної істоты. Хытро грана смерть ся подарить, вшыткы селяне увірять, же є мертвый. Манжелка смутить і смутить і жена, по котрій Юрко тайно тужить.

Дієва лінія ся розвивать далє, кедь почас погробу Юрко встане з мертвых, зачне поучовати людей о карах за грїхы, о небі і о пеклі, выдумує сі способы поканяня і одчїніня світських грїхів на основі інформацій, котры о людєх знав. Докінця собі выбудує і мєно ясновидителя – предповідать будучность і кары за грїшность. Переберать на себе роль карателя, того, хто рішає о способі выкуплїня, напр. двом сестрам – богатій пророкує кару, а бідній покій.

Героєвы розповіді Юркови наконець переростуть через голову, справує ся невгодно, а сам не жьє подля прїнципів, о котрых говорить – підводить властну жену. У сні ся му присниє св. Юрій, котрый го напominать за такы skutы – жадать, абы перестав предповідати будучность, жебы перестав циганити і підводжовати; Юрко ся напудить і послухать, але не хоче собі признати вину і так скінчить подводны активності циганством і фіглєм (розлучїня ся з фраїрков), лем свой жені ся признати, же ю підводив, а она му прозрадить таємство, же і она підводила єго, кедь був іщі в Амариці (точно з мужем єго фраїрки), но наконець сі взаємно одпустять.

Єдиний, при кім страчать одвагу (моралны забраны) і кому не хоче повісти, яка кара го по смерти чекать, є священик, отець духовный, котрому ся не одважить циганити. Обходить го і выдумує причїны, чом не може ніч повісти, наконець го натілько уразить немїлым словом на чести, же го отець духовный удасть і Юрка на три місяці запруть до арешту. На стїні арешту ся му зась зъявить св. Юря, жебы му припомянув понаучіня: „З правдов ся тяжко крачать жывотом“ (с. 64). Юрко сі понаучіня наконець одсидить в арешті, а тыж порозумить, же думка всягды притомной божой моци, справедливой кары і розгрїшїня не патрїть до рук чоловіка. Інтереснов і іншпіруючов частєв пригоды є зображїня мужско-женьських релаций, котры суть основов первотного жарту, а тым і рушаючов силов пригоды, бо самолюбость і жарливість ся стане спущачом вшыткых далшых подій, котры Юрків жывот перевернуть нарубы.

Інтегралнов частєв Сухого текстів є, окрема названя стереотїпів, напр. тексты о питю алкоголу (окрема іншого, і жарт на обалці книжки), ай ідентифікація предсудків, котры дефінуєме як негатівны погляды і позїції ку групі

або представителів групи лем зато, же до групи належить. Тот проблем є описаний, напр. і в пригоді шандаря Федора (с. 65), в котрій вступну часть присвячує предсудкам односно представителів дотримованя порядку, бо суть глупы, злы і нечестны. Окрем обшой негати́вной позиції к поліцайтам, ся автор дотулять і великій дырзости молодых поліцайтів, котры не знають з людми їднати так, абы zdobyли, што потребують, напр. інформацію.

Шандарь Федор був чоловіком з народу і зато знав, як із людми їднати. Все ходив пішо, а зато того велє відів, много чув, хоцьшто ся му подарило... Діяв у повойновім періоді, котрый був про сполочность непростый, але єдночасно указовав мудрость і силу народу, як перемочі тяжкы пробы. Пригода кулмінує, кедь сі Федор хоче выбрати невісту і піде до ей дому, де го привітатъ і погостить ей мати. Але она не хоче оддати дівку за шандаря, зато го зопе і охабить го спати на твердім із кошариком під головою, намісто заголовка – як посліднього слугу. Іщі ся му зато высмівать і розноситъ по селі плёткы. Федор ся їй хоче помстити. Вдяка скушеностям із людми знає, же скоро прийде час домашнього паління алкоголу, і баба буде дома палінку палити, а тым буде робити дашто, што є заказане. І так сі на то почекають, выстигне правый час і прийде ю за то покутовати. При тій стрічі але прийде на то, же мають много сполочных поглядів... і же не є така плана, заєдно переоцінить своє справованя ся ку нёму як зауяте ай баба.

Пригода є попереткавана епізодныма всувками, як напр. о котролёваню повоління на забаву циганів, о Федоровім злім слуху, вдяка котрому сі поплете бандеровця з Баєрівчаном і под., яких цілём є „полюдщити шандаря“ – указати ёго позитивны властности, як напр. охоту помочі, і тым вывернути непідложены предсудкы. Поліцайты суть ту выкреслены як невыгнутность сполоченьского фунгованя, як утримователі порядку. На другім боці люде (а главно хытры Русины) все будуть правила і законы обходити. А нелем в тяжкых часах, якыма повойновы роки наісто были. Одношіня сполочности ку шандарям, поліцайтам і верейній безпечности ся але не мінить, уніформы выкликують решпект, а в припаді поліцайтів часто і дешпект.

В пригоді ся рефлектує критика (самых себе і інших), особны амбіції помстихтивости, але і мужско-жёнський погляд на світ (хлопска душа є довго дітьска, жёнська є практична і матеріална). За природну часть жывота ся поважує алкоголь і ёго питя, ротом Федоровой надійной свекры: „*Вшытко є хліб, што чоловік при столі держить*“ (с. 69), а єдночасно і гумор, бо то є їй одповідь на Федорів вопрос, ці тот дым, выходячий з комина, є з печіння хліба (способность вынайти ся).

Сатірічну часть твору *Як Руснакы релаксують* творять пригоды, заміряны на критику сполочности в різних варіантах, напр. моралка (веце прикладів невір), політика і ідеологія (партійна проблематика.). В пригоді **Як сьме были на брігаді в Советьскім союзі** (с. 74) високошкольскы штуденты дістали престижну можливість іти і увідіти чудесный і красный СССР як одміну за добры выслідкы в школі. Соціалістична сполочность, котра хвалить великий російський народ і ёго ідеологічны принціпы, выликує у молодых людей звездавость і інтерес, а тоты, котры таку можливість – побывати даякый час в Советьскім Союзі не дістануть, суть охотны докінця підплатити дакого, жебы ся там дістали. Розуміють то як одміну за добры выслідкы в штудію. Тов одмінов має быти про них брігадницька робота про добро со-

ветьского народа. Навщівна наконець была про штудентів універзіты великим розчарованём – много робили, мали злы условія на живот (неякостне бываня) і не могли ся забавляти, докінця были обмежованы в дакотрых активностях лем зато, же были чуждінцями (напр., купати ся в озері, выграти у змаганю о ліпший культурный програм). Штуденткы негати́вно оцінёвали і містных хлопів, котры были некултурны і нияк ся їм не любив їх обдив. По навернутю домів уж „... *нихто не вірив, же советьскый народ є про вшыткых остатніх прикладом, як нам то в школі высвітлєвали*“ (с. 83). Гумор в тій пригоді презентує, напр. епізода, зображуюча розговор дівчат з їх допроводом, пересвідченым ідеологом Серьёжом, в котрім ся го по брігаді на полю опросили, ці го не болять крижы: „*Болять вас крижы?*“ А Серьёжа одповідать: „*Ні, у нас ся говоритъ хербет. Не треба до вшыткого тягати релігію.*“

Основу пригоды **Кому в корчім горячо, того дум зима бє** (с. 84) характеризує цитат: „*Не, не, Русины не суть вам ниякы пияцы, як то твердила якась жобрача редакторка в телевизорі.*“ (с. 84). Автор в ній спрацовлює стереотіп, назначений скоро у вшыткых пригодах зборника. Говорить ся ту о стереотіпізації, дефінованій питём алкоголу як о сучасті жывота чоловіка аж до такой міры, же ся стане часто єдинов втіхов аж смыслом жывота. Герой пригоды є такий, як векшына хлопів із валалу. Все го то до корчмы тягало меджі хлопів на фалат бісіды і на погарик. Аж го по часі палінка переможе, напе ся і поранить ся, а тогды ся заприсягать, же уж пити не буде, бо „*Найліпше є жыти так, жебы вам палінку властны діти не вымітовали на очі*“. Кедь ся му конечно подарить перестати пити і усвідомить сі негати́вный апект того зловыку, приходить ід ним навщівна – братняк з України – а тот за собов приносить вызву: питя на дружбу. Актуалізує ся ту тыж стереотіп, знамый і зо шыршого словацкого аспекту: „вшыткы пють“ в подобі выслову: „*Ты мусиш быти хворый, кедь не хочеш выпити*“ (с. 86), бо у нас ся не пє лем з єдної прічыны – же лікы і алкоголь не мож комбіновати.“ Дружба з українським братняком героя зась привела к алкоголізму. Посилніня інтерпретації стереотіпу о питю алкоголу в шыршій контексті є ту в зображіню інтеркультурных шпеціфік: пиво або водка; женине обвиніня, же є пяный, як Рус, а же хлястать тоту палінку, як даякый Українець: „*Якый я Рус, якый Українець!*“ – крічіть на жену. „*Я честный Руснак, то сі запомнятай!*“

Окрім уведжених знаків, ся в далшій части пригоды назначує розшыреность зловыку в сполоченьскых верствах. Герой перестає пити, бо мусить брати лікы на болячий зуб; зразу собі усвідомить, кільки річей му почас питя уникло і пересвідченым абстинентом ся стає по тім, як му властна дітина повість, же бы хотіла, абы го навсе боліли зубы, жебы не пив. Прояв певной волі вкаже тым, же пити перестає, але кедь наконець мусить реґуларно навщівлєвати зубаря (котрый був таксамо алкоголік: зачав пити од жалю, бо го підвела і охабила манжелка), приходить до высновку, же тяжкы животны пробы рішать алкоголом дехто, без огляду на то, ці є інтелігент, або обычайный робітник. Завершінём пригоды суть конштатованы животны правды: „*Бо хто ся не знает стокманити* (позн. ред.: змістити) *до властной скоры, та ся му властный розум з властного сумління высміє*“ (85). Найтяжше є дати раду самому собі.

В дусі животных мудростей проходить і далша пригода, котра отварять вопрос віры і „змаганя ся“ двох релігій (православной і грекокатолицькой) – **Божествен-**

на і мало грішна дішпута двох грекокатоліків із православним дідом за одпустовим столом (с. 91).

Носителі двох вір ся стрітять при сполочнім святочнім столі і ведуть розговори о тім, котра з вір є ліпша і чом, які мають знакы (поужываня языка, справованя ся священиків – грекокатоліцькы суть як панове, а православный піп є чоловік з народа, робітний і простый) і под. Обранця грекокатоліцької віри говорить: „*Та щі, на мой веру, православного попа мудрого не відів.*“ Православный обгайця контрує: „*Мудрого лем мудрый може спознати, а баран лем барана.*“ Старый дід, носитель православної віри, є і носитель животной мудрости, кедь вшиткых вызыває ку толеранції і конштатує, же высмівати ся з іншой віри є гріх, а розділны і злы суть люде, не віры. „*Кедь лем своє любиш, а чуже не видиш, то є потім грішно.*“ (с. 96). Інтегралнов частєй пригоди є назначений языковий вопрос (язык літургії) і народностный вопрос: „*Сьме Словакы, бо жьсьме на Словеньску. А вы і Українці, і Руснакы, і Русины, і Бог знать, што іщі ні. Посплітали сьме віру з політіков із народностєв, та не знате з того выйти.*“ (с. 97). Основнов поінтов є але критіка людської глупости і плиткости, бо кедь православный дід одходить, по дорозі впаде і зістане лежати на землі. Нихто му не іде помочі, а наконець вмерать про маліхерны звады, бо не поміг чоловік чоловікови.

Пригоди **Як єм ся став сталіністом** (с. 99) і **Як єм ся (скоро) став комуністом** (с. 143) описують історічно-сполоченьскы условія в часі влады комуністичной партії. Критізують неслободу (напр., у вибратю віри), але тыж характер doby поставленной на моци, в котрій могли быти успішны, багаты і впливны люде тоты, котры были у комуністичній партії. Місцями аж наднесено є описане, як ся хотів герой Штефан Сухый стати партійным і як ся му то не дарило, хоць ся барз снажив. Автор представлять комуністичный режім з надглядом і героя (самого себе як неуспішну жертву несповнених снів). Граво і гуморно говорить о партії як о обекті залюблености, і єдночасно ю критізує і зосмішнює описом характерів впливних політіків, напр., вечерня школа марксизму-ленінізму, де герой є барз пилный штудійный тіп, насадив високе штудійне темпо, бо ся до партії хотів перебоєвати властныма силами, але соціалістична візія є, же ся треба знати приспособити колективу: „*Дім політичної выховы тым здобываєть важность, кедь до нєго ходять важены шефове, хоць суть завалены властнов роботом. Вшиткы їх хотять потім наподобити, также партія здобываєть важность межі масами.*“ Іншый приклад – важніше є выпити на сполупрацу, як охота робити про добро партії (критіка пасівности). Але тыж: „*Наймудріше было обдивляти мудрость дурных і глубоко ся задумовати над шаленотами релатівні мудрых. Барз мудрых членів партії єм не мав нігда серенчу стрітити.*“ (с. 150) – критіка глупости політіків.

Назначений є ту і далшый феномен doby, а то перевертання героїв по ніжній революції, котре є критіков людського справованя ся, але і політичної културы (з КПЧ до КДГ, утіканы з партії і „вертаны“ партійных легітімацій впливних партійных такой по революції. Зістав лем єден скромный і дотогды ся нияк не проявляючий партійный – Михал Коваль, котрый ся став великым вдяка тому, же ся означів, же: „... він не комуніста, але ліво орьєнтований обан, котрый має право на свою демократічну волюб.“

На гуморне зображіння негатівных людських властностей і характеровых черт ся зосереднили пригоди **Братняк Александер** (с. 105) ці **Кукуріку-у-у!** (с. 113), як і

Склероза мултіплекс мамоноза (с. 122). **Братняк Александер** є пригода, в котрій хлопець дістав мєно по священиковім сынови, бо хотів, жебы тыж був такой добрый і інтелігентный, але стало ся наспак. Александер був шпекулант, все выдумуючий глупости, котрый робив злобу і циганив родічім, як напр.: зробив громадный кырвавый skutok – приліплінем языків школярів о студню, жебы їх боліли і не мусили декламовати. Поінтов є, же не мєна, але skutky формують і деформують характер. У далшых двох споминаных повіданях автор ся заміряв на критіку людських властностей і дій, котры суть наміряны на іншых. Назначений є проблем, знамый і зо сучасной сполочности, же любов к пінязєм є тыж хворотов: **ЛАКОМСТВО**, **НЕВІРА**, **ПОМСТА**...

Сатірічна сцена, подля котрой є названа ціла книжка, **Як Руснакы релаксують** (с. 135), рефлектує найчастіше ся обявлюючі вопросы русиньской сполочности на Словакїї: віру, язык, кількість, мігрованя за роботом, сполужытя з іншыми етніками і народами: „*Наша віра – богу міла, ваша віра – як у воді діра.*“ Модерне є по словацькы, немодерне – по русиньскы.

Русинів є мало, зато мусять быти способны (139); віра і політика – православны суть за комуністів, грекокатоліци за КДГ; пінязі – кібы на Україні было пінязей, та нашы бы там ходили за роботом, такой бы ся вшиткы за Українців писали, але зато, же є ліпшый живот на Словакїї, так ся скоро вшиткы за Словаків пишуть. Ту ся ку выживваню різних ступнів комічного придає пародованя і іронізованя. У заключній пригоді **Повіданя о Ангеліці і директорови** (с. 153) автор описує школьске оточіння. Героїнів є молода учітелька Луція, котра наступить на своє перше pracovne місто і стрітить ся там із мстивым і неморальным директором, котрый не знесе, кедь му дахто odporує ці зосмішнює го. Молода учітелька го провокує, а він ся ю снажить „напрямити“ к нечестным способам, жебы ю навчів акцептовати авторіту і векшыну (в тім припадї і ідеологію політичної партії). Цілый колектив учітелєк у тій школі є застрашований, учітелькы суть сексуально переслідованы і „научили ся бояти“. Луція ся сперать, не вздає ся і наконець здобуде решпешкт і узнання колективу, на каждорічнім святкованю МДЖ, де ся, парадоксно зближить і з директором – по успішній забавній сценці на основі фільмовой Ангелікы. Вибір того фільмового мотиву є барз інтересный, бо презентація якраз того фільму была часто комуністичнов партієв выживвана на одпутаня позорности сполочности од діятельства партії. Сила колективу ся проявить по перевороті, кедь суть „утискованы“ учітелькы єдиным колективом, котрый не жадаєть одкликания свого директора. З молодой Луції ся докінця стає єго заступкыня (тоту стару одкликали, але ани не так про застарілы погляды, як про зостарнуте тіло).

В ролі старой і про віру неакцептовательной учітелькы є наспак назначена потреба акцептації животной мудрости: чоловік потребує културу (люде суть злы з недостатку културных зажитків, а потім з нечінности завідять); багаты і впливны люде не суть божством на землі, але наспак найчастіше з чортом споєны; політика є плаваня до незнама...

На основі інтерпретації выбранных текстів Штефана Сухого ідентіфікуєме дакілько далшых знаків, котры мож заділити к проявам културной ідентічности Русинів: гумор і з ним споєна вынаходливость, богабойность і віра у высшу міць і єй протипол в подобі нечістых сил, вниманя зловывків (алкогол і питя), робітность, облюбленость

контрастных споїнь (біднота – богатство, мудрость – глупость, женьський – мужський погляд і под.)

Література:

ČENĚK, J., SMOLÍK, J., VYKOUKALOVÁ, Z. (2016). *Interkulturní psychologie. Vybrané kapitoly*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-5414-7, 312 с.

BLICHOVÁ, A. (2010). *Súčasná rusínska literatúra na Slovensku*. In: *Rusínsky spisovný jazyk na Slovensku 1995 – 2010 a súčasná rusínska literatúra*, Prešov, 2. 12. 2010. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove – Ústav rusínkeho jazyka a kultúry, ISBN 978-80-555-0297-7, с. 69 – 81. KOSEK, J. (2011). *Právo n(a) predsudek*. Praha: Dokořán, ISBN 978-80-7363-312-7, 351 с.

SLIVKOVÁ, I. (2015). *Úvod do interkulturnej komunikácie*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, ISBN 978-80-555-1533-5, 116 с.

СУХЫЙ, Штефан/SUCHÝ, Štefan (2014): Третье крыло/Tretie krídlo. Svidník: Združenie inteligencie Rusínov Slovenska, ISBN 978-80-971779-1-1, 103 с.

СУХЫЙ, Штефан (2016): Плоды осінньої загорода. Свідник:

Tlačiareň svidnícka, s. r. o. про Русинську оброду на Словеньску, ISBN 978-80-89755-30-1, 96 с.

СУХЫЙ, Штефан (2004): Азбукарня. Пряшів: Русин і Народны новинки, ISBN 80-88769-52-3, 64 с.

СУХЫЙ, Штефан (2007): Слон на Кычарі. Пряшів: Русина і Народны новинка, ISBN 978-80-88769-78-1, 64 с.

СУХЫЙ, Штефан (2010): Азбукова мама. ADIN, s. r. o: Русинська оброда на Словеньску, ISBN 978-80-89244-91-1, 136 с.

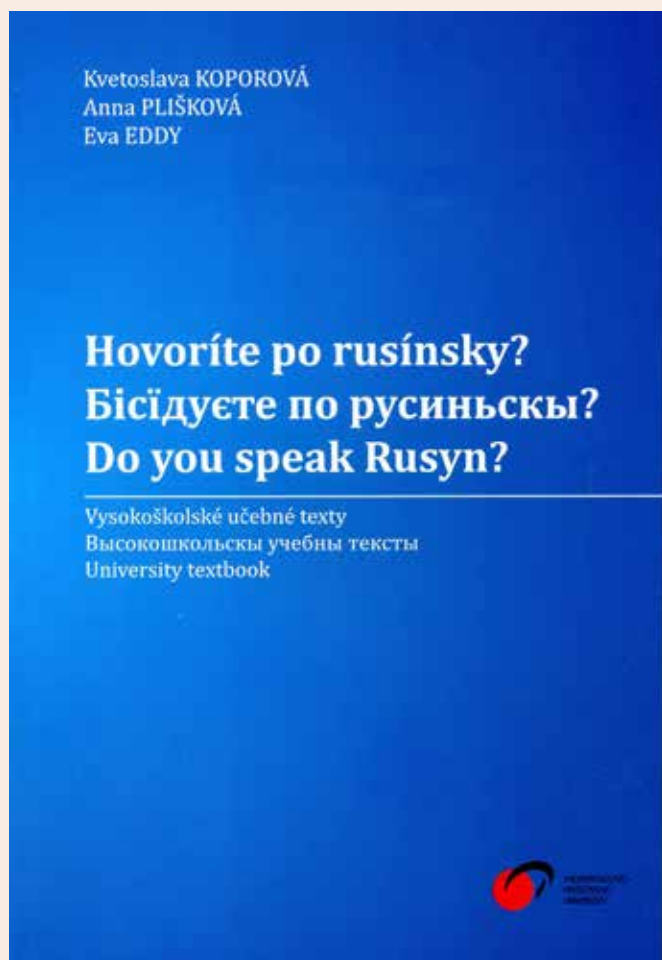
СУХЫЙ, Штефан (2017): Як Руснакы релаксують. Пряшів: Академія русиньської культури в СР, ISBN 978-80-89798-09-4, 166 с.

СУХЫЙ, Штефан (1994): Русинський співник. Пряшів: Русинська оброда, ISBN 80-88769-02-7, 60 с.

СУХЫЙ, Штефан (2008): Незабудка. Пряшів: Сполук русиньських писателів Словеньска, ISBN 978-80-969230-9-0, 96 с.

СУХЫЙ, Штефан (2009): Міст над ріков часу/Most nad riekov času/A bridge over the river of time. ADIN, s. r. o: Spolok rusínskych spisovateľov, ISBN 978-80-970185-2-8, 64 с.

Вышов новый русиньский учебник

В тех днях вышов далший хосенный учебник під назвов „*Novoríte po rusínsky? / Bícíduete po rusiněsky? / Do you speak Rusyn? (Vysokoškolské učebné texty / Высокошкольскы учебны тексты / University textbook)*” авторок-высокошкольских учітелёк Пряшівской універзіты: ПгДр. Кветославы Копоровой, ПгД., доц. ПгДр. Анны Плішковой, ПгД.,

Мгр. Евы Едді, ПгД. (Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2017, 192 s., ISBN 978-80-555-1957-9). Рецензентами учебника суть доц. ПгДр. Василь Ябур, к. н., проф. Др. Михайл Капраль, к. н. Книжка буде хосенна главно про штудентів каждорічних меджінародных літніх школ русиньскогого языка на Пряшівскій універзіті в Пряшові (Словакія). Ниже піблікуєме вступне слово авторок:

Милы штуденты,

тримлете в руках далший интересный учебник русиньской конверзації, цілём якого є, выходячі із словацького языка, помочи вам розвивати ваши языковы способности в першім рядї в русиньскім языку.

Спочатку нашим заміром было выдати лем двойязычний учебник конверзації – русиньско-англіцькой, який бы (окрем штудентів русиньского языка Пряшівской універзіты) могли хосновати і штуденты Меджінародной літньої школы русиньского языка і культуры Studium Carpato-Ruthenorum. Але призераячі на факт, же сучасна молода генерація русиньского походжіня у Словакії скоріше набывають языковы компетенції зо словацького, як з русиньского языка, мусили сьме нашу первістну концепцію змінити: нелем же сьме в процесі рихтованя учебника вирішили до нього доповнити діалоги в словацькім языку, але поставивши їх на перше місце, дали сьме їм акцент домінантности. Думаєме собі, же така зміна буде нелем хосенна, але і практична, бо на основі ній конверзовати в русиньскім языку ся може навчіти веце штудентів, і нелем русиньского походжіня. А то є ай основным цілём даного учебника, в яким є по першыраз розроблена конверзачна етікета і конверзачны темы в русиньскім літературнім языку в таким широкім плані. Вірїме, же поставлены притискы (акценты) на словах будуть тыж великым помічником при освоїню літературной высловности в сучаснім русиньскім языку.

ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., Пряшівська універзіта в Пряшові, Центр языків і культур народностных меншын – Інштїтут русиньского языка і культуры

Центер языків і культур народностных меншын Пряшівской універзіты має нову директорку і новы планы

Центер языків і культур народностных меншын (ЦЯКНМ) на Пряшівській універзіті vznikнув кінцем рока 2015 наслідком споїня до того часу трьх самостатных інштїтутів: Інштїтуту русиньского языка і культуры (ІРЯК), Інштїтуту мадярьского языка і культуры і Інштїтуту ромских штудій. З оглядом на то, же ЦЯКНМ ПУ має своїх штудентів – русиністики і гунгарістики – то у властній режії зачав реалізовати і штудійну агенду, котру до того часу забезпечовало одділіня про- ректора ПУ про освіду.

Од 1. марца 2018 в ЦЯКНМ настали персоналны зміны: на основі конкурзу ректор Пряшівской універзіты (ПУ) проф. ПгДр. Петер Коня, ПгД., выменовав до функції нову директорку Центра, яков ся стала доц. ПгДр. Анна Плїшкова, ПгД., дотеперїшня директорка ІРЯК ПУ, котра на челї русиньского інштїтуту стоїть од ёго взнику 1. марца 2008, то значить цілых 10 років.

Анна Плїшкова была веджїнем ЦЯКНМ ПУ повірена од 1. септембра 2017, коли із той функції одышов першый директор Центра проф. ПгДр. Петер Каша, к. н., котрый був директором од ёго взнику – в році 2015. Нова директорка Центра дале зістає і директорков Інштїтуту русиньского языка і культуры, а професор Каша зістає директором Інштїтуту мадярьского языка і культуры, заступцём директора ЦЯКНМ і гарантом докторьского штудійного програму Славїстика – русиньскый язык і література. Другым заступцём директора Центра є проф. РНДр. Іван Бернасовскый, др. н., котрый є зарівно директором Інштїтуту ромских штудій.

Выходячі із Штатуту ЦЯКНМ ПУ, тот академічна інштїтуція має шпеціфічне посланя в регіональных, народных і наднародных релациях. У своїй роботі виходить з етнічных і соціальных шпеціфічностей виходословацького регіону, котры рефлектує і презентує в народнім і меджінароднім контексті. Посередництвом своїх інштїтутів Центр ся занимає науков і педагогічных роботов. В сучасности реалізує 7 штудійных програмів на базі мадярьского і русиньского языка у вшитких трьх ступнях високошкольської освіти – бакалярським, магістерським і докторьським, а на акредітацію в році 2018 приготував новий бакалярскый програм із замірянём на ромскый язык і літературу.

В наджязности на персоналны зміны в тій академічній інштїтуції, Анны Плїшковой сьме ся попросили на ей плани у функції директорки Центра, але і на актуалны задачі, яки в тім році чекають конкретно Інштїтут русиньского языка і культуры у звязи з 20. роковинами високошкольської русиністики на Словакїї і 10. роковинами діяльства ІРЯК ПУ.

• Пані директорко, Центр языків і культур народностных меншын є цалком новов інштїтуцій в рамках організачной структури Пряшівской універзіты. Можете нам го коротко представити?

– Центр языків і культур народностных меншын на Пряшівській універзіті vznikнув з ініціативы веджїня ПУ і по насліднім схвалїню Академічним сенатом ПУ в децембрі 2015, а то на базі трьх до того часу самостатных інштїтутів – Інштїтуту русиньского языка і культуры, Інштїтуту мадярьского языка і культуры і Інштїтуту ромских штудій, з котрых русиньскый інштїтут має за собов уж 10-річну історію і якостны выслідки роботи в научній і педагогічній сфері.

Основнов частёв работы Центра є педагогічна робота, што значить, же уведжены народностны меншыны, котры компактно жыють на теріторії виходной Словакїї, теперь мають академічну інштїтуцію, квазі малу факулту, на котрій можуть штудувати свій материньскый язык. У данім моменті з вынятком ромской народностной меншыны, но вірю, же занедовго і про ромску меншыну Пряшїска універзіта буде мати акредітований

бакалярскый учітельскый штудійный програм Ромскый язык і література в комбінації, який приготував Інштїтут ромских штудій. Надїяме ся, же од далшого академічного рока уж каждый з трьх інштїтутів ЦЯКНМ буде реалізовати свій акредітований штудійный програм і каждый інштїтут буде мати подля можностей оптімалну кількість своїх штудентів. Самособов, вшиткы уведжены штудійны програмы суть отворены нелем про штудентів із даных народностных меншын, але про каждого, кого интересують мінорітны языки, літературы і культуры, респ. в обцім проблематика народностных меншын і їх статус у Словацькій републіці і за ей границями. Позітівне є, же уж дакілько років сьме свідками такой практикы, же напр. на штудії русиньского языка ся голосять нелем Русины. В дотеперїшній 20-річній історії високошкольської русиністики на Пряшівській універзіті русиньскый язык штудували штуденты російской, словацькой або української народности, што нас барз тішить. Навыше, дакотрых з тых штудентів русиністика заінтересовала до такой міры, же вирішили продовжувати в штудіях і на докторьським програмі Славїстика –

русинський язык і література, з чого виходить, же свою будучу професіоналну кар'єру планують звязати з русиністів. Про наш інститут є то дуже важна інформація, з яков мусиме адекватно і професіонално нарабляти.

• З якыма планами сьте наступили до функції?

– Конкретным планом у даній етапі фунгвання Центра є продовжовати роботу окремых інститутів і на основі цілених проєктів поступно будувати „значку” ці реноме нашої інституції. Центер мать свій Штатут, подля котрого має створены свої органи компетентны вирішувати о конкретных аспектах а пріорітах работы. Значить, є то така задача до близкой будучности про нас вшыткых, якы сьме ся стали інтегралнов частёв нового цілку, і реалізувати і можеме зачати, наприклад, од приправы даякого сполочного едукачного або научного проєкту. Я уж довше роздумую над розшырїнем успішного, уж помалы 9-річного проєкту ІРЯК ПУ – Меджінародной літнєй школы русинського языка і культуры, на – літню школу русинського, мадярського і ромского языка і культуры. Проєкт такого характеру уж маєме готовый дакілько років, але ёго реалізація припадать до увагы аж тогды, кедь вшыткы три інститути будуть розвивати і педагогічну роботу, т. є. враховано ромского. Значить, тогды будеме вшыткы рівноцінныма партнерами з рівноцінным приступом к педагогічному процесу і в рамках такого великого проєкту. Дотеперь то так не є, затоже, як знаєте, наша універзіта є заміряна переважно на учительскы штудійны програмы, значить і фінанції дістає універзіта на кількість студентів на окремых програмах навчання. Зато мати акредітований програм, і самособов мати студентів на нїм, є основным передположінєм на то, жебы каждый інститут був рівноцінным партнером того другого і могли сьме кооперувати без будь-яких взаємных претензій. З цілєм підвишты кількість студентів і ІРЯК ПУ має приправеный на акредітацію новый – неучительскый єдноодборовый штудійный програм заміряный на русинський язык і культуру.

Таксамо знаю собі представити і сполочный научный проєкт Центра, який бы був заміряный на бадання выбратых соціолінгвістичных аспектів жывота даных міноріт або на порівнованя выбратых аспектів з маєрїтним народом, і т. д. Але наперед, як ся говорить, мусиме пожити і привыкнути собі на нову сітуацію, ізжыти ся з новыма колеґами, отестовати свої способности в колективній роботі в рамках Центра і міру заінтересованя до такой работы. Бо є розділ, ці робите проєкт з пятьма людьми, так як то дотеперь было на нашім інституті, де каждый скоро єднаков міров все был заінтересованный до работы, або з пятнадцятьма людьми, навыше з інакшым замірянєм...

• Наїсто Ваши скушености із ряджіня работы в ІРЯК ПУ і выслідкы 20-річної работы на ПУ, котры безспорно суть приносом про русиністіку, были вызначнов мотивацієв чом сьте прияли тоту нову вызву?

– Мушу отворено повісти, же над вызвами такого характеру, котры стоять мімо работы ІРЯК ПУ, єм нігда не роздумовала, а то з єдною дуже простою причіны: усвідомлюю собі, кільки стоїть сил і часу работа з єдным інститутом. Кедь хочете робити роботу докладно, не можете свої силы розбивати на много боків. Самособов, дасть

ся то робити, але лем тогды, кедь маєте стабілізованный колектив, де каждый є забігнутый і робить то, што має робити, але і дашто навыше. Так то фунгує на нашім інституті, і зато ся нам подарило етабловати в рамках нашої універзіты, Словакії, але снажмє ся о то і в шыршій славистичній контексті, о чім свідчать наші проєкты, наша участь на проєктах інших універзіт на Словакії і мімо нєй, і наші публікації. З оглядом на то, же нам ся подарило на ІРЯК ПУ такой колектив стабілізувати, то знаю, же ся можу на своїх колеґів у многім сполягнути. Зато їм дякую. Найвеце ня тішить, же маєме можливість виховлєвати докторандів, якы нам суть уж теперь барз спомічны і вірю, же наша енерґія вложена до їх виховы ся нам верне в тім, же будуть продовжователями нами зачатой работы у високошкольскій русиністіці на Пряшівській універзіті.

На основі того можу повісти, же то, што я могла понукнути до нашої сполочной работы або до сполочной перспективы Центра, то суть мої 10-річны практичны скушености з веджіня робочого колективу на ІРЯК ПУ і 20-річны скушености з научно-педагогічної работы у сфері русиністікы, респ. педагогічного процесу на базі мінорітного языка, який в контексті Пряшівської універзіты, але і в контексті високошкольської освіти в Словацькій републіці было треба выбудувати од нулы. Сімболічно, якраз 1. марта 2018 року ІРЯК ПУ ославив десять років своєї екзистенції. Значить за тых десять років сьме зробили, я так думам, дость вызначну часть работы, што ся тыкать наприклад формованя і выліпшованя концепції і реалізації штудійных програмів у вшыткых трьох ступнях високошкольського навчання, пропаґації русиністікы дома і в світі, приправы і реалізації научных проєктів в домашнім і меджінароднім контексті, выдаваня першых високошкольських учебників, будованя робочіх односин із високошкольскыма інституціями на Словакії і в заґранічу, із штатныма інституціями і так далше. Самособов, не все на то были ідеалны условия, докінця пару раз ся нам здало, же наша перспектива є цалком неясна, зато представы о будучности русиністікы і о тім, же високошкольска русиністіка на Словакії раз буде славити 20-річний юбілей, думам, же мало-хто мав. О то веце сьме щастливы, же условия на Пряшівській універзіті, але тыж в контексті Словацькой републікы, ся выкристалізовали так, же універзіта нашому „русинському проєкту” дала шансу, і через конкретных людей помогла процесу розвою і стабілізації русиністікы, вдяка чому выслідками нашої работы днесь можеме конкурувати многым інститутам ПУ.

Моя кандидатура на функцію директора ЦЯКНМ ПУ, самособов, выходила із попередніх конзультацій з релевантныма людьми в рамках універзіты, якы ня перевсвідчили, же мої скушености з работы ІРЯК ПУ можуть быти хосенны і про работу цілого Центра.

Планы нашого Центра і їх реалізація будуть, самособов, залежны од ініціативы каждого інституту, представ директорів окремых інститутів, задачі і цілі якого характеру будуть преферувати у навязности на потреби конкретной народностной меншыны. А потім з того будеме виходити при планованю, наприклад, сполочных проєктів ці будованя сполочной „значкы”. Вірю, же з підпоров веджіня Пряшівської універзіты і Міністерства школьства СР ся нам подарить заховати тоту шпеціфікум

нашій університеті, яким є освіта і наукова робота на базі міноритних мов і культур.

• Уж саме споминали, же на рік 2018 припадуть 10-річний ювілей діяльності ІРЯК ПУ і 20-річний ювілей високошкольської русиністики на Словаччині. Яким способом плануєте тоті визначні ювілейні святкувати?

– З оглядом на те, що саме частіше академічної інституції, то в тім контексті будемо реалізовувати і нагороди урочистих ювілей. Восени, 17. – 19. жовтня 2018 плануємо зреалізувати на Пряшівській університеті міжнародну наукову конференцію, наслідно видати рецензований збірник рефератів, але також ювілейну публікацію з історії формування високошкольської русиністики на Словаччині і з діяльності ІРЯК ПУ, доповнену бібліографією наукових робіт наших співробітників. Окрем того, під час конференції хотіли б саме офіційно відкрити Бібліотеку карпаторусиністики ІРЯК ПУ, яку на ПУ будують 20 років, і яку ми нам подарували розширити з цінних дигітальних документів згідно проекту підпорядкованого Європейським соціальним фондом в роках 2013 – 2015, частіше котрого була дигіталізація торонтської „Carpatho-Rusyn Library“, яку на Торонтській університеті в Канаді побудував проф. Др. Павел Роберт Магочій. Тим хочу ще раз подякувати професорові Магочієві, що нам дозволив дигіталізацію вибраних документів з його бібліотеки реалізувати, бо саме то цінні студійні матеріали як про студентів, так і про викладачів не тільки з нашого інституту, але також з інших факультетів ПУ, але також і з інших словацьких чи закордонних університетів. Віримо, що ювілей русиністики ми нам подарує достойно відсвяткувати разом з усіма людьми, котрі допомогли покласти її фундаменти на Пряшівській університеті, на Словаччині, але і в ширшому славистичному контексті.

Анна Плїшкова народилася в році 1964 в Снині. В році 1987 закінчила Філософський факультет Університету Павла Йозефа Шафаріка в Пряшові – викладає українську мову і літератури і словацьку мову і літератури, в роках 1987 – 1991 була редакторкою українськомовних новин „Нове життя“, в роках 1991 – 1998 була редакторкою русинськомовних періодиків – часопису і новинки Русин і Народні новинки. Од року 1998 є високошкольською викладачкою русинської мови на Пряшівській університеті. В році 2006 абсолвувала екстерні студії на Славистичному інституті Яна Станіслава Словацької академії наук в Братиславі і під керівництвом визначного словацького лінгвіста проф. П.Др. Яна Дорулї, д. н., обгала докторську дисертацію на тему *Списовный язык карпатских Русинів : проблемы становления, кодификации, акцептации и сфер функционирования*. В році 2010 вона габілювала в Братиславі на Філософський факультет Університету Яна Амоса Коменського і здобула науково-педагогічний титул „доцент“ з дисципліни одбори Славянські мови і літератури з напрямком на русинський мову. Од року 2008 є директоркою Інституту русинської мови і культури Пряшівської університету, од року 2010 вона на Пряшівській університеті стала гарантом бакалаврського і магістерського студійного програму Русинський мову і література, а од року 2014 і сполугарантом докторського студійного програму Славистика – русинський мову і література. Є авторкою трьох наукових монографій, авторкою і співавторкою п'яти високошкольських і восьми середньоскольських підручників і понад 100 наукових і одборних домашніх і закордонних публікацій. За свою роботу в сфері русиністики була відзначена Премією св. Кірила і Мефодія за розвиток русинської мови, Премією Антонія Годинки за розвиток русинської мови, Цінов ректора Пряшівської університету, Бронзовою медаллю Пряшівської університету за визначний вклад до сфери науки і освіти Пряшівської університету.

Єдним з найважливіших освітніх проектів Інституту русинської мови і культури є Studium Carpatho-Ruthenorum – Міжнародна літня школа русинської мови і культури, яка на Пряшівській університеті реалізує од року 2010. Дотепер має коло 160 абсолвентів з Європи, Америки і Азії. На фото – учасники Studium Carpatho-Ruthenorum 2014: (зліва сидять) лектори В. Падак, П. Крафчик, тогочасний ректор ПУ Р. Матлович, А. Плїшкова, П. Р. Магочій, К. Копорова, М. Мушинка. Фото: А. Зозуляк

ПгДр. Люба КРАЛЁВА, ПгД., председкыня Обчаньского здружіння Колысочка – Kolíska, Пряшів, котра координує проєкт Вечерні школы літературного русиньского языка на Словакії

ВЕЧЕРНІ ШКОЛЫ ЛІТЕРАТУРНОГО РУСИНЬСКОГО ЯЗЫКА – РІШІНЯ АБСЕНЦІЇ ШКОЛЬСКОЙ СІСТЕМИ РУСИНЬСКОЙ НАРОДНОСТНОЙ ОСВІТЫ НА СЛОВАКІЇ (2)

(Закінчіня з попереднёго чісла.)

Думаєме собі, же за успіх мож раховати і факт отворіння ВШРЯ там, де ся передтым скінчіло з навчанём РЯ в ряднім навчаню – в Пчолинім, в Шарішскім Щавнику – помы в Шарішскім Щавнику не зникла школа, а таксамо в ОШ в Меджілабірцях, на Ул. Коменського.

ВШРЯ сьме отворили і в Чабинах, Баєрівцях, в Калній Розтоці, в школах з навчалным языком русиньскым, або і у Радвани над Лабірцём, де є кружок РЯ в ряднім навчаню. Там в наших вечерніх школах учителькы підкреслюють зажиткове і емотівне навчання русиньского языка доповнюючі ёго навчання в ряднім навчалнім процесі.

Векшына учительк ВШРЯ приправлює своїх школярів на Духновічів Пряшів. Без ВШРЯ бы было менше школярів выступаючі на Духновічовім Пряшові.

V. Вечерні школы русиньского языка в чіслах подля рочників

ОЗ Колысочка – Kolíska отворило в **септембру 2013-ого року** сім вечерніх школ русиньского языка про діти і дорослых: у Снині, Пчолинім, Свіднику, Шарішскім Щавнику, Камюнци, Вільшавіці і в Пряшові⁶. В семох класах учіло шість учительк - 105 школярів.

Про учителькы ВШ сьме паралелно з навчанём русиньского языка організовали одборны семінары з граматікы РЯ – з методіком РЯ, Мгр. Марекон Гаём.

В 2013-ім і 2014-ім році сьме таксамо зорганізовали рожественны концерты (всягды там, де сьме отворили вечерні школы) дітей вечерніх школ з Аннов Сервіцьков, єднов із основателёк нашого здружіння. Выступляли на них діти з вечерніх школ на класнім концерті (Снина), або про цілу школу (Свідник, Шарішскій Щавник, Камюнка), або про цілий валал (Пчолине, Вільшавіця, Герлахов) або про ціле місто (2014 - Снина, Свідник) доведна з Аннов Сервіцьков і із школярами із пряшівской вечернёй школы, нескорше основателями Народной капелы Дрібна⁷.

Про тых, котрых интересують чісла наших школ з чіслами дітей, школярів або молодых людей, котры ся учіли русиньскій язык в рамках вечерніх школ русиньского языка про діти і дорослых, може буде интересный заключный перегляд із вшыткых штирех одученых рочників і посліднёго напланованого і пробігаючого рочника.

Вечерні школы літературного русиньского языка про діти і дорослых ОЗ Колысочка – Kolíska в роках 2013 – 2016

- **2013:** 7 вечерніх школ із 6 учительками і 105 школярами.
- **2014:** 22 вечерні школы із 27 класами, 24 учительками і 350 школярами, дітми МШ і молодыми людьми.
- В чіслі 350 дітей МШ і школярів ОШ суть загорнуты і школярі, котры ходять на русиньскій язык в рамках рядного навчалного процесу в Калній Розтоці в ОШ з навчалным языком русиньскым (в 2016-ім році то было

21 школярів в Калній Розтоці а за першый піврік 5 школярів в Чабинах) – остатні діти ся учать русиньскій язык лем у вечерніх школах.

- **2015:** 30 вечерніх школ із 36 класами і 34 учительками - 374 школярів, дітей МШ і молодых людей
- В чіслі 374 суть загорнуты і школярі, котры ся учіли в єдній із ОШ з навчалным языком русиньскым. В Чабинах 5 і в Калній Розтоці 16 школярів, доведна 21.
- 1-ый піврік (I – VI) 2016 - 24 вечерні школы із 29 класами і 27 учительками - 357 школярів, дітей МШ і молодых людей.
- 2-ый піврік (IX – XII) 2016 - 23 вечерні школы із 27 класами і 25 учительками - 333 школярів, дітей МШ і молодых людей.
- В чіслах 357 і 333 дітей або школярів ся находили і школярі із ОШ з навчалным языком русиньскым (Кална Розтока і Чабины - 18 і 5) і 13 школярів із ОШ з МШ в Радвані над Лабірцём, котры ся учать русиньскій язык як кружок у своїй ОШ. Доведна 36 школярів має РЯ і в ряднім навчаню і у ВШРЯ. Остатні діти і школярі із 357 або 333 абсолвуют годину РЯ лем у ВШРЯ. Є меджі нима і пару Нерусинів, котры ся учать РЯ як чужій язык.
- За 4 roky ся у ВШРЯ учіло русиньскій язык доведна – $105 + 350 + 374 + 357 (333) = 1186 (1165)$ дітей, школярів або молодых людей.
- Не знаєме повісти точно, кільки з них ходило до ВШРЯ веце років і кільки років доведна каждый школярь або дітина в МШ або дорослы молоды люде. Велё з них ходило 2 – 3 roky, дакотры і 3 – 4 roky (Пчолине, Кална Розтока, Уліч).
- 2017 – договореных 26 вечерніх школ із 34 класами і 31 учительками.

Заклучіня

Наростаюче чісло школярів у Вечерніх школах русиньского языка потверджує, же проєкт має своє значіння. Вірїме, же веце родічів, но і директорів ці директорок матерьских, основных і середніх школ в регіоні, де компактно жые міноріта Русинів, або старостове русиньских сел ці приматоры міст, де жые найвеце Русинів, собі усвідомлять, же оснований про захованя будькотрого народа є учіти материньскій язык в школі. Не треба застати на півдразі в пересвідчованю родічів, жебы записовали свої діти і до вечерніх школ русиньского языка, но главні на русиньскій язык в ряднім навчалнім процесі. Є барз потребне підпорити охоту вшыткых учительів і учительк учіти діти хосновати русиньскій язык в писомній і бісідній формі. Директорів або дирекоркы школ треба мотивовати ід тому, абы поступно (там, де суть на то условия) мінили статус своїй школы на школу з навчанём русиньского языка, або докінця на школы з навчалным языком русиньскым. Рівнак треба максіально підпорити вшыткы діти, котры ся будуть хотіти запоїти до вечерніх школ, ці записати на кружок русиньского языка.

ПОЗНАЧКЫ:

6 Блишшы інформації – позерай Прилогу 3.

7 Список остатніх штирѣх рочників вечерніх школ літературного русинського языка про діти і дорослых з менами учітелѣк і названѣм окресів, в котрых пробігають, суть таксамо в Прилозі 3 той статі.

ЛІТЕРАТУРА:

KOPOROVÁ, K.: *Vydavateľské aktivity Rusínov po roku 1989*. Bratislava. In: Philologica LXXIII. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Roč. LXXIII, s. 113 – 124, 2014.

KRÁĽOVÁ, E.: *Čemerica IV – Závěrečná správa z terénneho sociologického výskumu s názvom: Zisťovanie bariér sebareflexie vlastnej identity u Rusínov a ich súvis s (ne)uplatňovaním garantovaných ľudských práv na Slovensku*. Bratislava, ZIRS 2015, 155 s. ISBN: 978-80-971779-6-6.

KRALĚBA, L.: Aktivité Občianskeho združenia Kolysočka – Kolíska od roku 2013 do roku 2016 (Aktivity Občianskeho združenia Kolysočka – Kolíska od roku 2013 do roku 2016), In: *Gréckokatolícky rusínsky kalendár (Grekokatolyc'kyj rusyn'skyj kalendar')*, s. 113 – 118.

KRALĚBA, L.: Вечерні школы русинського языка про діти і дорослых ОЗ Кольсочка-Коліска в 2015 році, Пряшів, 29. 11. 2015, НАРОДНІ НОВИНКИ 12 / 2015, s. 1- 3, In: <http://www.new.rusynacademy.sk/index.php/novinky-50-2015/articles/novinky-50-2015.html>
http://www.rusynacademy.sk/image/nn_12-2015.pdf

KRÁĽOVÁ, E.: O Vlaste Morochovičovej, jednej z učiteliek rusínskeho jazyka vo večernej škole v Pčolinom – k jej 60-ke. In: <http://www.new.rusynacademy.sk/index.php/novinky-51-2015/articles/uchitelka-rusinskogo-jazyka-v-pcholinim-mghr-vlasta-morochovichova-slavit-svoje-60-richa.html>

KRALĚBA, L.: Вечерні школы русинського языка про діти і дорослых ОЗ Кольсочка-Коліска в 2015 році, Пряшів, 29. 11. 2015. In: <http://www.new.rusynacademy.sk/index.php/novinky-50-2015/articles/novinky-50-2015.html>

KRALĚBA, L.: ПгДр. Люба KRALĚBA, ПгД., обчанське здружіння „КОЛЫСОЧКА-КОЛІСКА і ей вечурні школы русинського языка“, с. 4 – 8. In: <http://www.rusynacademy.sk/image/rusyn%202-2014.pdf>

KRÁĽOVÁ, E.: Sú Rusíni na Slovensku pred zánikom? Večerné školy rusínskeho jazyka pokračujú 2. rok - <http://lubakralova.blog.sme.sk/c/363056/su-rusini-na-slovensku-pred-zanikom-vecerne-skoly-rusinskeho-jazyka-pokracuju-2-rok.html>

KRÁĽOVÁ, E.: Večerné školy rusínskeho jazyka pre deti i dospelých OZ Kolysočka, In: <http://lubakralova.blog.sme.sk/c/343436/Vecerne-skoly-rusinskeho-jazyka-pre-deti-i-dospelych-OZ-Kolysocka.html>

KRALĚBA, L.: Вечурні школы списовного русинського языка про діти і дорослых обчанського здружіння КОЛЫСОЧКА – КОЛІСКА – што про ня значать? In: ІнфоРусин: новембер 2014.

KRÁĽOVÁ, E.: *Čo netrápi Rusínov na Slovensku*: <http://www.rusyn.sk/co-netrapi-rusinov-na-slovensku/>, <http://nazory.pravda.sk/osa/clanok/347342-co-ne-trapi-rusinov-na-slovensku/>, <http://debata.pravda.sk/debata/347342-co-ne-trapi-rusinov-na-slovensku/>

PLÍŠKOVÁ, A.: *Rusínsky jazyk v kontexte európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov*, Пряшів. In: РУСИНЬСКИЙ ЛІТЕРАТУРНЫЙ ЯЗЫК НА СЛОВАКИИ 20 років кодифікації - RUSÍNSKY SPISOVNÝ JAZYK NA SLOVENSKU 20. výročie kodifikácie - THE RUSYN LITERARY LANGUAGE IN SLOVAKIA 20th anniversary of its codification. Збірник рефератів з IV. Міжнародного конгресу русинського языка, Пряшів, 23. – 25. 09. 2015, s. 202 – 231. ISBN 978-80-555-1521-2.

http://www.unipo.sk/public/media/24378/Zborn%C3%ADk_IV.%20kongres.pdf

ПРИЛОГА/PRÍLOHA:

Вечерні школы літературного РЯ про діти і дорослых на рік 2013 – I. рочник

Окрес Снина – 2 школы і 2 класы

1. Večerná škola rusínskeho jazyka na ZŠ v Snine, ul. Študentská, učiteľka: *Mgr. Kristína Krupová*.

2. Večerná škola rusínskeho jazyka na ZŠ v Pčolinom, okres Snina, učiteľka: *Mgr. Vlasta Morochovičová*.

Окрес Свідник – 2 школы і 2 класы

3. Večerná škola rusínskeho jazyka na ZŠ vo Svidníku, ul. Komenského, učiteľka: *Bc. Mária Gocová*.

4. Večerná škola rusínskeho jazyka na ZŠ v Šarišskom Štiavniku, učiteľka: *Mgr. Monika Sakarová*.

Окрес Стара Любовня – 1 школа і 1 клас

5. Večerná škola rusínskeho jazyka na ZŠ s MŠ v Kamienke, učiteľka: *Ing. Viera Krajňáková*.

Окрес Левоча – 1 школа і 1 клас

6. Večerná škola rusínskeho jazyka na OcÚ v Olšavici, učiteľka: *PhDr. Ľuba Kráľová, Ph.D.*

Пряшів – 1 школа і 1 клас

7. Večerná škola rusínskeho jazyka v sídle OZ Kolysočka – Kolíska, Solivarská 70, Prešov, učiteľka: *PhDr. Ľuba Kráľová, Ph.D.*

Вечерні школы літературного РЯ про діти і дорослых на рік 2014 – II. рочник

Окрес Снина – 8 школ і 10 клас

1. Večerná škola rusínskeho jazyka (VŠRJ) na ZŠ, Ulica študentská 1446/9, 069 01 Snina, učiteľka: *Mgr. Kristína Krupová*.

2. VŠRJ na ZŠ P.O. Hviezdoslava v Snine, Ul. Hviezdoslavova 985/20, 069 01 Snina, učiteľka: *Mgr. Ľubica Belková*.

3. Krúžok RJ - Materská škola, ulica Kukučínova 2544/7, 069 01 Snina, učiteľka: *Viera Maruničová*.

4. Krúžok RJ - Materská škola, ulica Budovateľská 2205, 069 01 Snina – **dve triedy**: a) učiteľka: a) *Svetlana Lučkaničová* – menšie deti. b) *Svetlana Lučkaničová* – predškoláci.

5. VŠRJ na ZŠ s MŠ Pčoliné 113, učiteľka: *Mgr. Vlasta Morochovičová*.

6. VŠRJ na ZŠ s MŠ Klenová 111, 067 72 Klenová, okres Snina, učiteľka: *Mgr. Emília Štofíková*.

7. VŠRJ na ZŠ s MŠ Ulič 137, 067 67 Ulič, okres Snina, učiteľka: *Mgr. Jana Kočanová*

8. VŠRJ na ZŠ s MŠ v Kalnej Roztoke 169, 067 72 Kalná Roztoka, okres Snina, **dve triedy**:

a) učiteľka: *PaedDr. Marcela Ruňaninová*, b) učiteľka: *Mgr. Mariana Runčáková*

Окрес Свідник – 4 школы і 5 клас

9. VŠRJ na ZŠ vo Svidníku, Ul. Komenského 307/22, 089 01 Svidník – **dve triedy**: a) učiteľka: *Bc. Mária Gocová*, b) učiteľka: *Bc. Mária Gocová*.

10. VŠRJ na ZŠ vo Svidníku, Ul. 8. mája 640/39, 089 01 Svidník – **dve triedy**: a) učiteľka: *Ľudmila Vencuriková*, b) učiteľka: *Jana Kosárová*.

11. VŠRJ na ZŠ vo Svidníku, Ul. Karpatská 803/11, 089 01 Svidník, učiteľka: *Lenka Fejková*.

12. VŠRJ na ZŠ v Šarišskom Štiavniku, okres Svidník – do konca júna 2014, od septembra 2014 – MŠ Stročín, okres Svidník, učiteľka: *Mgr. Monika Sakarová*.

Окрес Левоча – 1 школа

13. VŠRJ na Obecnom úrade v Olšavici, Olšavica 94, 053 73 Olšavica, okres Levoča, učiteľka: *PhDr. Ľuba Kráľová, Ph.D.*

Окрес Пряшів – 1 школа

14. VŠRJ v sídle OZ Kolysočka – Kolíska, Solivarská 70, Prešov, učiteľka: *PhDr. Ľuba Kráľová, Ph.D.*

Окрес Меджілабірці – 3 школы

15. VŠRJ na ZŠ s MŠ Michala Sopiru, Radvaň nad Laborcom 278, 067 01 Radvaň nad Laborcom, okres Medzilaborce, učiteľka: *Mgr. Marek Gaj*.

16. VŠRJ na ZŠ s MŠ Čabiny 131, 067 02 Čabiny, okres Medzilaborce, učiteľka: *PaedDr. Mária Jasíková*.

17. VŠRJ na ZŠ, Ul. Komenského 135/6, 068 01 Medzilaborce, učiteľka: *Mgr. Iveta Melničáková*.

Окрес Стара Любовня – 1 школа

18. VŠRJ na ZŠ s MŠ v Kamienke 113, 065 32 Kamienka, okres

Stará Ľubovňa, učiteľka: *Ing. Viera Krajňáková*.

Окрес Бардеёв – 1 школа

19. VŠRJ na ZŠ s MŠ Gerlachov 5, 086 04 Kružlov, okres Bardejov, učiteľka: *Mgr. Jana Glovňová*.

Окрес Сабінов – 1 школа

20. VŠRJ na ZŠ s MŠ Bajerovce 112, 082 73, okres Sabinov – do konca júna 2014, od septembra 2014 u pani učiteľky *Márie Sekerákovej* doma – Bajerovce 5, učiteľka: *Mgr. Mária Sekeráková*.

Окрес Гуменне – 1 школа, 2 класы

21. Krúžok RJ – Materská škola, Třebíčska 1839/13, 066 01 Humenné – **dve triedy**: a) učiteľka: *Gabriela Rebejová*, b) učiteľka: *Helena Sisková*.

Братіслава – 1 школа

22. VŠRJ v sídle OZ molody Rusyny, Hálava 16, 851 01 Bratislava, učiteľka: *Mgr. Petra Semancová*.

Вечерні школы літературного РЯ про діти і дорослых ОЗ Колысочка – Kolíska na рік 2015 – III. рочник

Окрес Свідник – 4 школы і 6 клас

1. VŠRJ na ZŠ vo Svidníku, Ul. Komenského 307/22, 089 01 – **dve triedy**: a) učiteľka: *Bc. Mária Gocová*, b) učiteľka: *Bc. Mária Gocová*.

2. VŠRJ na ZŠ vo Svidníku, Ul. 8. mája 640/39, 089 01 Svidník – **dve triedy**: a) učiteľka: *Ľudmila Vencuriková* b) učiteľka: *Jana Kosárová*.

3. VŠRJ na ZŠ vo Svidníku, Ul. Karpatská 803/11, 089 01 Svidník, učiteľka: *Lenka Fejková*.

4. VŠRJ na ZŠ na MŠ Stročín, okres Svidník, učiteľka: *Mgr. Monika Sakarová*.

Окрес Снина – 9 школ і 12 клас

5. VŠRJ na ZŠ Ul. študentská, 1446/9, Snina, učiteľka: *Mgr. Kristína Krupová*.

6. VŠRJ na ZŠ P.O. Hviezdoslava, Hviezdoslavova 985, Snina, učiteľka *Mgr. Ľubica Belková*.

7. Krúžok RJ - MŠ, ul. Kukučínova, Snina, učiteľka: *Viera Maruničová*, učila od októbra 2014 – do februára 2015 – pre chorobu učiteľky sa vyučovanie ukončilo.

8. VŠRJ na ZŠ s MŠ Pčoliné 113, **dve triedy**: učiteľky a) *Mgr. Vlasta Morochovičová*, b) *Mgr. Vlasta Morochovičová*.

9. VŠRJ na ZŠ s MŠ Ulič 137, 067 67 Ulič – **dve triedy**, učiteľky: a) *PaedDr. Jana Kočanová*, b) *Mgr. Slavka Diničová*.

10. VŠRJ na ZŠ s MŠ Klenová 111, 067 72 Klenová, učiteľka: *Mgr. Emília Štofíková*.

11. Krúžok RJ na MŠ Budovateľská 2205/12, Snina, učiteľka: *Svetlana Lučkaničová*

12. VŠRJ na ZŠ s MŠ Kalná Roztoka 169, 067 72 – **dve triedy**: učiteľky: a) *PaedDr. Marcela Ruňaninová* b) *Mgr. Mariana Runčáková*.

13. VŠRJ na ZŠ s MŠ Stakčín, SNP 412, 067 61 Stakčín, učiteľka: *Mgr. Kamila Hudaková*, učila od mája do júna 2015, kedy odišla do dôchodku, po nej – *Mgr. Andrea Mandzákova*.

Окрес Сабінов – 1 школа

14. VŠRJ na ZŠ s MŠ Bajerovce 112, 082 73, učiteľka: *Mgr. Mária Sekeráková*.

Окрес Бардеёв – 2 школы

15. VŠRJ na ZŠ s MŠ Gerlachov 5, 086 04 Kružlov, učiteľka: *Mgr. Jana Glovňová*.

16. VŠRJ na ZŠ Bartolomeja Krpelca Bardejov, ul. Tarasa Ševčenka 3, 085 55 Bardejov, učiteľka: *PaedDr. Janette Lišivková*.

Окрес Стара Любовня – 1 школа

17. ZŠ s MŠ Kamienka 113, 065 32 Kamienka, učiteľka: *Ing. Viera Krajňáková*.

Окрес Гуменне – 4 школы і 5 клас

18. Krúžok RJ na MŠ, Třebíčska 1839/13, 06601 Humenné, **dve triedy**, učiteľky: a) *Gabriela Rebejová* b) *Helena Sisková*.

19. VŠRJ na ZŠ, ul. SNP 1, 06601 Humenné, učiteľka: *Mgr. Miriam Mudriková*.

20. Krúžok RJ na MŠ, ul. Partizánska 22, 066 01 Humenné, učiteľka: *Gabriela Bindzarová*.

21. VŠRJ na ZŠ, ul. Laborecká 66, 06601 Humenné, učiteľka: *Mgr. Nataša Coraničová*.

Окрес Меджілабірці – 4 школы

22. VŠRJ na ZŠ s MŠ Michala Sopiru, Radvan nad Laborcom 278, učiteľ: *Mgr. Marek Gaj* – od mája 2014 do júna 2015, *PaedDr. Mária Jasiková* – od septembra do decembra 2015.

23. VŠRJ na ZŠ, Ul. Komenského 135/6, 068 01

Medzilaborce, učiteľka: *Mgr. Iveta Melničáková*.

24. VŠRJ na ZŠ s MŠ Čabiny 131, 067 02 Čabiny, učiteľka: *PaedDr. Mária Jasiková*.

25. Krúžok RJ na MŠ Budovateľská, 068 01 Medzilaborce, učiteľka: *Mária Prochyrová*

Окрес Левоча – 2 школы

26. VŠRJ na obecnom úrade, Olšavica, učiteľka: *Mgr. Alžbeta Rusiňáková*.

27. VŠRJ na ZŠ Nižné Repáše, Nižné Repáše 107, 053 71, učiteľka: *Mgr. Alžbeta Rusiňáková*.

Пряшів – 2 школы

28. VŠRJ v sídle OZ Kolysocika – Kolíska, Solivarská 70, 080 05 Prešov, učiteľka: *PhDr. Ľuba Kráľová*, *Ph.D.*

29. VŠRJ na Prešovskej univerzite, 17. novembra 1, Prešov, učiteľka: *Mgr. Zdenka Citriaková* – učila od septembra 2015 do decembra 2015.

Братіслава – 1 школа

30. VŠRJ v priestoroch OZ molody Rusyny, Hálava 16, 851 01 Bratislava, učiteľka: *Mgr. Petra Tkáčová* (za slobodna Semancová).

Вечерні школы літературного РЯ про діти і дорослых ОЗ Колысочка – Kolíska pro рік 2016 – IV. рочник

Окрес Свідник – 5 школ, 7 клас

1. VŠRJ na ZŠ Ul. Komenského 307/22, 089 01 – **dve triedy**: a) učiteľka: *Bc. Mária Gocová*, b) učiteľka: *Bc. Mária Gocová*.

2. VŠRJ na ZŠ, Ul. 8. mája 640/39, 089 01 Svidník – **dve triedy**: a) učiteľka: *Ľudmila Vencuriková* – do júna 2016, kedy odišla do dôchodku, nahradila ju v septembri 2016 *PaedDr. Emília Poperníková*, b) učiteľka: *Jana Kosárová*.

3. VŠRJ na ZŠ, Ul. Karpatská 803/11, 089 01 Svidník, učiteľka: *Lenka Fejková*.

4. Krúžok RJ v MŠ Stročín – do júna 2016, od septembra 2016 na MŠ Cernina, okres Svidník, učiteľka: *Mgr. Monika Sakarová*.

5. Krúžok RJ v MŠ, Ul. Gen. Svobodu, učiteľka: *Jana Sadivová*, učí od septembra 2016

Окрес Снина – 8 школ і 11 клас

6. VŠRJ na ZŠ Ulica študentská, 1446/9, 069 01 Snina, učiteľka *Mgr. Kristína Krupová*.

7. VŠRJ na ZŠ P.O. Hviezdoslava, Hviezdoslavova 985, Snina 06901, učiteľka *Mgr. Ľubica Belková*.

8. Krúžok RJ v MŠ, Ul. Kukučínova, 069 01 Snina, učiteľka *Viera Maruničová*, od septembra do decembra 2016.

9. VŠRJ na ZŠ s MŠ Pčoliné 113, **dve triedy**: učiteľka: a) *Mgr. Vlasta Morochovičová*, b) *Mgr. Vlasta Morochovičová*.

10. VŠRJ na ZŠ s MŠ Ulič 137, 067 67 Ulič – **dve triedy**, učiteľky: a) PaedDr. Jana Kočanová, b) Mgr. Slavka Diničová.

11. Krúžok RJ v MŠ Budovateľská 2205/12, 06901 Snina, učiteľka: Svetlana Lučkaničová.

12. VŠRJ na ZŠ s MŠ Kalná Roztoka 169, 067 72 – **dve triedy**; učiteľky: a) PaedDr. Marcela Ruňaninová, b) Mgr. Mariana Runčáková.

13. VŠRJ na ZŠ s MŠ Stakčín, SNP 412, 067 61 Stakčín, učiteľka: Mgr. Andrea Mandzáková.

Окрес Бардеёв – 1 школа

14. VŠRJ na ZŠ Bartolomeja Krpelca Bardejov, ul. Tarasa Ševčenka 3, 085 55 Bardejov, učiteľka: PaedDr. Janette Lišivková – do júna 2016.

Окрес Гуменне – 4 школы

15. Krúžok RJ v MŠ, Třebíčska 1839/13, 06601 Humenné, učiteľka: Helena Sisková.

16. VŠRJ na ZŠ, ul. SNP 1, 06601 Humenné, učiteľka: Mgr. Miriam Mudriková.

17. Krúžok RJ v MŠ, ul. Partizánska 22, 06601 Humenné, učiteľka: Gabriela Bindzarová.

18. VŠRJ na ZŠ, ul. Laborecká 66, 06601 Humenné, učiteľka: Mgr. Nataša Coraničová.

Окрес Меджілабірці – 4 школы і 5 клас

19. VŠRJ na ZŠ s MŠ Michala Sopiru, Radvan nad Laborcom 278, učiteľka: a) PaedDr. Mária Jasiková. Krúžok RJ v MŠ Michala Sopiru, Radvan nad Laborcom 278, učiteľka:

b) Edita Jasiková – od apríla 2016.

20. VŠRJ na ZŠ, Ul. Komenského 135/6, 068 01 Medzilaborce, učiteľka: Mgr. Iveta Melničáková.

21. VŠRJ na ZŠ s MŠ Čabiny 131, 067 02 Čabiny, učiteľka: PaedDr. Mária Jasiková – do apríla 2016 – odišla na materskú dovolenku, od mája do júna 2016 – Mgr. Monika Siriková.

22. Krúžok RJ v MŠ Budovateľská, 068 01 Medzilaborce, učiteľka: Mária Prochyrová – do júna 2016.

Окрес Левоча – 1 школа

23. VŠRJ na ZŠ Nižné Repáše, Nižné Repáše 107, 053 71, učiteľka: Mgr. Alžbeta Rusiňáková.

Пряшів – 2 школы

24. VŠRJ v sídle OZ Kolysočka – Kolíska, Solivarská 70, 080 05 Prešov, učiteľka: PhDr. Luba Kráľová, Ph.D.

25. VŠRJ na VŠ internáet, Budovateľská, 080 01 Prešov – vysokoškolskí študenti TUKE a PU, učiteľka: Annamária Gnipová – od októbra 2016.

Догоднуты вечерні школы літературно-го РЯ про діти і дорослых ОЗ Колысочка – Kolíska pro рік 2017 – V. рочник

Окрес Свідник – 5 школ, 7 клас

1. VŠRJ na ZŠ Ul. Komenského 307/22, 089 01 – **dve triedy**; a) učiteľka: Bc. Mária Gocová, b) učiteľka: Bc. Mária Gocová.

2. VŠRJ na ZŠ, Ul. 8. mája 640/39, 089 01 Svidník – **dve triedy**; a) učiteľka: PaedDr. Emília Poperníková, b) učiteľka: Jana Kosárová.

3. VŠRJ na ZŠ, Ul. Karpatská 803/11, 089 01 Svidník, učiteľka:

Lenka Fejková.

4. Krúžok RJ v MŠ Cernina, okres Svidník, učiteľka: Mgr. Monika Sakarová.

5. Krúžok RJ v MŠ, Ul. Gen. Svobodu, učiteľka: Jana Sadivová.

Окрес Снина – 8 школ, 11 клас

6. VŠRJ na ZŠ Ulica študentská, 1446/9, 069 01 Snina, učiteľka: Mgr. Kristína Krupová.

7. VŠRJ na ZŠ P.O. Hviezdoslava, Hviezdoslavova 985, Snina 06901, učiteľka: Mgr. Ľubica Belková.

8. Krúžok RJ – MŠ, ul. Kukučínova, 069 01 Snina, učiteľka: Mgr. Kristína Varšová.

9. VŠRJ na ZŠ s MŠ Pčoliné 113, **dve triedy**, učiteľka: a) Mgr. Vlasta Morochovičová, b) Mgr. Vlasta Morochovičová.

10. VŠRJ na ZŠ s MŠ Ulič 137, 067 67 Ulič – **dve triedy**, učiteľky: a) PaedDr. Jana Kočanová, b) Mgr. Slavka Diničová.

11. Krúžok RJ na MŠ Budovateľská 2205/12, 06901 Snina – **dve triedy**, učiteľka: Svetlana Lučkaničová.

12. VŠRJ na ZŠ s MŠ Kalná Roztoka 169, 067 72 – **dve triedy**, učiteľky: a) PaedDr. Marcela Ruňaninová, b) Mgr. Mariana Runčáková.

13. VŠRJ na ZŠ s MŠ Stakčín, SNP 412, 067 61 Stakčín, učiteľka: Mgr. Andrea Mandzáková.

Окрес Бардеёв – 1 школа

14. VŠRJ na ZŠ Bartolomeja Krpelca Bardejov, ul. Tarasa Ševčenka 3, 085 55 Bardejov, učiteľka: PaedDr. Janette Lišivková.

Окрес Гуменне – 6 школ

15. Krúžok RJ na MŠ, Třebíčska 1839/13, 06601 Humenné, učiteľka: Helena Sisková.

16. VŠRJ na ZŠ, ul. SNP 1, 06601 Humenné, učiteľka: Mgr. Miriam Mudriková.

17. Krúžok RJ v MŠ, ul. Partizánska 22, 06601 Humenné, učiteľka: Gabriela Bindzarová.

18. VŠRJ na ZŠ, ul. Laborecká 66, 06601 Humenné, učiteľka: Mgr. Nataša Coraničová.

19. VŠRJ na ZŠ, Ul. Pugačevova 1381/7, 066 01 Humenné, učiteľka: Mgr. Beáta Babinová – od apríla 2017.

20. VŠRJ na ZŠ Jána Švermu, Ul. Štefánikova 31, 066 24 Humenné, učiteľka: Mgr. Marianna Coganová – **od apríla 2017.**

Окрес Меджілабірці – 3 школы, 4 класы

21. VŠRJ na ZŠ s MŠ Michala Sopiru, Radvan nad Laborcom 278, a) učiteľka: PaedDr. Mária Jasiková.

Krúžok RJ v MŠ Michala Sopiru, Radvan nad Laborcom 278 b) učiteľka: Edita Jasiková.

22. VŠRJ na ZŠ, Ul. Komenského 135/6, 068 01 Medzilaborce, učiteľka: Mgr. Iveta Melničáková.

23. Krúžok RJ v MŠ Budovateľská, 068 01 Medzilaborce, učiteľka: Mária Prochyrová – od septembra 2017.

Окрес Левоча – 1 школа

24. VŠRJ na ZŠ Nižné Repáše, Nižné Repáše 107, 053 71, učiteľka: Mgr. Alžbeta Rusiňáková.

Окрес Стара Любовня – 1 школа

25. VŠRJ na ZŠ Čirč, 065 42 Čirč 71, učiteľka: Mgr. Anna Plavčanová – **učí od januára 2017.**

Пряшів – 1 школа

26. VŠRJ na VŠ internáte, Budovateľská, 080 01 Prešov – vysokoškolskí študenti TUKE a PU, učiteľka: Annamária Gnipová.

РУСИН Одборный і літературный часопис выдавать Академія русиньской культуры в СР (6х гоцпе, náklad 1100 ks, IČO: 17079748). Предплатне 12 евр. Адреса редакції: Академія русиньской культуры в СР, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Телефон: 0917 171 912. Шефредактор: Мгр. Александер Зозуляк, языковой редактор: ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., редактор: Мгр. Міхал Павліч. Перістрачны числа: ISSN 1339-5483, EV 328/08, MČ 49 589. Адреса на интернеті: www.rusynacademy.sk, e-mail: rusyn@stonline.sk. Выдане 27. апріля 2018 р.

Projekt Rusyn (Rusín) v roku 2018 z verejných zdrojov podporil Fond na podporu kultúry národnostných menšín

• Школярі Основної школи з матерьсков школов (ОШ з МШ) із навчальним языком русиньскым у Кленовій, де їх тот язык учить директорка школы ПaeдДр. Марцeла Рунянинoвa (справа). То друга основна школа такого тiпу, яку за-сновала спомянута директорка, перед тым то было в Калній Розтоцї. Злїва: координаторка вечернїх школ русинь-ского лїтературного языка ПгДр. Люба Кралєва, ПгД.

• Шкорярі ОШ з МШ із навчальним языком русиньскым у Калній Розтоцї, де тото навчання веде Мгґр. Марїанна Рун-чакова (четверта злїва). Перша злїва: координаторка вечернїх школ русиньского языка ПгДр. Люба Кралєва, ПгД., яка мать у послїднїх роках значну заслугу на тїм, же русиньскый язык ся учить на дакїлькох школах у нашїм рeгїонї.

Інститут русиньського языка і культури
Праявської університети в Прайшові

вас позывать на

10. – 30. юна

СТУДІУМ САЯРАТО-РУТНЕНОРУМ 2018

9. річник Міджінародной літній школы
русиньського языка і культури

<http://www.uniro.sk/cjkm/hlavne-sekcije/wrjk/1s/2018/>